

GRAMMATICA DE INTERLINGUA

traducite per
Selahattin Kayalar

2005

Iste traduction es multo indebitate a

Piet Cleij (Paises Basse),
Bent Andersen (Danmark),
Ferenc Jeszenszky (Hungaria),
Stanley Mulaik (SUA).

Illes ha generosemente date lor tempore a examinar e ameliorar le texto.

– Selahattin Kayalar, Pasadena, SUA

Augusto 2005

Imprimite per

Servicio de Libros, Union Mundial pro Interlingua (U.M.I.)

Komentenlaan 38, NL-3721 JT Bilthoven, Nederland

<http://www.interlingua.com>

Copyright © per U.M.I., 2005

ISBN: 90-78279-01-X

Prime Impression, 2005

INTERLINGUA

un grammatica del lingua international

preparate per

Alexander Gode
Hugh E. Blair

del

Division de Interlingua de *Science Service*
(previamente del equipa de recerca del
International Auxiliary Language Association)

recommendate pro uso in connexion con le
Interlingua-English Dictionary

Copyright, MCMLI, per
International Auxiliary Language Association, Inc.

Copyright, MCMLV, per
Science Service, Inc.

SECUNDE EDITION

Le Prefacio al Prime Edition de iste Grammatica ha essite legite con approbation per un numero de individuos cognite pro lor contributiones in le campo del experimentation interlinguistic. Illes ha autorisate le uso de lor nomines hic proque illes crede, como le autores, que le unitate del movimento del lingua auxiliar depende de ni plus ni minus que unanimitate in principio a proposito del bases fundamental del Interlingua moderne, nam iste bases es bastante forte pro le libertate le plus complete de selection in proceduras operational a devenir benefic e non detrimentose al causa commun. Le signatores non ha vidite le manuscripto de iste grammatica per se e lor appoio presentate hic non debe esser interpretate como applicabile a ulle cosa ultra le ideas guidante del Prefacio. De plus, il debe esser comprehendite que le signatores esseva approachate como individuos e non como membros de un gruppo particular. In realitate, il esseva considerate le melior abandonar le inclusion in le lista non solmente de tote organisationes sed etiam de illes de lor membros de qui le representation hic poterea concipibilemente esser interpretate como involvente plus que lor personal punctos de vista.

Henk Bijlsma
A. De Belie
Walter Hinde

Aldo Lavagnini
Campos Lima
Paul Mitrovich

Henrik Molenaar
Engelbert Pigal
André Schild

Secunde Impression, 1971

ISBN 0-8044-0186-1

Library of Congress Catalog Card Number: 75-154059

Prefacio al secunde edition

Quando iste libro esseva publicate pro le prime vice in 1951, le lingua que illo describe esseva un projecto. Hodie, un pauco plus que tres annos postea, illo es un realitate functionante.

In 1953 le *International Auxiliary Language Association* — sub le auspicios del qual tote le recerca e tote le travalo de laboratorio culminante in le formulation de Interlingua ha essite complite — submitteva le carga de promover le utilisation practic del nove lingua a *Science Service*, le Institution pro le Popularisation del Scientia. In duo annos de operation le Division de Interlingua de *Science Service* ha succedite demonstrar le valor practic de Interlingua, como un vehiculo de communication international, specialmente in le scientia e plus particularmente in le medicina. Un numero de jornales ha adoptate Interlingua como un lingua editorial secundari pro compendios e summarios, e diverse congressos international — notabilemente le *Second World Congress of Cardiology* in 1954 in Washington — lo ha trovate utile como un substituto pro multiple traductiones in lor programmas.

Le progresso phenomenal de Interlingua es le prova del validitate del principios fundamental, sed sin le guida sage e le energia contagiose de un homine — Sr. Watson Davis, Director de *Science Service* — nos non esserea e non poterea esser ubi nos es actualmente.

Iste Secunde Edition de nostre Grammatica de Interlingua es un attentivamente corrigite reimpression del prime. In su preparation, nos ha con gratitudine usate le commentos de multe studentes de Interlingua, specialmente Sr. Erich Berger de New York City, Sr. Woodruff W. Bryne de Caracas, e Dr. Eugen Wüster de Vienna.

Prefacio al prime edition

Iste grammatica es designate pro functionar conjunctemente con le vocabulario international continite in le *Interlingua-English Dictionary*.¹

Le Dictionario contine un copiose vocabulario commun de circa 27.000 parolas international e include un Introduction con un analyse detaliate del methodos usate a colliger e standardisar un corpore si comprehensive de vocabulos que debe lor representation in un varietate de linguas national al facto que, con reguardo de porciones considerabile de lor vocabularios, le linguas del civilisation occidental pote esser reguardate como variantes o dialectos de un standard commun.

Il pote haber nulle lingua auxiliar practic in tempores moderne que non face uso in un maniera o altere del vocabulario international existente. Isto implica que le *Interlingua-English Dictionary* — que representa un collection del vocabulario international — poterea esser expectate de monstrar se utile ab le puncto de vista del majoritate, si non omnes, del systemas de linguas auxiliar nunc existente, in tanto que illos es basate super, o es influentiate per, le principio de internationalitate actual del vocabulos.

Si altere systemas de linguas auxiliar usara le materia continite in le *Interlingua-English Dictionary* in su stato presente con minor o major modificationes e qualificationes, le resultato essera un approximation benvenite del plure systemas e projectos que assi pote esser recognoscite plus clarmente como lo que illos es realmente: variantes o dialectos del mesme interlingua.

Iste grammatica del lingua international es recommendate como un systema conveniente pro operar le vocabulario del *Interlingua-English Dictionary*. Illo es un systema practic e simple, sed omne su advantages non pote facer nos clauder le oculos al facto que le projecto del lingua auxiliar que illo representa es solmente un variante o dialecto del sorta que es referite supra. Iste puncto es tanto a accentuar proque il es de grande importantia practic que le lector deberea comprender in qual senso ille essera introducite hic non a un lingua completamente nove practicate per un manata de pioneros ardente, sed que le uso de iste grammatica le facera un membro de un grande communitate de advocatos del linguas auxiliar in omne partes del mundo qui parla e scribe le mesme lingua con deviationes plus o minus notabile. Il es in le natura de iste lingua que illo pote esser maneate con un bon quantitate de elasticitate secundo le un o le altere de systemas grammatic affin, justo como il es in le natura de qualcunque lingua ethnic que illo pote esser usate in variationes regional, social, o individual.²

¹ *Interlingua-English*, un Dictionario del Lingua International, preparate per le equipa de recerca del *International Auxiliary Language Association* (IALA) sub le direction de Alexander Gode, Ph.D. 480 pp. *Frederick Ungar Publishing Co.*

² In effecto, le grammatica presentate hic — ben que illo es completamente inambigue in su regulas individual — provide al minus un variante collateral como coperite per §§15, 57 nota, 79 nota, 97, 116 nota, 134 fin del nota introductorio, 148 nota.

Il es importante que un numero sempre crescente de gente in tote partes del mundo poterea apprender communicar con le altere nationales per le lingua international commun. Nos spera que multes lo facera basante se super iste grammatica, sed il esseva con un attention considerate que nos lo appellava *un* grammatica *del* lingua international, lo que suggere que altere grammaticas e altere variantes del mesme lingua es non solmente possibile sed multo benvenite.

A. Gode
H. E. Blair

Contento

INTRODUCTION	1
Principios general	1
GRAMMATICA	3
Orthographia e pronunciation	3
Orthographia collateral	6
Punctuation	7
Partes del discurso	8
Articulos	8
Articulo definite	8
Articulo indefinite	8
Substantivos	10
Plurales	11
Nomines proprie	12
Apposition	13
Adjectivos	14
Comparation de adjectivos	14
Adverbios	19
Comparation de adverbios	21
Pronomines	23
Tabula de pronomines personal	23
Pronomines personal	23
Pronomine personal indefinite	24
Possessivos	26
Reflexivos	26
Relativos	28
Demonstrativos	29
Verbos	30
Infinitivo	30
Participio presente	33
Participio passate	34
Tempore presente	34
Tempore passate	35
Tempore presente perfecte	35
Tempore passato perfecte	35
Tempore futur	36
Conditional	36
Imperativo	36
Passivo	37
Tabula de conjugation	38

Numerales	40
Cardinales	40
Ordinales	42
Multiplicativos	43
<i>Un:</i>	43
<i>Un e un medie:</i>	44
<i>Duo:</i>	44
<i>Medie:</i>	44
<i>Tres:</i>	44
<i>Quatro:</i>	44
<i>Cinque, sex, septe, octo, dece-duo:</i>	45
<i>Dece, cento, mille:</i>	45
<i>Multe(s):</i>	45
Particulas grammatic	47
Lista de particulas grammatic	49
Construction de parolas	53
Derivation	55
Derivation ab substantivos	56
Substantivos derivate ab substantivos	56
<i>-ada</i>	56
<i>-age</i>	56
<i>-alia</i>	56
<i>-ano</i>	56
<i>-ario</i>	57
<i>-astro</i>	57
<i>-ata</i>	58
<i>-ato</i>	58
<i>-eria</i>	58
<i>-ero</i>	58
<i>-ese</i>	59
<i>-essa</i>	59
<i>-eto</i>	59
<i>-etto, -etta</i>	59
<i>-ia</i>	60
<i>-ica</i>	60
<i>-ico</i>	60
<i>-iera</i>	61
<i>-iero</i>	61
<i>-il</i>	61
<i>-ina</i>	61
<i>-ismo</i>	61
<i>-ista</i>	62
<i>-ita</i>	62
<i>-ite</i>	63
<i>-itis</i>	63
<i>-oide</i>	63
<i>-osis</i>	63
Adjectivos derivate ab substantivos	64
<i>-al</i>	64
<i>-an</i>	64
<i>-ari</i>	64
<i>-ate</i>	65
<i>-esc</i>	65
<i>-ese</i>	65
<i>-ic</i>	65
<i>-ifere</i>	65
<i>-ific</i>	65
<i>-in</i>	66
<i>-ista</i>	66
<i>-oide</i>	66
<i>-ose</i>	66
<i>-otic</i>	66

Verbos derivate ab substantivos	67
<i>-ar</i>	67
<i>-ificar</i>	68
<i>-isar</i>	68
Derivation ab adjectivos	69
Substantivos derivate ab adjectivos	69
<i>-essa</i>	69
<i>-ia</i>	69
<i>-ismo</i>	69
<i>-ista</i>	70
<i>-itate</i>	70
<i>-itude</i>	70
Adjectivos derivate ab adjectivos	70
<i>-ette</i>	70
Adverbios derivate ab adjectivos	70
Verbos derivate ab adjectivos	70
Derivation ab verbos	71
Prime thema	71
Secunde thema	72
Substantivos derivate ab verbos	74
<i>-ada</i>	74
<i>-age</i>	74
<i>-amento (-ar), -imento (-er, -ir)</i>	74
<i>-ante (-ar), -ente (-er), -iente (-ir)</i>	74
<i>-antia (-ar), -entia (-er), -ientia (-ir)</i>	75
<i>-ation (-ar), -ition (-er, -ir)</i>	75
<i>-ator (-ar), -itor (-er, -ir)</i>	75
<i>-atorio (-ar), -itorio (-er, -ir)</i>	76
<i>-atrice (-ar), -itrice (-er, -ir)</i>	76
<i>-atura (-ar), -itura (-er, -ir)</i>	77
<i>-eria</i>	77
Adjectivos derivate ab verbos	78
<i>-abile (-ar), -ibile (-er, -ir)</i>	78
<i>-ante (-ar), -ente (-er), -iente (-ir)</i>	78
<i>-ate (-ar), -ite (-er, -ir)</i>	78
<i>-ative (-ar), -itive (-er, -ir)</i>	79
<i>-atori (-ar), -itori (-er, -ir)</i>	79
Suffixos postverbal adjective	80
(1) <i>-abile, -ibile</i>	80
(2) <i>-ante, -ente, -iente</i>	80
(3) <i>-ate, -ite, -e</i>	80
(4) <i>-ative, -itive, -ive</i>	80
(5) <i>-atori, -itori, -ori</i>	80
Suffixos postverbal substantive	81
(1) <i>-ada</i>	81
(2) <i>-age</i>	81
(3) <i>-eria</i>	81
(4) <i>-amento</i>	81
(5) <i>-ation</i>	82
(6) <i>-atura</i>	82
(7) <i>-antia</i>	82
(8) <i>-ar</i>	82

Composition	83
Composition per medio de prefixos	83
Prefixos general	83
<i>ad-</i>	83
<i>ante-</i>	84
<i>anti-</i>	84
<i>auto-</i>	84
<i>circum-</i>	84
<i>co-</i>	85
<i>con-</i>	85
<i>contra-</i>	85
<i>dis-</i>	86
<i>ex-</i>	86
<i>extra-</i>	86
<i>gran-</i>	87
<i>in-</i>	87
<i>inter-</i>	87
<i>intra-</i>	87
<i>intro-</i>	88
<i>mis-</i>	88
<i>non-</i>	88
<i>per-</i>	88
<i>post-</i>	89
<i>pre-</i>	89
<i>pro-</i>	89
<i>re-</i>	90
<i>retro-</i>	90
<i>sub-</i>	90
<i>super-</i>	91
<i>trans-</i>	91
<i>ultra-</i>	91
<i>vice-</i>	91
Prefixos technic	92
<i>a-</i>	92
<i>amphi-</i>	92
<i>ana-</i>	92
<i>apo-</i>	92
<i>cata-</i>	93
<i>dia-</i>	93
<i>dys-</i>	93
<i>ecto-</i>	93
<i>en-</i>	94
<i>endo-</i>	94
<i>ento-</i>	94
<i>epi-</i>	94
<i>exo-</i>	94
<i>hyper-</i>	94
<i>hypo-</i>	95
<i>meta-</i>	95
<i>para-</i>	96
<i>peri-</i>	96
<i>syn-</i>	96
Composition per medio de formas compositorii	97
a) Prime elementos o prefixos:	98
<i>aero-</i>	98
<i>archi-</i>	99
<i>electro-</i>	99
<i>equi-</i>	99
<i>hetero-</i>	99
<i>homo-</i>	99
<i>homeo-</i>	99
<i>hydro-</i>	100
<i>iso-</i>	100
<i>macro-</i>	100
<i>micro-</i>	100
<i>neo-</i>	100
<i>omni-</i>	101

<i>paleo-</i>	101
<i>pan-</i>	101
<i>photo-</i>	101
<i>proto-</i>	101
<i>pseudo-</i>	101
<i>quasi-</i>	102
<i>radio-</i>	102
<i>tele-</i>	102
b) Secunde elementos o suffixos:	102
<i>-icida</i>	102
<i>-icidio</i>	102
<i>-omane</i>	103
<i>-ometro</i>	103
<i>-ographo</i>	103
<i>-ologo</i>	103
<i>-ophile</i>	104
<i>-ophobe</i>	104
<i>-oscopo</i>	104

Derivation composite	105
----------------------------	-----

APPENDICE 1	108
--------------------------	-----

Verbos de duple thema	108
-----------------------------	-----

APPENDICE 2	113
--------------------------	-----

Un lista de parolas Anglese-Interlingua	113
---	-----

Vocabulario Anglese-Interlingua	114
---------------------------------------	-----

APPENDICE 3	127
--------------------------	-----

Textos exemplar	127
-----------------------	-----

Colonisation del Nove Anglaterra	127
--	-----

Le ordine	129
-----------------	-----

Visita al mercato	132
-------------------------	-----

Energia	133
---------------	-----

Le administration de recercas scientific	135
--	-----

INDICE	138
---------------------	-----

ABBREVIATIONES	144
-----------------------------	-----

Introduction

Principios general

“Vocabulario” e “grammatica” non es duo categorias hermeticamente isolate. Si le grammatica describe le structura de un lingua, il va sin dicer que nulle tal description pote offerer se sin referentia constante a materia lexical illustrative de varie tractos structural. Sed il es etiam ver que il non pote haber un dictionario de vocabulos presentate como materia crude amorphe. Listas lexical necessariamente possede structura, e le structura de vocabulos e expressiones es un cosa del grammatica.

Iste observationes non suggere que le distinction inter vocabulario e grammatica poterea esser abandonate, ni que lor tractamento sub capites separate es exclusivamente un acto de convenientia practic. Illos solmente reaffirma le facto que le vocabulario e le grammatica de un lingua particular es interdependente como aspectos natural e necessariamente compatibile de un singule phenomeno. Ultra isto illos pote relevar le question qual characteristics special distingue le relationes inter le vocabulario e le grammatica in le caso de un interlingua planate.

Le character basic de qualcunque lingua es in grande parte determinate per tractos de natura structural, i.e. grammatic. Le dictionario de un lingua pote esser invadite per torrentes de vocabulos foranee, sed si su patronos de structura lexical e syntactic remane intacte, le materia foranee essera finalmente assimilate e le character basic del lingua supervivera essentialmente inalterate.

Iste principio, applicabile a omne linguas, es illustrate impressivamente per le anglese con su considerabile vocabulario romanico assimilate in un base germanico.

Il non ha un ration apparente que linguas auxiliar planate esserea governate per leges fundamentalmente differente. Totevia, superficialmente lor situation pare completamente reverse. Il habeva ample opportunitate pro observar que, un vice que accordo super le vocabulario le melior possibile pro un lingua auxiliar es assecurate, opiniones differente con respecto de problemas grammatic duce a nihil altere que variantes parallel de un singule lingua general. Sed isto non es assi proque le structura grammatic de un lingua planate es minus significante que illo del linguas natural; illo es assi proque un vocabulario establite implica le determination de si multe questiones de structura, i.e. de grammatica, que le tractos grammatic remanente joca necessariamente un rolo subordinate e dependente.

Il es, allora, solmente un inversion apparente del principio que le grammatica precede le vocabulario que, post determinar le vocabulario de un lingua auxiliar planate, toto que remane a dicer via le grammatica debe completamente subordinar se al characteristics structural del vocabulario. Le structura grammatic de un lingua planate determina su character basic precisemente como le structura de un lingua natural. Sed le determination del vocabulario lassa pauc questiones grammatic totalmente indeterminate.

Le vocabulario de Interlingua per IALA es incorporate in le *Interlingua-English Dictionary*. Le principio fundamental del grammatica correspondente debe esser que iste grammatica sia le systema le minime o le plus simple possibile que es apte pro governar le uso del vocabulario seligite in language coerente.

Le effortios del IALA pro compilar un dictionario de parolas generalmente international duceva necessariamente al collection de un vocabulario essentialmente romanico. Le linguas fonte a cuje sphaera cerca e recerca poteva securmente restringer se esseva espaniol e portugese, italiano, francese, e anglese, con germano e russo como possibile substitutos.¹

In consequentia un principio solide de guida in le elaboration del systema grammatical de IALA es que le termino “grammatica minimal” non permittera le suppression de ulle tracto grammatic que secundo le testimonio del linguas fonte es indispensable in le governamento de lor vocabularios e in consequentia del vocabulario del Interlingua incorporate in le *Interlingua-English Dictionary*. In altere terminos, cata tracto grammatic que se trova in omne le linguas fonte essera retenite in le grammatica del Interlingua, o inversemente nulle tracto grammatic essera retenite, si illo manca in un del linguas fonte. Assi, per exemplo, le tracto de un forma plural distincte del substantivos debe esser retenite proque illo se monstra existir in omne linguas fonte, durante que le tracto de generes grammatic pote esser omittite proque illo manca in un del linguas fonte, a saper in anglese.

Le determination de qual tractos grammatic debe esser retenite in le Interlingua lassa aperte le question del formas que sia usate pro representar los. Le formas de tractos grammatic es determinate tanto como possibile per le methodos elaborate pro le “standardisation” de formas de parolas como analysate in le Introduction al *Interlingua-English Dictionary*.

Si le material del grammatica sequente pare esser organisate de un maniera aliquanto inorthodoxe, le ration es simplemente que certe capitulos generalmente representate in grammaticas conventional poteva esser omittite in le caso presente proque lor materia es completamente coperite per le Dictionario. Assi iste grammatica non contine, per exemplo, discussiones special de prepositiones e conjunctiones excepte un paragrapho sub le titulo de construction de parolas. Il essera etiam notate que il non ha ulle section concernente le problemas del syntaxe. Tal problemas realmente existe in Interlingua, sed il pareva opportun tractar los in connexion con le varie partes del discurso cuje functiones in le phrase pote esser extendite a implicar tote le questiones syntactic de importantia practic. Le apparatus technic del Dictionario (le lista de abbreviationes, etc.) es applicabile etiam al Grammatica e illo non ha essite includite de novo in le paginas sequente.²

¹ Pro le detalios, vide *Interlingua-English Dictionary*, “Introduction.”

² Nota del traductor: Iste traduction include al fin un lista de abbreviationes usate in le texto.

Grammatica

Orthographia e pronunciation

§1 Le LITTERAS usate es le vinti-sex litteras conventional del alphabeto roman. Il ha nulle signos e symbolos extra pro indicar le accentu e le pronunciation.

§2 Le NORMA DE PRONUNCIATION es “continental.” Le valores de sono del varie litteras es fluide intra limites de typo. Illos pote esser naturalmente influentiate per sonos proxime como etiam per habitos native de parlatores individual. Per exemplo, le sono de *-u* — describite in le expression “como *-u* in anglese {plural}” — esserea justemente pronunciate como *-oo* in anglese {good} o {loom}, sed non como *-u* in anglese {stutter} o in le francese {lune}.

§3 On debe guardar se del tendentia de parlatores anglese a obscurar vocales sin accentu, facente los omnes sonar como *-a* in anglese {China}. Isto se applica particularmente al *-e* final. Nulle sono, final o altere, con o sin accentu, debe esser pronunciate indistinctemente.

§4 Le pronunciation anglese normal concorda con illo usate in le Interlingua pro le litteras *-b, -d, -f, -k, -l, -m, -n, -p, -ph, -qu, -v, -w, e -z*. Le litteras remanente es coperite per le regulas e observationes sequente:

- a** – es sempre pronunciate como *-a* in anglese {father};
- c** – ante *-e, -i, -y* es pronunciate como *-ts* in anglese {hats} (o, optionalmente, como *-c* in anglese {city}); alteremente como *-c* in anglese {cats}; *-ch* como *-ch* in anglese {echo}, {chrome};
- e** – sempre como *-e* in anglese {met} o, melior, como *-é* in francese {risqué};
- g** – como *-g* in anglese {good};
- h** – como in anglese (o, optionalmente, silente); post *-r* e *-t*, mute;
- i** – normalmente como *-i* in anglese {machine}; quando non accentuate ante un vocal, como *-i* in anglese {onion} o {phobia}; p.ex. *bile, biliose, varie*;
- j** – como *-z* in anglese {azure} (o, optionalmente, como *-g* in anglese {gem} o como *-y* in {yes});
- o** – sempre como *-o* in anglese {obey};
- r** – como *-rr* in anglese {merry} o, melior, como *-r* in espaniol {caro};
- s** – como *-s* in anglese {stay}; inter vocales, le mesme (o, optionalmente, como *-s* in anglese {these}); p.ex. *sparse, abstruse, accusativo*;
- t** – como in anglese; *-ti* ante vocales, a minus que accentuate o precedite per *-s*, como *-tsy* in anglese {he gets you} (o, optionalmente, como *-sy* in anglese {we pass you} o como *-ty* in anglese {we let you}); p.ex. *actor, garantia, question*, sed *action, reverentia*;

u – normalmente como *-u* in anglese {plural}; quando non accentuate ante un vocal, como *-u* in anglese {persuade} o {superfluous}; p.ex. *plural, persuader, superflue*;

x – como *-x* in anglese {fox}; inter vocales, le mesme (o, optionalmente, como *-x* in anglese {exact});

y – non accentuate ante vocales, como *-y* in anglese {yes}; alteremente como *-i* in anglese {machine}; p.ex. *Yugoslavia, typo*.

§5 In DIPHTHONGOS le vocales retene lor valores de sono independente. Le diphthongo *-ai* es pronunciate como in germano {kaiser}, *-au* como in germano {kraut}. Le *-e* e *-i* accentuate es separate per un pausa syllabic ab un *-a, -e, -o* sequente; p.ex. *mie, io, spondeo, via, bastardia*. Non accentuate *-i* e *-u* se transforma in semiconsonantes ante un vocal sequente; p.ex. *Bulgaria, filatorio, persuader*.

§6 CONSONANTES DUPLA se fusiona in pronunciation. Le consonante duple *-ss* es sempre silente como *-ss* in anglese {miss}. Le sonos de *-g* e *-k* assimila un *-n* precedente como in anglese. Nota que le consonante duple *-cc* es scribite *-c* al fin de un parola (*siccar* sed *sic*).

§7 Pronunciationes deviante de iste normas es indicate in le *Interlingua-English Dictionary* per un systema de rescriber in le qual le litteras ha le mesme valores de sono como in Interlingua. Le digrapho *-ch* representa frequentemente le sono de *-sh* in anglese {English} e es rescribite como *-sh*; p.ex. *choc (sh-)*. Le combination *-gi* sovente representa le sono de *-z* in anglese {azure} e es rescribite como *-j*; p.ex. *avantageose (-ajo-)*. Le *-g* simple ha iste sono e ergo es rescribite assi in le suffixo *-age*; p.ex. *avantage (-aje)*.

§8 Pro cambios orthographic in derivation, vide §137.

§9 “VOCABULOS HOSPITE” non-assimilate, i.e. parolas foranee o prestate le quales es identificate in le *Interlingua-English Dictionary* quanto a lor origine, retene le pronunciation e orthographia del lingua original. Le signos diacritic original es ommittite quando le orthographia simplicite resultante suffice pro suggerer le pronunciation intendite; p.ex. *defaite* pro francese {défaite}, sed *kümmel* como in germano.

§10 Le ACCENTO principal es normalmente super le vocal ante le ultime consonante. Le desinentia plural non cambia le accentu original del parola. Adjectivos e substantivos con desinentias in *-le, -ne, e -re* precedite per un vocal ha le accentu super le tertie syllaba ab le fin; p.ex. *frágile, órdine, témpore*. In parolas formate con le suffixos *-ic, -ica, -ico, -ide, -ido, -ula, e -ulo* le accentu cade super le syllaba que precede le suffixo. Le suffixos *-ific* e *-ifico* es accentuate super le prime *-i*.

Deviationes ab iste systema de accentu es coperite in le *Interlingua-English Dictionary* per rescriber con signos de accentu. Le majoritate de iste deviationes pote esser coperite per regulas descriptive additional. Per exemplo, le suffixos *-issim, -esim, -ifer, e -olog* es accentuate super le prime vocal. Le suffixos *-ia* e *-eria*, in tanto que illos corresponde al anglese {-y} e {-ery}, es accentuate super le vocal *-i*; etc.

Nota: Parolas sin un consonante o sin un vocal ante le ultime consonante es accentuate per necessitate super le prime vocal; p.ex. *ío, vía*, e certe formas de tempore presente, como *strúe, créa*, etc. Sed *cónstrue, prócrea*, etc. e etiam *dimínue, substitúe*, etc. seque le regula standard e ha le accentu super le vocal ante le ultime consonante.

- §11 Le importantia de regularitate del accentuation non debe esser exaggerate. Le effortio involvite in acquirere un accentuation non-familiar pro un parola alteramente familiar pare sovente exaggerate. Isto, naturalmente, non implica que parolas de Interlingua pote esser accentuate completamente al hasardo, sed que un parola como *kilometro* remane le mesme parola international si habitos native causa que un parlator lo accentua super le secunde o super le tertie syllaba.
- §12 Habitos native pote equalmente esser permittite prevaler in questiones de INTONATION, DURATION DE SONOS, e simile. Es suggerite, nonobstante, que le sequentia de un vocal final e un vocal initial, ambes non accentuate e non separate per un pausa in intonation, es pronunciate como un syllaba combinate glissante; p.ex. *le alte Ural*, quasi como si illo haveva le quatro syllabas *le-ál-teu-rál*.
- §13 Le SYLLABATION seque le pronunciation. Consonantes singule, excepte *-x*, pertine al syllaba sequente. Grupos de consonantes es dividite, sed *-l* e *-r* non debe esser separate de precedente *-b*, *-c*, *-ch*, *-f*, *-g*, *-p*, *-ph*, *-t*, *-th*, e *-v*. Le combinationes *-qu*, *-gu*, e *-su* se comporta como consonantes singule.
- §14 Le USO DE MAJUSCULAS differe del usage anglese in que intra le phrase majusculas initial occurre exclusivemente con nomines proprie, sed non con derivatos de illos.

In Francia le franceses parla francese ab le initio de lor vita.

Le piscatores del Mar Morte cape haringos salate.

Le ver stilo shakespearean se trova solmente in Shakespeare.

Proque terminos sacre, nomines del ferias religiose e altere, designationes de movimientos, eras, doctrinas, etc. poterea esser considerate como nomines proprie o commun, illos es scribite con majuscula o non, dependente del signification intendite.

Le romanticismo de Hollywood es subinde insipide.

Le philosophia del Romanticismo cerca le reunion de scientia e religion.

Orthographia collateral

- §15 Le regulas sequente de ORTHOGRAPHIA COLLATERAL, non observate in le *Interlingua-English Dictionary*, furni un systema simpliciate de position equal a illo que es descripte in le paragraphos precedente. Tote le punctos non specificamente coperite infra debe esser retenite inalterate; assi per exemplo le tractamento del vocabulos hospite non-assimilate cuje orthographia remane como usate in le *Interlingua-English Dictionary*.
- (a) Litteras duple que representa un consonante singule es simpliciate con le exception de *-ss*. Nota que le gruppo *-cc* ante *-e*, *-i*, e *-y* non representa un consonante singule; p.ex. *eclesia, aliterar, aducer, interogar* (pro *ecclesia, alliterar, adducer, interrogar*); sed *massa, transsubstantiation, accidente*.
- (b) Le vocal *-y* es reimplaciate per *-i*; p.ex. *tirano* (pro *tyranno*). Le semi-consonante *-y* remane inalterate; p.ex. *yak*.
- (c) Le digrapho *-ph* es reimplaciate per *-f*; p.ex. *fonetic, emfatic* (pro *phonetic, emphatic*).
- (d) Le digrapho *-ch*, representante le sono *-k*, es retenite solo ante *-e* e *-i*. In altere partes illo es reimplaciate per *-c*. P.ex. *cloric* (pro *chloric*), *Cristo* (pro *Christo*) sed *chimeric*.
- (e) Le *-h* silente post *-r* e *-t* es ommittite; p.ex. *retoric* (pro *rhetoric*), *patetic* (pro *pathetic*).
- (f) Le littera *-j* reimplacia *-g* e *-gi* pro representar le sono de *-z* in anglese {azure}; p.ex. *sajo* (pro *sagio*).
- (g) Le suffixo *-age* (etiam le gruppo sonic *-age* al fin de un parola ubi illo non es un suffixo) es reimplaciate per le forma *-aje*; p.ex. *saje, coraje* (pro *sage, corage*). Le suffixo *-isar* es reimplaciate per le forma *-izar*. Su derivatos es equalmente scribite per *-z*. P.ex. *civilizar, civilization* (pro *civilisar, civilisation*).
- (h) Le *-e* final es ommittite post *-t* precedite per un vocal excepte in parolas que ha le accentu super le tertie syllaba ab le fin; p.ex. *animat, brevitat* (pro *animate, brevitare*), sed *composita*. Iste regula etiam se applica pro *-e* final post *-n*, *-l*, e *-r* quando iste consonantes es le orthographia collateral pro *-nn*, *-ll*, e *-rr*; p.ex. *peren, bel, mel, il, bizar* (pro *perenne, belle, melle, ille, bizarre*). Nota: Le formas del tempore presente e imperative non es afficite per iste regula; *pote, permite*, etc. retene lor *-e* final.

Punctuation

- §16 Le PUNCTUATION reflecte le rhythmo del phrase parlate e obedi nulle regulas absolute. Le signos del punctuation e lor valores general es le mesmes como in anglese. Expressiones interpolate e propositiones relative e conjuncional es demarcate per commas a minus que le rhythmo intendite permette nulle pausa. In enumerationes de plus que duo parolas o contextos, le uso de **e** o **o** ante le ultime non elimina le comma.

Le homine que vos vide es mi patre.

Le homine, que se considera como le corona del creation, pare plus tosto facite de metallo blanc que de auro.

Le asino, le can, e le catto formava un pedestallo pro le gallo.

Es isto le canto del asino, del can, del catto, o del gallo?

Le Statos Unite, Anglaterra e su imperio, e Russia es tres del grande potentias.

Ille es, pro exprimer lo cortesemente, pauco intelligente.

Partes del discurso

Articulos

Articulo definite

- §17 Le ARTICULO DEFINITE es **le**. Illo exhibi nulle accordo in forma con le substantivo sequente. Un preposition **a** o **de** precedente se combina con le articulo **le** in le formas **al** e **del**.

le patre

le matre

le infante

le patres

del patre al matre

le matre del infantes

- §18 Le articulo definite es usate in toto como in anglese.

Io ama infantes.

Io ama le infantes.

Ubi pote io trovar flores?

Ubi pote io trovar le flores?

Le articulo definite non necessariamente debe esser omittite con titulos que precede nomines proprie, excepte in discurso directe. Illo non debe esser omittite con nomines abstracte que representa le classe integre, specie, etc.

le professor e le seniora Alicuno ...

Da me le libertate o le morte!

Io es felice de vider vos, doctor Alicuno.

Illa adora le homine e le animal.

Articulo indefinite

- §19 Le ARTICULO INDEFINITE es **un**. Como le articulo definite, illo non exhibi accordo in forma con le substantivo sequente. Illo es identic con le numeral **un**.

un patre

un matre

un infante

un vacca

- §20 Le articulo indefinite es usate como in anglese.

§21 Le ARTICULO DEFINITE e le INDEFINITE ambe ha in commun con le adjectivos le possibilitate de uso pronominal. Vide §§38-41.

mi amico e le de mi fratre ...

mi fratre e un de mi amicos ...

Io parla duo linguas; un al domo, un altere al officina; le un es francese, le altere anglese.

Io parla duo linguas; le de mi familia e le de mi ambiente.

Quando usate como pronomines, le articulos pote prender le formas plural **les** e **unes**. Le secunde es sovente rendite in anglese como {some}.

le opiniones de mi patre e les de mi matre ...

Nostre amicos veni: les de mi fratre, un de mi soror, e unes del amicos de nostre parentes.

In uso pronominal le articulos es capabile de facer un distinction inter antecedentes masculin e feminin, **le** e **la**, **uno** e **una**, le quales ha in torno formas plural (*les, las, unos, unas*). Le distinction non ha necessitate de esser observate quando le contexto es clar sin illo.

Mi fratre e mi soror invita lor melior amicos; le de mi fratre ama la de mi soror.

Mi fratre e mi soror ha multe amicos. Uno de mi fratre ama una de mi soror.

mi amicos, unos de mi fratre, e las de mi soror ...

Nota que le articulo definite in uso pronominal ha le forma masculin **le**, le forma feminin **la**, con le vocales final characteristic (-e, -a) que appare de novo con certe pronomines (vide §§54, 58, 78) durante que le articulo indefinite in uso pronominal ha le distinction masculin-feminin **uno-una** con le vocales final (-o, -a) que es incontrate con substantivos (vide §24).

Le articulo definite ha un forma pronominal neutre **lo**, que occorre specialmente in le expression **lo que**. Su plural, raramente requirite, es naturalmente **los**.

lo que io pensa ...

Io non sape lo que ille pensa.

Substantivos

§22 Como in anglese, le substantivos non pote esser identificate per un tracto constante e specific de lor formas. Le grande majoritate del substantivos fini in un del vocales -a, -o, -e, o le consonantes -l, -n, -r. Sed iste terminationes occurre etiam con altere vocabulos. Il ha, de novo como in anglese, un numero de suffixos que occurre solmente con substantivos. Ultra isto le substantivos es recognoscite per le function que illos representa in un phrase.

§23 Il ha nulle GENERE GRAMMATIC. Le terminationes del substantivos ha nulle valores grammatic e pote esser considerate accidental.

tabula, pagina, ...

homine, tempore, libertate, aere, ...

uso, fructo, ...

uxor, ...

fun, galon, generation, ...

gas, ...

roc, ...

§24 Quando le termination -o occurre — e illo occurre frequentemente — in un parola que designa un esser MASCULIN, le correspondente FEMININ pote esser representate per le mesme parola con le termination substituite per -a. Le regula etiam functiona in ordine reverse.

Parola original (IED) Sexo opposite precisate

masculin (...o)

feminin (...a)

asino

asina

missionario

missionaria

americano

americana

feminin (...a)

masculin (...o)

oca

oco

ciconia

ciconio

Nota: Le inferentia que un parola como ‘*musca*’ permette le uso del forma masculin ‘*musco*’ es si justificata e etiam tanto incongrue como le suggestion que le anglese pote formar le parola {he-fly}. Concernente le formation del substantivos feminin per le suffixos -essa e -trice, vide §§138, 152.

Plurales

§25 Le PLURAL es formate per le addition de **-s** o — post un consonante — de **-es**. Un **-c** final cambia ante **-es** a **-ch**; p.ex.

<u>singular</u>	<u>plural</u> (...s)
<i>tabula</i>	<i>tabulas</i>
<i>pagina</i>	<i>paginas</i>
<i>homine</i>	<i>homines</i>
<i>aere</i>	<i>aeres</i>
<i>tempore</i>	<i>tempores</i>
<i>libertate</i>	<i>libertates</i>
<i>uso</i>	<i>usos</i>
<i>fructo</i>	<i>fructos</i>
<u>singular</u>	<u>plural</u> (...es)
<i>uxor</i>	<i>uxores</i>
<i>fun</i>	<i>funes</i>
<i>galon</i>	<i>galones</i>
<i>generation</i>	<i>generationes</i>
<i>gas</i>	<i>gases</i>
<u>singular</u>	<u>plural</u> (...hes)
<i>roc</i>	<i>roches</i>

Plurales irregular occurre solmente in “vocabulos hospite” le quales ha retenite lor identitate estranier.

<u>singular</u>	<u>plural</u>
<i>le test</i>	<i>le tests</i> [Anglese]
<i>le lied</i>	<i>le lieder</i> [Germano]
<i>le addendum</i>	<i>le addenda</i> [Neo-latino]
	<i>le Abruzzi</i> [Italiano]

Vocabulos docte que termina in **-is** forma lor plural como si le singular habeva un **-e** final:

genesis (o *genese*) ⇒ *geneses*;
hepatitis ⇒ *hepatites*.

Compositos singular con secunde elementos in plural non ha plurales distincte.

<u>singular</u>	<u>plural</u>
<i>un guardacostas</i>	<i>duo guardacostas</i>
<i>un rumpenuces</i>	<i>duo rumpenuces</i>
<i>un paracolpos</i>	<i>duo paracolpos</i>

§26 Il non ha FORMAS DE CASO. Le functiones del dativo e genitivo in altere linguas es representate per prepositiones.

a Deo ...
Ille invia flores a su matre.
Nos paga taxas al gouvernemento.
de Deo ...
Illa recipe le flores de su filio.
le debitas del gouvernemento ...

§27 Pro le formation de substantivos como etiam de derivatos de illos, vide §§138, 139, 140, 141, 152, 154.

§28 Le modo in que le substantivos es usate in le phrase non differe considerabilemente del normas anglese. Nota, totevia, que le uso quasi illimitate de SUBSTANTIVOS CON FUNCTIONES ADJECTIVE es un tracto anglese que Interlingua non possede.

tempore hibernal,
tempore de hiberno: winter weather
laboratorio de recerca: research laboratory
mantello de autumnno,
mantello pro autumnno: fall coat
guarda de nocte: night watchman
bottilia de lacte,
bottilia a lacte: milk bottle
canto de nocte,
canto nocturne: night song

Nomines proprie

§29 NOMINES PROPRIE que functiona in anglese como adjectivos — como p.ex. in {Diesel engine}, {Geiger counter}, etc. — remane nomines proprie non-modificate in le Interlingua e es precedite per le substantivo que illos qualifica. Le patrono usate es le mesme que es sequite in anglese in le caso del titulos: {Doctor Diesel}, {Professor Diesel}, {motor Diesel}, etc. Le nomines proprie non prende le **-s** plural.

<u>singular</u>	<u>plural</u>
<i>contator Geiger</i>	<i>contatores Geiger</i>
<i>motor Diesel</i>	<i>motores Diesel</i>
<i>strato Heaviside</i>	<i>stratos Heaviside</i>
<i>radio Röntgen</i>	<i>radios Röntgen</i>

Apposition

§30 Il ha un uso multo libere del APPPOSITION de que un del elementos sovente corresponde a un substantivo anglese con functiones adjective.

foresta virgine: virgin forest

arbore nano: dwarf tree

wagon restaurante: dining car

nave domo: house boat

homine machina: human machine

Le uso de apposition es multo frequente con substantivos de agentes e de alteres similar le quales assi deveni indistinguibile de adjectivos.

mi amico mazdaista: my Mazdaist friend

apparato generator: generating device

uxor puera: child wife

In le plural le appositivo pote prender un -s. Sin illo le appositivo es plus claramente adjectival. On poterea dicer:

uxor puera ⇒ *uxores pueras*,

sed

apparato generator ⇒ *apparatos generator*,

foresta virgine ⇒ *forestas virgine*,

etc.

Quando le appositivo ha formas distincte pro masculin e feminin, lor uso es governate per le facto de sexo.

mi amico cantator e mi amica cantatrice:

my singer friend (m) and my singer friend (f)

Adjectivos

§31 Adjectivos fini in un vocal o un consonante. Le prime gruppo fini quasi sin exception in -e, e le secunde in un del consonantes -l, -n, -r, -c. Considerante que altere parolas pote haber le mesme desinentias, istos non identifica adjectivos, le quales pote esser recognoscite per le function que illos exequit in un phrase o alicun vices per un suffixo le qual per hasardo occorre con nulle altere parte del discurso.

delicate, parve, ...

equal, ...

american, dan, ...

par, ...

cyclic, ...

blau, ...

§32 Il ha nulle INFLEXION o ACCORDO adjectival.

Le parve femina es belle.

(Le) Parve feminas es belle.

(Le) Parve homines es belle.

Le parve libro es belle.

§33 Adjectivos placiante immediatamente presso un substantivo pote PRECEDER O SEQUER lo. Le secunde position es le plus frequente e ergo normal. Adjectivos que precede un substantivo tende a suggerer que lo que illos exprime es un tracto essential del concepto substantive e non mermente un tracto que distingue le representante presente del concepto substantive ab alteres.

le lingua international e le linguas national ...

Su integre vita esseva ric in viages longe e breve.

Adjectivos longe debe raramente esser permittite de preceder un substantivo. Adjectivos breve como **bon**, **alte**, **parve**, **grande**, **belle**, **breve**, **longe**, etc., pote preceder pro le sol objectivo del rhythmo o a causa de preferentia personal. Le duo positiones possibile del adjectivo nunquam pote exprimer duo significationes distincte.

Adjectivos numeral (cardinal como etiam ordinal) precede le substantivo le qual illos qualifica.

Comparison de adjectivos

§34 Grados de COMPARATION es exprimate per le adverbios **plus** e **minus**.

<u>adjectivo</u>	<u>comparativo</u>	<u>superlativo</u>
<i>bon</i>	<i>plus bon</i>	<i>le plus bon</i>
<i>bon</i>	<i>minus bon</i>	<i>le minus bon</i>
<i>interessante</i>	<i>plus interessante</i>	<i>le plus interessante</i>
<i>interessante</i>	<i>minus interessante</i>	<i>le minus interessante</i>

In casos quando le comparativo es precedite per le articulo definite, illo coincide con le superlativo. Le exemplos infra (§35) monstra que isto involve nulle confusion.

§35 Comparison de equalitate es exprimate per **tanto...como**, o **si...como**. Le particula post le comparativo es **que**.

Le formas de comparativo e superlativo que seque le substantivo repete le articulo definite precedente — in caso que il ha un tal.

*Un homine es **tanto bon como** un altere e frequentemente etiam un grande portion **plus bon**.*

*Iste historia es **le minus interessante** que io ha legite.*

*Iste historia es **le minus interessante** del duo.*

*Del duo summas paga le **plus parve**.*

*Chesterlucks es **plus blande**.*

*Le presidente del committee ajorna omne le questiones **le plus urgente**.*

*Ille ha **le plus dulce** temperamento e le ideas **le plus naive**.*

§36 Le idea del si-nominate SUPERLATIVO ABSOLUTE pote esser exprimate como in anglese per constructiones varie:

le plus interessante,

multo interessante,

extrememente interessante,

terribilmente interessante,

etc.

Un medio usate specificamente pro le intentos del superlativo absolute es le suffixo **-issime**.

*Su replica esseva un “non” **multo emphatic**.*

*Su replica esseva un **emphaticissime** “non.”*

*Ille parla in un maniera **terribilmente interessante**.*

§37 Le particulas **plus** e **minus**, que es usate pro exprimer grados de comparison, mesme es exemplos de adverbios que admitte nulle formas regular de comparison (vide §44 infra), sed a vices in se pote exprimer un “grado comparative.” Similarmente, il ha in le vocabulario de Interlingua alcun adjectivos que on pote reguardar como synonymos irregular de certe formas comparative e superlative.

<u>adjectivo</u>	<u>comparativo</u>	<u>superlativo</u>
<i>parve</i>	<i>plus parve minor</i>	<i>le plus parve le minor minime</i>
<i>magne</i>	<i>plus magne major</i>	<i>le plus magne le major maxime</i>
<i>bon</i>	<i>plus bon melior</i>	<i>le plus bon le melior optime</i>
<i>mal</i>	<i>plus mal pejor</i>	<i>le plus mal le pejor pessime</i>

§38 In theoria, CATA ADJECTIVO POTE SERVIR COMO UN PRONOMINE. Le substantivo que illo representa es sia alicuno exprimate in le passage precedente, sia un notion plus o minus definite in le mente del parlator.

*Le puero ha un conilio mascule e duo conilias. **Le mascule pare assatis grasse pro esser mangiate.***

*A causa de su eterne mal humor nos le appella “**le acre**.”*

In le prime exemplo, ‘*le mascule*’ representa ‘*le conilio mascule*’; in le secunde exemplo, ‘*le acre*’ suggere un esser human masculin sed non un substantivo specific como *homine*, *puero*, *maestro*, etc. In le casos del secunde sorta, il pote esser preferibile parlar de “adjectivos usate como substantivos,” o “adjectivos substantivate” plus tosto que de “adjectivos usate como pronomines.” Le adjectivos usate como substantivos include etiam abstractiones del sorta ‘*le bon*’, ‘*le ver*’, ‘*le belle*’ in le senso de *bonitate*, *veritate*, *beltate*.

§39 Adjectivos usate como pronomines o substantivos se comporta grammaticamente como substantivos ordinari e pote esser pluralisate.

*Le puero ha quatro conilios, duo **mascules** e duo **feminines**.*

*A causa de lor eterne mal humor nos les appella “**le acres**.”*

§40 Numerose adjectivos listate in le *Interlingua-English Dictionary* corresponde a entratas substantive parallel.

<u>adjectivo</u>	<u>substantivo</u>
<i>bon</i>	<i>bono</i>
<i>auguste</i>	<i>augusto; Augusta; Augusta</i>
<i>characteristic</i>	<i>caratteristica</i>
<i>chromatic</i>	<i>chromatica</i>
<i>indonesian</i>	<i>indonesiano</i>
<i>natural</i>	<i>natural</i>
<i>provincial</i>	<i>provincial</i>
<i>technic</i>	<i>technico; technica</i>
<i>automobile</i>	<i>automobile</i>
<i>ambiente</i>	<i>ambiente</i>
<i>alte</i>	<i>alto</i>
<i>belligerente</i>	<i>belligerente</i>
<i>comestibile</i>	<i>comestibiles</i>
<i>combustibile</i>	<i>combustibile</i>
<i>composite</i>	<i>composito</i>

Le possibilitate de assi cambiar adjectivos in substantivos es limitate per nihil altere que senso commun. Si non alteremente crystallisate per le usage, un adjectivo usate como un substantivo de plen status (non simplemente como un pronomine pro un substantivo mentionate previemente) exprime sia le notion abstracte del qualitate representate per le adjectivo — p.ex. *le bon*, *le belle*, *le sublime* — sia un cosa o persona characterisate per lo que le adjectivo exprime — p.ex. *le car*, *le amate*, *le previe*, *le ferite*. Quando illos exprime un qualitate abstracte e quando illos representa un esser masculin, le adjectivos cambiate a substantivos o assume le desinentia vocal **-o**, o remane inalterate. Quando illos representa esseres feminin, illos assume le desinentia **-a**, o remane inalterate.

Le cambio al desinentias vocal **-o** e **-a** sub le conditiones exprimate es le norma. Le adjectivos que non seque ille norma es listate in §41 infra. Il debe esser notate, totevia,

- (a) que le lista es exhaustive e assi include un bon numero de adjectivos pro le quales le distinction de masculin e feminin ha nulle significantia practic, e
- (b) que le lista es un "lista del purista" assi que le uso erronee del desinentias **-o** e **-a** con su objectos non pote esser considerate un cosa seriose.

§41 Adjectivos que non pote, quando usate como substantivos, assumer formas distincte in **-o** e **-a** ben que illos es capace de, si le senso lo permette, assumer le desinentia plural include le sequentes:

- (a) omne adjectivos que fini in **-ce** e **-u**; p.ex.

rapace, precoce, dulce, ...
hindu, manchu, blau, ...
 etc.;

- (b) omne adjectivos cuje thema apparente es sequite per **-ese/-ense, -il/-ile, -ior, -nte**, si o non iste desinentias es clarmente recognoscite como suffixos; p.ex.

francese, ...
futile, ...
junior, ...
consciente, clemente, ...
 etc.;

- (c) omne adjectivos que fini in le suffixos **-al, -ar, -bile, -oide, -plice**; p.ex.

natural, ...
linear, ...
amabile, ...
negroide, ...
duplice, ...
 etc.;

- (d) le adjectivos:

celibe,
grande, prode, verde,
folle, molle,
juvene, omne, solemne,
alacre, celebre, celere, mediocre, memore, plure, pubere, ubere, vetere,
necesse,
agreste, forte, quite, triste,
tenua,
breve, grave, leve, suave,
cruel, fidel, qual, tal,
minor, par

- (e) omne adjectivos derivate de illos listate supra per prefixos; p.ex.

supernatural, infidel, ...
 etc.;

- (f) le adjectivos del nomines geographic e racial:

caribe,
ethiope,
ligure,
macedone, saxone,
mongol,
moslem,
nomade,
turcoman;

- (g) adjectivos grammatic indeclinabile como **cata, que**, e combinationes con **-cunque**;

- (h) certe adjectivos derivate per un elemento prefixate sed sin un suffixo (vide §164) del substantivos sequente:

<u>substantivo</u>	<u>adjectivo</u>
<i>anno</i>	p.ex. <i>bienne, trienne</i>
<i>caput</i>	p.ex. <i>bicipite, precipite</i>
<i>color</i>	p.ex. <i>incolor, tricolor</i>
<i>corde</i>	p.ex. <i>concorde, discorde</i>
<i>corno</i>	p.ex. <i>bicorne, unicolore</i>
<i>cuspid</i>	p.ex. <i>bicuspide, multicuspid</i>
<i>fin</i>	p.ex. <i>affin, confin</i>
<i>flor</i>	p.ex. <i>multiflor, uniflor</i>
<i>forma</i>	p.ex. <i>multiforme, uniforme</i>
<i>lingua</i>	p.ex. <i>bilingue, crassilingue</i>
<i>remo</i>	p.ex. <i>bireme, trireme</i>

- (i) le adjectivos sequente que representa le mesme typo como illos listate sub (h) sed le quales es formationes isolate o non pote esser facilmente recognoscite in lor composition:

enorme, exsangue, illustre, imbecille,
indemne, inerte, infame, inope, insigne,
insomne, semi-somme,
isoscele, macroscele,
multicaule, myope, partcipe,
commun, immun, impun.

§42

Concernente le formation de adjectivos e etiam del derivatos de illos, vide §§139, 140, 141, 142, 45-47, 152-153.

Adverbios

§43 Como in angese il ha adverbios primari e derivate, e etiam expressiones adverbial.

§44 Le ADVERBIOS PRIMARI es entratas in le dictionario e require nulle remarcas grammatic. Exemplos es: **nunc, minus, plus, hic, ibi, aliquanto, semper**, etc.

§45 Le DERIVATION regular DE ADVERBIOS ab adjectivos utiliza le suffixo **-mente** appendite al forma complete del adjectivo. Post un *-c* final le vocal *-a* es insertate.

<u>adjectivo</u>	<u>adverbio</u> (...mente)
<i>natural</i>	<i>naturalmente</i>
<i>evidente</i>	<i>evidentemente</i>
<i>remarcabile</i>	<i>remarcabilmente</i>
<i>auxiliar</i>	<i>auxiliarmente</i>
<i>clar</i>	<i>claramente</i>
<i>vorace</i>	<i>voracemente</i>
<u>adjectivo</u>	<u>adverbio</u> (...amente)
<i>photographic</i>	<i>photographicamente</i>
<i>austriac</i>	<i>austriacamente</i>

§46 In un serie de adverbios derivate, le suffixo **-mente** pote esser usate con le ultime adverbio solmente.

<u>adjectivos</u>	<u>adverbios</u> (...mente)
<i>clar e franc</i>	<i>clar- e francamente</i>
<i>voluntari e frequente</i>	<i>voluntari- e frequentemente</i>

§47 Un certe numero de adverbios listate in le Dictionario appare esser derivate irregularmente del adjectivos correspondente. Exemplos es:

<u>adjectivo</u>	<u>adverbio</u>
<i>bon</i>	<i>ben</i>
<i>melior</i>	<i>melio</i>
<i>pejor</i>	<i>pejo</i>
<i>mal</i>	<i>mal</i>

Formationes de iste typo debe esser acceptate como adverbios primari que non pote servir como modelos pro derivatos adverbial additional. Le duo gruppos singule le plus numerose de iste typo es illos con le desinentia **-e** (dunque adverbios non distinguibile in forma del adjectivos correspondente), e illos con le desinentia **-o**.

(a)	<u>adjectivo</u> (...e)	<u>adverbio</u> (...e)
	<i>bastante</i>	<i>bastante</i>
	<i>forte</i>	<i>forte</i>
	<i>longe</i>	<i>longe</i>
	<i>tarde</i>	<i>tarde</i>

(b)	<u>adjectivo</u> (...e)	<u>adverbio</u> (...o)
	<i>certe</i>	<i>certo</i>
	<i>expresse</i>	<i>expresso</i>
	<i>juste</i>	<i>justo</i>
	<i>mesme</i>	<i>mesmo</i>
	<i>multe</i>	<i>multo</i>
	<i>preste</i>	<i>presto</i>
	<i>quante</i>	<i>quanto</i>
	<i>subite</i>	<i>subito</i>
	<i>tante</i>	<i>tanto</i>
	<i>tote</i>	<i>toto</i>

Omne adjectivos in **-issime** permette le formation de adverbios in **-o**, como

bellissime ⇒ *bellissimo*.

Le desinentia **-issimo** pote esser usate in le derivation de adverbios ab adverbios, como

ben ⇒ *benissimo*.

Pro le ordinales adverbial **primo, secundo, tertio**, etc., vide §130 infra.

Nota: In uso absolute (i.e. in exclamaciones e similes), adverbios in **-o** pote esser derivate de omne adjectivos con le possibile substantivaciones (**-o, -a**). Vide §§40-41 supra.

Vos crede illo? – Claro!

Exacto, illo es mi opinion!

§48 Numerose EXPRESSIONES ADVERBIAL es unitates crystallisate e appare in iste forma in le Dictionario:

in summa,
de novo,
de tempore in tempore,
 etc.

Le uso de omne sortas de formulationes con functiones adverbial es naturalmente illimitate como in angese. Le expressiones *'a tres horas'*, *'con mi parve soror'*, e *'a presso del dentista'* ha functiones adverbial in le phrase

A tres horas io ha un incontro con mi parve soror a presso del dentista.

Nota que il ha equalmente nulle differentia inter angese e Interlingua in le uso adverbial de substantivos absolute que exprime distantia e duration de tempore.

Io irea a pede un millia pro un pipata de tabaco.

Que ille attende un minuta.

E de plus,

Su spada tirate, ille se precipitava in le cocina.

(Con) Lacrimas in su oculos, illa me relatava su triste historia.

- §49 Nulle adverbio de derivation irregular exclude le possibilitate de un synonymo regular.

*ben, o bonmente;
melio, o plus ben, o plus bonmente;
primo, o primemente*

Comparison de adverbios

- §50 Le COMPARATION DE ADVERBIOS non differe del comparison de adjectivos. Vide §§34-37 supra.

*interessantemente
minus interessantemente
le minus interessantemente*

*interessantemente
plus interessantemente
le plus interessantemente*

Ille scribe plus interessantemente que ille, sed illa parla minus interessantemente.

Iste chocolate es attractivissimemente impacchettate.

- §51 Le FUNCTIONES DEL ADVERBIO non differe del usage anglese. Nota que adjectivos e in Interlingua e in anglese assume a vices functiones que induce multe grammaticos a conciper los como adverbios irregular. Il pare plus simple appellar los adjectivos e tractar los assi.

Le rivo curre murmurante per le foresta.

Le sol brilla clar e belle.

Post le tertie cocktail ille vide duple.

Il debe esser possibile exprimer illo plus breve.

Illes qui dice in anglese, "The brook runs babblingly through the forest," etc., pote naturalmente usar '*murmurantemente*', etc. in Interlingua. De plus le adverbio in -o o -e pote esser usate hic.

- §52 Le POSITION DEL ADVERBIOS coincide in principio con le usage anglese. Le adverbio normalmente precede lo que illo modifica. Illo es marcate per le position initial o final in le phrase, o per commas, quando illo modifica le enunciation integre.

Ille es extrememente felice.

Quando le tempesta arrivava, illes esseva felicemente reunite circa le foco.

Felicemente illes esseva al domo quando le tempesta arrivava.

Etiam tu!

- §53 Quando un adverbio (specialmente **non**) e un pronomine (que non es le subjecto) ambe tenta approximar se a un verbo, le pronomine vince.

Io non lo crede.

Ille non me lo dice.

Io non pote supportar su profumo.

Io non pote visitar le.

Io pote non visitar le.

Nota: Contrari al usage anglese, le adverbio '**non**' precede le verbo que illo modifica.

Pronomines

Tabula de pronomines personal

§54 Pronomines PERSONAL insimul con REFLEXIVOS e POSSESSIVOS forma un patrono como monstrate in le tabula sequente:

		Subjec- tive	O b j e c t i v e (a) (b)		Reflex- ive	P o s s e s s i v e (1) (2)	
Singular	1 ^{me} pers.	io	me	me	me	mi	mie
	2 ^{nde} pers.	tu	te	te	te	tu	tue
	3 ^{tie} pers.(m)	ille	ille	le	se	su	sue
	3 ^{tie} pers.(f)	illa	illa	la	se	su	sue
	3 ^{tie} pers.(n)	illo	illo	lo	se	su	sue
Plural	1 ^{me} pers.	nos	nos	nos	nos	nostre	nostre
	2 ^{nde} pers.	vos	vos	vos	vos	vostre	vostre
	3 ^{tie} pers.(m)	illes	illes	les	se	lor	lore
	3 ^{tie} pers.(f)	illas	illas	las	se	lor	lore
	3 ^{tie} pers.(n)	illos	illos	los	se	lor	lore

a – objecto post un preposition

b – objecto directe o indirecte; vide §72 infra.

1 – ante un substantivo e non precedite per un articulo; vide §64 infra.

2 – post un substantivo o precedite per un articulo; vide §64 infra.

§55 Le FUNCTIONES de iste pronomines es identic con illos de lor equivalentes anglese excepte pro deviationes minor mentionate infra.

Pronomines personal

§56 Le PRONOMINES PERSONAL in singular es **io**, **tu**, **ille**, **illa**, **illo**.

§57 Le secunde persona singular **tu** es le forma familiar de adressar se, usate con infantes, amicos, in poesia, invocationes de esseres supernatural, etc.

Le forma “formal” parallel de adressar se es **vos** cuje function primari es representar le secunde persona plural. Il ha nulle objection a extender le forma “formal” a tote usos que illo ha in anglese.

Tu es mi amico.

Vos es mi amico.

Nota que **vos** es identificate como singular per ‘amico’; si tu parla a plure amicos, le phrase deveni

Vos es mi amicos.

Nota: Un forma collateral de **illa** es **ella**; le duo non debe esser usate in le mesme texto.

§58 Le tertie persona singular ha formas que distingue — como in anglese — masculin, feminin, e neutre. Le distinction non es un question de genere grammatic, sed de sexo.

... le capro ... Ille es belle, o Illo es belle.

... le femina ... Illa es belle.

... le libro ... Illo es interessante.

§59 In le tertie persona singular neutre, il ha un forma inaccentuate **il** pro uso como un subjecto grammatic.

Il niva.

Il face frigido.

Il es ver que callos es penose.

In le ultime construction, un cambio in le ordine de parolas elimina le subjecto anticipate **il**. Assi le formas possibile es

Que callos es penose es ver, o

Ver es que callos es penose, o

Es ver que callos es penose.

In iste formas, le subjecto real es ‘que callos es penose’, sed le uso de formas impersonal del verbo sin pronomine pote esser etiam extendite a constructiones del typo

Non importa!

Face frigido.

etc.

Pronomine personal indefinite

§60 Le PRONOMINE PERSONAL INDEFINITE es **on**. Illo pote solmente esser usate como subjecto del phrase. In omne altere casos **uno** prende su placia.

On crede lo que on spera.

Quando on se promena in iste parco, altere promenatores collide frequentemente con uno.

Le forma **uno** pote etiam servir como le subjecto e assi es un synonymo de **on**. Illo es le forma pronominal del articulo indefinite **un**. Vide §21.

§61 Le pronomines personal in le prime e secunde personas plural es **nos** e **vos**. In le tertie persona, **illes**, **illas**, **illos** es le formas plural regular del singulares **ille**, **illa**, **illo**. Le distinction de masculin, feminin, o neutre es optional in le plural. Como in anglese un sol forma **illes** pote esser usate pro omne antecedentes. Le forma masculin es usate pro referer a antecedentes mixte:

Illes – non solmente ille sed etiam illa – es illac.

§62 In contrasto a omne altere partes del discurso, le pronomines personal monstra un distinction de duo FORMAS DE CASO excepte in le prime e secunde personas plural; (i.e. *io-me, tu-te, ille-le, illa-la, illo-lo; nos-nos, vos-vos, illes-les, illas-las, illos-los.*) Le formas accusative in le prime e secunde personas singular es **me** e **te**. In le tertie personas le formas accusative, **le, la, lo, les, las, los** es le secunde syllaba del formas nominative correspondente.

§63 Quanto al FUNCTIONES del formas del caso del pronomines personal, un distinction es facite inter

- (a) le subjecto,
- (b) le objecto de un preposition, e
- (c) le objecto de un verbo.

Le forma nominative es usate como subjecto e — in le tertie personas — como objecto de un preposition. Le forma accusative es usate como objecto de un verbo e — in le prime e secunde personas — como objecto de un preposition. Pro summarisar omne iste formas in un supervista paradigmatic, il pote esser utile adaptar un phrase modello como

Io tenta impressionar te con ille

a omne personas in singular e plural. Alicunes del enunciations resultante es satis artificial. Illos es date pro esser complete e sembla esser al minus theoreticamente possibile si interpretate como seque:

- (1) *Io tenta impressionar te con ille;*
p.ex.: Io tenta impressionar te con lo que io te dice super mi granfratre.
- (2) *Tu tenta impressionar le con illa;*
p.ex.: Tu tenta impressionar tu fratre con tu belle fidantiata.
- (3) *Ille tenta impressionar la con illo;*
p.ex.: Ille tenta impressionar le puera per monstrar la su nove auto.
- (4) *Illa tenta impressionar lo con nos;*
p.ex.: Illa nos ha invitate a su concerto proque illa vole impressionar su audientia con le numero de su amicos.
- (5) *Illo tenta impressionar nos con vos;*
p.ex.: Le governmento tenta impressionar nos, le populo, con le facto que vos, le membros del assemblea constitutional, es ancora permittite convenir.
- (6) *Nos tenta impressionar vos con illes;*
p.ex.: Nos tenta impressionar vos, qui es nostre amicos povre, con nostre patres ric.
- (7) *Vos tenta impressionar les con illas;*
p.ex.: Vos tenta impressionar le pueros con lo que vos dice a illes super vostre amicas.
- (8) *Illes tenta impressionar las con illos;*
p.ex.: Le pueros tenta impressionar le pueras con lor belle autos de illes.
- (9) *Illas tenta impressionar los con me;*
p.ex.: Le pueras tenta impressionar lor conscientias con le facto que illas me ha adjutate.
- (10) *Illos tenta impressionar me con te;*
p.ex.: Le poteres obscur tenta impressionar me con te, le omnipotente Mephistopheles.

Possessivos

§64 POSSESSIVOS es adjectivos e ha in commun con altere adjectivos le possibilitate de preceder o sequer le substantivo que illos qualifica e de esser usate como pronomines e substantivos. Vide §§33, 38-40 supra. Quando illos precede le substantivo le construction normalmente non include le articulo. In iste position — i.e., ante un substantivo e non precedite per un articulo — le formas de adjectivos possessive omite lor *-e* final (excepte in **nostre** e **vostre** ubi illo seque un gruppo de consonantes); (i.e. *io-mi/mie, tu-tu/tue, ille-su/sue, illa-su/sue, illo-su/sue; nos-nostre/nostre, vos-vostre/vostre, illes-lor/lore, illas-lor/lore, illos-lor/lore.*)

Mi fratre e tu soror celebra lor nuptias.

Mi fratre e le fratre tue es bon amicos.

Mi fratre e le tue es bon amicos.

Patre nostre, qui es ...

mi matre, o le matre mie, o (raramente) le mie matre

Ille labora nocte e die pro le suos.

§65 Pro le tertie persona masculin, feminin, e neutre, il ha solo le possessivos '*su*' in le singular e '*lor*' in le plural. Ubi un distinction es necessari, illo es exprimit per le modelos seque:

Ille e illa velia tote le nocte al lecto de su moriente patre de illa.

Ille e illa velia tote le nocte al lecto del moriente patre de illa.

Mi patre e le suo de ille es amicos.

Mi patre e le de ille es amicos.

Reflexivos

§66 Le pronomine REFLEXIVE in omne le tertie personas es **se**. In le prime e secunde personas le forma accusative del pronomines personal functiona como reflexivos; (i.e. *io-me, tu-te, ille-se, illa-se, illo-se; nos-nos, vos-vos, illes-se, illas-se, illos-se.*)

Io me marita con te, e tu te marita con me.

Ille se marita con illa, e illa se marita con ille.

Illes se marita con illas, e illas se marita con illes.

§67 Constructiones reflexive es primariamente del typo in le qual le objecto del verbo es logicamente identic con le subjecto. Nota que isto produce constructiones reflexive ubi le anglese sovente omite un pronomine de objecto, como in "I wash" con le senso de "I wash myself: Io me lava."

Illa se face indispensable.

Io me vide como alteros me vide.

- §68 Constructiones reflexive es etiam usate pro exprimer ideas passive quando il ha nulle agente involvite. “These books are sold at Bloomingdale’s” pote esser reimplaciate per le traduction de “These books sell themselves at Bloomingdale’s.” Nota que isto coperi constructiones del typo, “These books sell well.”

Iste libros se vende al magazin de Bloomingdale.

Iste libro se vende multo ben.

Tal cappellos se vide frequentemente.

- §69 PRONOMINES PERSONAL ACCUSATIVE E PRONOMINES REFLEXIVE (excepte in constructiones prepositional) precede le formas temporal simple del verbo, sed seque participios, formas imperative, e infinitivos.

Io les sorprendeva.

Pro sorprendere les, io debeva currer.

Dirigente se verso le sol, illa precava.

Io collabora con illes.

Monstra lo a ille.

- §70 In tempores composite que consiste de un forma temporal auxiliar plus un infinitivo o participio passate, le pronomines personal o reflexive pote preceder le verbo auxiliar o sequer le participio o infinitivo.

Io ha sorprendite les.

Io les ha sorprendite.

Io va sorprendere les.

Io les va sorprendere.

In constructiones con **facere**, le duo positiones del pronomine suggere logicamente duo significationes distincte.

Io le face batter le.

Io le face batter; (i.e. il es ille qui batte.)

Io face batter le; (i.e. il es ille qui es battite.)

- §71 In un combination de duo pronomines, le un personal e le altere reflexive, le pronomine reflexive precede.

Illa se nos monstra.

Io me lo dice.

In un combination de duo pronomines personal, le pronomine cuje relation al verbo es le plus indirecte o remote precede.

Illa me lo dice.

Illa me lo ha dicite.

Illa ha dicite me lo.

Pro dicer me lo, illa debeva telephonar.

In un combination de un pronomine personal simple o reflexive con un altere que es precedite per un preposition o con un objecto substantive, le pronomine simple precede.

Illa ha le tempore pro intertener se con illes.

Illa ha le tempore pro intertener se con su canes.

Illa ha intertenite se con illes.

Illa se ha intertenite con illes.

- §72 Nota: Il ha nulle distinction inter formas accusative e dative del pronomines como illo que appare in alicun altere linguas. Parallel al usage anglese le idea dative es clarificate pro differentiation o emphase per le preposition **a**.

Io inviava un telegramma a mi granpatre.

Io lo inviava a mi granpatre.

Io le inviava un telegramma.

Io le lo inviava.

Io lo inviava a ille.

- §73 Le placia de pronomines in le phrase non es rigidemente fixate. Le paragraphos precedente describe le norma del qual deviationes es justificata per considerationes de rhythm o emphase.

Ille ama arachides e illa ama se.

Io vos crede si vos crede me.

Relativos

- §74 Le RELATIVOS es **que** e **qual**. Le prime es primariamente un pronomine relative, le secunde es un adjectivo relative.

Le ultime traino que pote portar me ibi a tempore parti in cinque minutas.

Ille fuma opium, qual vitio ille ha acquirite durante le guerra.

- §75 Le forma **qual** precedite per le articulo definite **le** es pronominal e pote esser pluralisate.

Le cavallo e le asino le qual non esseva sellate curreva a velocitate equal.
(le qual = le asino)

Le cavallo e le asino le quales non esseva sellate ...
(le quales = le cavallo e le asino)

- §76 Le FUNCTIONES DE CASOS — con **que** e **qual** — es portate per le prepositiones **de** (pro le genitivo) e **a** (pro le dativo). Il ha un genitivo relative special, **cuje**, e un forma **qui**, que es usate solmente pro personas e solmente como subjecto o post un preposition.

Le documentos que le spia portava con se esseva multo importante.

Le documentos con que le spia escappava esseva multo importante.

Le documentos de que le spia haveva copias esseva multo importante.

Le documentos del quales le spia haveva copias ...

Le documentos cuje importantia esseva dubitose incriminava le spia.

Le documentos, le importantia del quales esseva dubitose ...

Le spia qui portava le documentos esseva habile.

Le spia que le agente de policia habeva vidite portava con se le plus importante documentos.

Le spia de qui le policia habeva establite le identitate ...

Le spia cuje identitate le policia habeva establite ...

Nota: In contrasto al usage anglese, il ha nulle constructiones relative sin un pronomine relative.

The tobacco you smoke is abominable:

Le tabaco que vos fuma es abominabile.

The onions you ate smell to high heaven:

Le cibollas que tu ha mangiate odora al alte celo.

§77 Pro le pronomine relative **lo que**, vide §21 supra.

Demonstrativos

§78 Le DEMONSTRATIVOS es adjectivos que pote esser usate como pronomines. Assi illos es capabile de assumer formas concordante con le numero e sexo de lor antecedentes. In lor selection de desinentias pronominal illos non seque le patrono del adjectivos substantivate (-e: neutre; -o: masculin o neutre; -a: feminin); in su loco illos seque le patrono del pronomines personal del tertie persona

(-e: masculin; -a: feminin; -o: neutre).

§79 Le demonstrativo de proximitate es **iste**; e de distantia **ille**.

iste homine e ille femina ...

ille homine e iste femina ...

iste tabula e ille libro ...

ille tabula e iste libro ...

Iste pais es libere.

Isto es un libere pais.

Iste puera odia illa.

Que es isto? Que es illo?

Ille idiota!

Istes es mi studentes.

Istas es mi filias.

Da me ille libros. Illos es le mies.

Iste edition es plus complete que ille duo.

Iste edition es plus complete que illos.

Un femina: — *Io es una de illas qui crede que le matrimonio es sancte.*

Un homine: — *Io es uno de illes qui crede que le matrimonio es sancte.*

Nota: Un forma collateral de **ille** es **celle**; le duo non pote esser usate in le mesme texto.

Verbos

§80 Le verbo ha un infinitivo e duo participios (passate e presente); illo ha un imperativo, e quatro tempores simple (presente, passato, futuro, conditional). Illo usa verbos auxiliar pro formar un serie complete de tempores composite como etiam le passivo. Le verbo ha nulle inflexion personal e nulle subjunctivo (sed vide §111 infra). Il ha nulle verbo auxiliar que corresponde al anglese {to do} pro uso in constructiones emphatic e interrogative. Il ha nulle formas progressive crystallisate (sed vide §94).

Infinitivo

§81 Le INFINITIVO termina sempre in **-r** con un del vocales **-a**, **-e**, **-i** precedente:

crear: cre-ar

vider: vid-er

audir: aud-ir

(Pro un systema verbal collateral con un distinction ulterior de infinitivos in **-er** e **-ere**, vide infra §148 nota; etiam le nota concernente participios, §97.)

§82 Concernente le formationes de infinitivos e etiam de derivatos de illos, vide §§140, 145-150, 153-154, 155, 157.

§83 Le infinitivo pote esser usate como un substantivo e in iste function illo corresponde al gerundio anglese.

le venir del estate ...

Vider es creder.

le susurrar del motor ...

Iste viagiari de un pais al altere es fatigante.

le ir e venir del clientes ...

Le faceres del formicas es interessante a observar.

Nota: Como le equivalente del substantivo o quasi-substantivo anglese in {-ing}, le infinitivo occorre con omne sortas de prepositiones in constructiones correspondente al exemplos anglese {without going: sin vader}, {by doing: per facer}, {before opening: ante aperir}, etc. Isto etiam coperi le typo {for sewing: pro/a/de suer} como in {machine for sewing}, i.e., {sewing machine: machina a/de suer}, e finalmente le patrono {of doing: a/de facer} como in {capable of doing: capabile de facer}, e {we think of doing: nos pensa a/de facer}.

Illes le condemnava sin audir su defensa.

Per rumper le osso, on potera forsan rectificar su gamba.

Post haber passate le suburbios, on pote avantiar plus rapidamente.

Io vole ben humiliar me ante ille usque corrigere su grammatica, sed non usque pagar su debitas.

Le sala a attendre deberea esser equipate de un machina a scriber.

Comencia tu studios per arder omne libros.

Illa es capace de perder le traino.

Nos pensa ir al theatro.

Concernente le manco de un equivalente del anglese {of} in le ultime exemplo, vide §87 infra.

§84 Separate del phrase, le infinitivo non es precedite per un preposition correspondente al anglese {to} como in {to go}, etc. — Iste {to} es un phenomeno anglese peculiar e non debe esser confundite con le uso de {to} ante un infinitivo intra un phrase complete. Hic, {to} ha un function grammatic e es requirite o ommittite in conformitate con regulas grammatic specific le quales face nos dicer “I need to eat” con {to} e “I need not eat” sin {to}. — Intra un phrase le equivalente de anglese {to} ante infinitivos es **de** o **a** o **pro** o nihil como differentiate infra.

§85 Le preposition **a** es usate quando le infinitivo pare representar un objectivo post un adjectivo o un construction verbal.

Nos aspira a realisar nostre ideales.

Iste porta non es facile a aperir.

§86 Le preposition **pro** es usate quando le infinitivo pare representar un proposito como in un construction anglese con {in order to: a fin de.}

Ille veniva pro reparar le fenestra.

Io mangia pro viver, sed quando nos ha globos de patata io vive pro mangiar.

§87 Un preposition non es necessari quando le infinitivo pote esser interpretate como un substantivo o como si illo occupa le placia de un substantivo.

(a) In un exemplo como “It is difficult to walk in the sand,” le infinitivo es le subjecto logic e assi le equivalente de un substantivo; le enunciation es identic con “Walking in the sand is difficult.” Hic le infinitivo appare sin un preposition precedente:

Il es difficile vader in le arena, o

Vader in le arena es difficile.

Vide §83 supra.

(b) Quandocunque un verbo transitive es sequite per un infinitivo dependente como in “I plan to go to the country,” le idea que illo representa pote esser exprimit plus o minus lisiemente per un substantivo, como in “I plan a trip to the country.”

Io plana vader al campania.

Assi, post un verbo transitive le infinitivo dependente non es introducite per un preposition.

In van io ha tentate convincer le.

Il es facile rider con le ridentes e difficile plorar con le plorantes.

Il es un grande privilegio esser inter vos iste vespere.

Nos intende ameliorar nostre methodos de agricultura.

Ille diceva que su soror sperava revider nos.

Ille time esser sol con le patiente.

§88 Un preposition ante le infinitivo non pote esser usate

(a) post constructiones con **voler**, **poter**, **deber**, **soler** e

(b) post constructiones con **lassar**, **facer**, etiam **vider**, **audir** e altere verbos de perception sensorial quando illos ha un objecto que es al mesme tempore le subjecto del infinitivo sequente, como in “I see him come: Io le vide venir.”

Io volerea dormir, sed illa debe dansar.

Ille crede que illa pote cantar.

Le matre faceva le doctor venir.

Le matre faceva venir le doctor.

Io senti le nausea montar.

Io audi le venir.

Io le audi venir.

Nota: In le enunciation,

Io face le studente acceptar mi consilio,

le substantivos pote naturalmente esser reimplaciate per pronomines pro render le forma plus simple,

Io le face acceptar lo.

Logicamente le secunde enunciation debe esser un base pro le duo assertiones,

Io le face acceptar, e

Io face acceptar lo: (i.e., Io fortia gente generalmente a acceptar lo.)

De facto le formas “Io le face acceptar,” e “Io face acceptar lo” es correcte, ben que le secunde apparerea in anglese non como “I make accept it,” sed como “I have it accepted,” o “I cause it to be accepted.” Exemplos similar es:

Ille me faceva vender le can.

Ille faceva vender le can.

Io videva le infantes occider le ave.

Io les videva occider lo.

Io videva occider lo.

§89 Le preposition neutre usate con le infinitivo es **de**.

Io es felice de revider vos.

Le necessitate de ganiar plus es clar.

Ille se effortia de mitter le motor in motion.

§90 Nota: Constructiones anglese del typo “I want him to come” pote solmente esser rendite como “I want that he come:”

Io vole que ille veni.

Constructiones anglese como per exemplo “I had the pleasure of seeing her” es sempre rendite como “I had the pleasure to see her:”

Io habeva le placer de vider la.

§91 LE INFINITIVO ES USATE pro exprimer ordines general, prohibitiones, etc.

Non fumar!

Non sputar super le solo!

Tener se al dextra!

§92 Le infinitivo es usate post particulas interrogative in accordo con le modello anglese, "I don't know what to do."

Io non sape que facer.

Il es difficile decider se ubi vader.

Que creder nunc?

Nos non sapeva qual pisce prender primo.

Participio presente

§93 Le PARTICIPIO PRESENTE termina in **-nte** que es addite al infinitivo minus su **-r** final, con le stipulation que un **-i** precedente se cambia a **-ie**.

crear: cre-ante

vider: vid-ente

audir: aud-iente

Nota: Le participios presente sequente ha **-iente** como le forma preferite ben que le infinitivos correspondente termina in **-er**: *capiente* e omne le compositos de **-cipiente** (*incipiente*, etc.), *faciente* e omne le compositos in **-ficiente** (*deficiente*, etc.), omne le compositos de **-jiciente** (*injiciente*, etc.), *sapiente*, e omne le compositos de **-spiciente** (*inspiciente*, etc.). — Proque le suffixo **-antia** e su variantes **-entia**, **-ientia** (vide §152) es derivate ab formas de participio presente, lor connexion con verbos es parallel al formation de participios presente. Cata verbo con un participio presente in **-iente** rende un substantivo in **-ientia**, etc.

§94 Le participio presente es un adjectivo e como un tal ha omne le characteristics de altere adjectivos. Vide §§32-39, 41 supra e 152 infra.

Nota: Le participio presente ha nulle function in le paradigma verbal, nam il ha nulle forma progressive crystallisate correspondente al anglese "I am buying, hoping," etc. Sed expressiones como "A dead dog cannot be living" pote naturalmente esser traducite litteralmente si illos ha senso.

Un can morte non pote esser vivente.

Le climate de Alaska va deveniente plus benigne.

Minnehaha significa "aqua ridente."

Transversante le oceano, io haveva un placente aventura.

Duo passantes videva le accidente.

Essente surveiliate per le policia, ille non osava mover se.

Participio passate

§95 Le PARTICIPIO PASSATE termina in **-te** que es addite al infinitivo minus su **-r** final, con le stipulation que un precedente **-e** se cambia a **-i**.

crear: cre-ate

vider: vid-ite

audir: aud-ite

Nota: Le participios passate es accentuate regularmente super le vocal ante le ultime consonante. Concernente un altere systema de accento collateral, vide nota-pede a §148 infra.

§96 Como in anglese, le participio passate es usate in tempores composite passate e in le passivo. Vide §§105-106, 112-113 infra. Illo es etiam un adjectivo e como un tal ha omne le characteristics de altere adjectivos. Illo occorre etiam como un participio absolute.

Le pluvia, impellite per le vento, entra trans le fenestra rumpite.

Impellite per le vento, le pluvia entra in le fenestra.

Io es fatigate.

Le inviata de Valhalla clama le animas del occiditos.

§97 Nota: Il ha numeros considerabile de adjectivos verbal del typo *fisse*, *docte*, *benedicte*, etc. pertinente al verbos *finder*, *docer*, *benedicer*, etc. Lor signification es identic con illo del participios passate normal *findite*, *docite*, *benedicite*, etc. in uso adjectival. Adjectivos verbal de iste typo pote servir como participios passate in omne le functiones inclusive illo de formar tempores composite del passato. Le regula que coperi iste puncto es le sequente: Cata verbo que ha un thema special contracte (= irregular) de derivation listate in le Dictionario pote formar un participio passate collateral per adder le desinentia **-e** a ille thema contracte. Vide etiam §152, le ultime puncto.

Ille es absorbite in su labor.

Ille es absorpte in su labor.

Ille ha assumite le nomine de su femina.

Ille ha assumpte le nomine de su femina.

In le campania on non se senti subjicite al haste del vita moderne.

In le campania on non se senti subjecte al haste del vita moderne.

§98 Le FORMAS TEMPORAL ha nulle inflexion personal e require generalmente un subjecto exprimite.

Tempore presente

§99 Le TEMPORE PRESENTE es formate del infinitivo per omitter le **-r** final. Illo es accentuate in conformitate con le regulas providite in §10.

crear: Io (tu, etc.) crea.

vider: Io (tu, etc.) vide.

audir: Io (tu, etc.) audi.

- §100 Le tempore presente functiona naturalmente como le PRESENTE UNIVERSAL. Illo se extende a in le futuro plus liberamente que es possibile in anglese, specialmente quando le construction contine un adverbio inambigue de tempore.

Deo ama le homines.

Io non sape lo que es le nomine de iste animal.

Iste vespere io recipe mi canetto.

- §101 Le verbos **haber**, **esser**, e **vader** ha un forma simplicite de tempore presente que consiste del prime syllaba del infinitivo: **ha**, **es**, **va**.

Proque io ha un terribile mal de capite, il es necessari que io va al doctor.

In le caso de **esser**, un forma plural distincte optional, **son**, es disponibile.

Tempore passate

- §102 Le TEMPORE PASSATE es formate del infinitivo per omitter le -r final e adder le desinentia temporal -va.

crear: Io (tu, etc.) creava.

vider: Io (tu, etc.) videva.

audir: Io (tu, etc.) audiva.

- §103 Le functiones del tempore passate es le mesme como in anglese. Nota specialmente su uso in constructiones del typo, "If he was (were) here, I might feel better:"

Si ille esseva hic, io poteva sentir me melio.

Heri nos voleva vider le Mercator de Venetia, sed nos non poteva obtener billetes, e tunc nos videva le Princessa del Czardas. Si vos cognosceva iste operetta, vos comprenderea que io prefere Kalman a Shakespeare.

- §104 Pro **esser**, un passato irregular optional **era** es disponibile.

- §105 Le TEMPORES COMPOSITE DEL PASSATO (presente perfecte e passato perfecte) es formate como in anglese per le presente e passato del verbo auxiliar **haber** e le participio passate.

Tempore presente perfecte

crear: Io (tu, etc.) ha create.

vider: Io (tu, etc.) ha vidite.

audir: Io (tu, etc.) ha audite.

Tempore passato perfecte

crear: Io (tu, etc.) habeva create.

vider: Io (tu, etc.) habeva vidite.

audir: Io (tu, etc.) habeva audite.

- §106 Le functiones del tempores composite passate coperi omne le functiones del formas anglese correspondente. Le presente perfecte non es tanto restricte como in anglese e es synonyme con le passato simple.

Su Majestate ha perdite su capite.

Ludovico Dece-Sex ha perdite su capite.

Ludovico Dece-Sex perdeva su capite.

Tempore futur

- §107 Le FUTURO es formate del infinitivo per adder le desinentia accentuate -a, non distinguite per un marca de accentu.

crear: Io (tu, etc.) creara.

vider: Io (tu, etc.) videra.

audir: Io (tu, etc.) audira.

Conditional

Le CONDITIONAL es formate del infinitivo per adder le desinentia -ea accentuate super le -e, sed non distinguite per un marca de accentu.

crear: Io (tu, etc.) crearea.

vider: Io (tu, etc.) viderea.

audir: Io (tu, etc.) audirea.

- §108 Le functiones del futuro e conditional non differe del usage anglese.

Nota: Futuro e conditional ambe ha formas composite collateral consistente del infinitivo con le verbos auxiliar **va** e **velle**, respectivamente.

Si ille attende assatis longe, ille habera un barba.

Si ille attende assatis longe, ille va haber un barba.

Si illa habeva quatro rotas, illa esserea un omnibus.

Si illa habeva quatro rotas, illa velle esser un omnibus.

Si io esseva un avetto, io volarea a te.

Si io esseva un avetto, io velle volar a te.

- §109 Constructiones verbal plus complexe — si on vole appellar los tempores o non — pote liberamente esser formate per le materia discutate supra.

Nos haberea potite venir.

Ille habera finite scriber.

Imperativo

- §110 Le IMPERATIVO es identic con le presente, sed in general illo usa nulle pronomines.

Ama tu vicino como te mesme!

Aperi le porta!

Reguarda hic!

Como in anglese, le pronomine occorre occasionalmente con le imperativo.

Face tu lo que io commanda.

- §111 Le functiones del imperativo pote naturalmente esser assumite per un tempore presente emphatic.

Tu veni hic immediatamente!

Pro le uso del infinitivo con valor imperative, vide §91 supra. Le construction elliptic con

'Que ... [Io vole que ...]'

es possibile con omne le personas e servi in particular a exprimer le imperativo del prime persona plural.

Que ille veni!

Que nos parti!

Le parola **sia** in le dictionario pote esser interpretate como un conjunction o como un subjunctivo exceptional de **esser**. Appercipite in le secunde senso, illo entra in constructiones de valor imperative.

*Io ama lilios del valles, **sia** in le campo, **sia** in un vaso.*

*Le juvene maritos **sia** felice!*

***Sia** gentil e face me ille favor.*

Passivo

- §112 Le verbo auxiliar del PASSIVO es **esser**. Le formas temporal de iste verbo auxiliar es completamente coperte per le discussion precedente del conjugation verbal. Le sequente summario de iste formas pote esser trovate conveniente.

tempores simple de 'esser'

io es ...

io esseva ...

io essera ...

io esserea ...

(= *era*)

(= *va esser*)

(= *velle esser*)

tempores perfecte de 'esser'

io ha essite ...

io habeva essite ...

io habera essite ...

io haberea essite ...

(= *va haber essite*)

(= *velle haber essite*)

Le formas passive complete consiste del verbo auxiliar **esser** seque per un participio passate.

tempores simple passive (*esser* (simple) + pp)

Ille es surveiliate per le policia.

Ille esseva surveiliate per le policia.

Ille essera surveiliate per le policia.

Ille esserea surveiliate per le policia.

(= *era*)

(= *va esser*)

(= *velle esser*)

tempores perfecte passive (*esser* (perfecte) + pp)

Ille ha essite surveiliate per le policia.

Ille habeva essite surveiliate per le policia.

Ille habera essite surveiliate per le policia.

Ille haberea essite surveiliate per le policia.

(= *va haber essite*)

(= *velle haber essite*)

- §113 Le infinitivos passive e participios passive similarmemente se compone del infinitivo e participio del verbo auxiliar con le participio passate del verbo principal que seque:

esser surveiliate

essente surveiliate

essite surveiliate

[infinitivo passive]

[participio presente passive]

[participio passate passive]

Nota que le passivo sol non pote esser distinguite de un forma de **esser** con un adjectivo participial.

Io es maritate

pote significar "*Io es maritate* (action/passivo)" e "*Io es maritate.*" (condition / adjectivo)

- §114 Le functiones del passivo es le mesme como in anglese. Nota, totevia, le uso del reflexivo in loco de un passivo anglese. Vide §68 supra. De plus un passivo anglese pote sovente esser rendite per un construction impersonal con **on**, como in

On non nos ama hic: Nos non es amate hic.

Tabula de conjugation

§115 TABULA DE CONJUGATION

infinitivo imperativo			cre-ar crea!	vid-er vide!	aud-ir audi!
participio presente perfecte			cre-ante cre-ate	vid-ente vid-ite	aud-iente aud-ite
Active	Simple	presente passato futuro conditional	crea creava creara crearea	vide videva videra viderea	audi audiva audira audirea
	Perfecte	presente passato futuro conditional	ha create habeva create habera create haberea create	ha vidite habeva vidite habera vidite haberea vidite	ha audite habeva audite habera audite haberea audite
Passive	Simple	presente passato futuro conditional	es create esseva create essera create esserea create	es vidite esseva vidite essera vidite esserea vidite	es audite esseva audite essera audite esserea audite
	Perfecte	presente passato futuro conditional	ha essite create habeva essite create habera essite create haberea essite create	ha essite vidite habeva essite vidite habera essite vidite haberea essite vidite	ha essite audite habeva essite audite habera essite audite haberea essite audite

§116 Le QUESTION normal es representate per le typo anglese “Has he come?” Il ha nulle verbo auxiliar interrogative e le typo anglese “Does he come?” non pote esser usate.

Ha ille venite?

Veni ille?

Desira vos salsicias con o sin allio?

Transversava le rege svede le Mar Baltic o non?

Quando un parola interrogative es le subjecto, illo precede le verbo.

Qui es ille homine con le barba rubie?

Que batte a mi fenestra?

Que ha tu facite con tu moneta?

Quando arriva le traino?

Ubi es tu melior medietate?

Como in anglese omne enunciation normal pote esser cambiate a un question per intonation e per usar un signo de interrogation.

Le precio de ille cosalia esseva tres dollares?

Vos vole dicer me que vos non lo faceva?

Le particula interrogative **an**, que ha nulle equivalente in anglese, pote esser usate pro cambiar qualcunque enunciation a un question. Illo sempre occorre al initio del phrase.

An le precio de illo esseva tres dollars?

An vos vole dicer me que vos non lo ha facite?

An vos e vostre amica es reconciliate?

Nota: Un forma collateral del particula interrogative es **esque**; le duo formas, **an** e **esque**, non debe esser usate in le mesme texto.

§117 Le SEQUENTIA DE TEMPORES pote esser tractate in conformitate con le usage anglese.

Ille diceva, “Io es fatigate.”

Ille diceva que ille esseva fatigate.

Deviations de iste usage es permissibile quando suggerite per considerationes logic.

Io non crede que un decimetro de lana pesa tanto como un decimetro de ferro.

Nemo diceva que tu debeva creder tal nonsenso.

Nemo diceva que tu debe creder tal nonsenso.

Numerales

Cardinales

§118 Le NUMERALES CARDINAL simple es:

0	zero		
1	un	10	dece
2	duo	20	vinti
3	tres	30	trenta
4	quatro	40	quaranta
5	cinque	50	cinquanta
6	sex	60	sexanta
7	septe	70	septanta
8	octo	80	octanta
9	novem	90	novanta

Nota: Le deces (multiplos de dece) post *cinquanta* es regularmente derivate del unes (numeros inter un e novem) per le suffixo **-anta**.

100	cento		
1.000	mille		
1.000.000 = (10 ⁶)	million	10 ⁹	milliardo
10 ¹² = (10 ⁶) ²	billion	10 ¹⁵	billiardo
10 ¹⁸ = (10 ⁶) ³	trillion	10 ²¹	trilliardo
10 ²⁴ = (10 ⁶) ⁴	quatrillion	10 ²⁷	quatrilliardo
10 ³⁰ = (10 ⁶) ⁵	quintillion	10 ³³	quintilliardo

Nota: Post (10⁶)⁵, le plus alte potentias de un million es formate regularmente per le suffixo **-illion** addite al radice del multiplicativo correspondente al exponente. Pro le formas del multiplicativos, vide §127 infra. Le numeral que representa un mille multiplicata per qualcunque potentia de un million es formate per reimplaciar le **-ion** final per le suffixo **-iardo**.

Omne altere cardinales es formate per addition o multiplication.

§119 Le principio de addition es usate pro combinar deces con unes; centos con deces e unes; milles con centos, deces, e unes; millones con milles, centos, deces, e unes, etc. Le numerales a adder es juxtaponite; le plus grande(s) precede. Exemplo:

1.120 *mille cento vinti.*

Sub un cento, le elementos juxtaponite es connectite per un tracto de union. Exemplos:

72	<i>septanta-duo;</i>
11	<i>dece-un;</i>
12	<i>dece-duo.</i>

Le uso de **e** inter le elementos que es a adder es sempre possibile e sempre dispensabile. In summas sub un cento, illo reimplacia le tracto de union. Exemplos:

1.120 *mille cento e vinti;*
72 *septanta e duo.*

§120 Le principio de multiplication es usate pro exprimer multiplos de *cento*, *mille*, e omne le plus alte potentias de *mille*, como *million*, *milliardo*, etc. Le multiplicator es un adjectivo que sempre precede le multiplicando. Le multiplicando es un substantivo que prende un desinentia plural normal. Exemplos:

3.000.000 *tres milliones;*
200 *duo centos.*

Nota: Ante *cento* e *mille* le multiplicator ‘*un*’ pote esser omittite. Omne le plus alte potentias del 1.000 — como *million*, *milliardo*, *billion*, etc. — introduce le objecto que illos conta per le preposition **de**. Exemplo:

\$10¹² *un billion de dollares.*

§121 Il ha nulle differentia in forma inter numerales cardinal que es usate como adjectivos e pronomines excepte pro ‘*un*’, cuje formas pronominal coincide con illos del articulo indefinite (vide §21 supra).

§122 Exemplos de numerales cardinal:

13 *dece-tres*
8.347 *octo milles tres centos quaranta-septe*
10.987.654.321 *dece milliardos*
novem centos octanta-septe milliones
sex centos cinquanta-quatro milles
tres centos vinti-un

Le mille-pedes ha perdite quatro centos novanta-novem pedes; illo totevia ha cinque centos un.

In bon tempores ille emplea plus que cento filanderas in su filanda; nunc ille ha travaglio pro exactemente quaranta-una.

§123 DECIMALES es scribite e legite con un comma in loco de un puncto:

34,798 *trenta-quatro comma septe novem octo*

Nota: Le usage anglese de separar numerales longe per comma (p.ex., 1,234,567,890) configerea con le comma decimal. In su loco Interlingua usa le puncto; p.ex.

1.234.567.890

§124 Exemplos de como leger regulas arithmetic:

14 + 3,4 = 17,4 *dece-quatro plus tres comma quatro es dece-septe comma quatro*
20 – 102 = -82 *vinti minus cento duo es minus octanta duo*
20 x 17 = 340 *vinti vices dece-septe es tres centos quaranta*
100/3 = 33,3333 *cento dividite per tres es trenta-tres comma tres tres tres tres*

Ordinales

§125 Le NUMERALES ORDINAL es adjectivos que ha omne le characteristics de altere adjectivos in respectu al uso pronominal e substantivate. Le ordinales basic (e lor formas numeric) es:

<i>prime</i>	<i>1me</i>
<i>secunde</i>	<i>2nde</i>
<i>tertie</i>	<i>3tie</i>
<i>quarte</i>	<i>4te</i>
<i>quinte</i>	<i>5te</i>
<i>sexe</i>	<i>6te</i>
<i>septime</i>	<i>7me</i>
<i>octave</i>	<i>8ve</i>
<i>none</i>	<i>9ne</i>
<i>decime</i>	<i>10me</i>
<i>ultime</i>	

Omne altere ordinales simple es derivate del cardinales correspondente per le suffixo **-esime**:

<i>vintesimo</i>	<i>20me</i>
<i>trentesimo</i>	<i>30me</i>
<i>centesimo</i>	<i>100me</i>
<i>millesimo</i>	<i>1.000me</i>
<i>millionesimo</i>	<i>1.000.000me</i>
<i>milliardesimo</i>	<i>1.000.000.000me</i>

In numerales composite solmente le ultime elemento porta le forma de un ordinal:

<i>dece-prime</i>	<i>11me</i>
<i>cento secunde</i>	<i>102nde</i>
<i>novanta-none</i>	<i>99ne</i>
<i>tres centesimo</i>	<i>300me</i>

le duo cento cinquantesimo anniversario ...

Isto es mi tertie.

§126 Le adjectivo FRACTIONAL anglese {half} es **medie**, le substantivo correspondente **medietate**. Jungite al substantivo sequente, *medie-* ha le valor de {mid-} in anglese.

un medie hora ...

duo medie horas ...

le duo medietates ...

duo e medie horas ..., duo horas e medie ...

le medietate del membros ...

le medie membros (i.e. membros con directos limitate) ...

mediedie ...

medienocite ...

Omne altere numerales fractional es formate secundo le patronos sequente: Expressiones como {a fourth part}, {two fifth parts}, {one sixth part}, etc. es exprimate como in anglese per ordinales simple: **un quarte parte, duo quinte partes, un sexte parte**, etc. In le plus grande numero de casos, expressiones fractional differe del exemplos date per le absentia de **parte**. In su loco, le ordinales se cambia a substantivos. Nota que le modello {three quarter mile} debe sempre esser rendite como {three fourths of a mile: tres quartos de un millia.}

Tres quartos plus tres octavos es un e un octavo.

Un medie hora e un quarto de hora es tres quartos de hora.

In numeros mixte que es usate como adjectivos numeral, le fraction pote sequer le substantivo.

un pan e tres quartos ...

duo millones e tres quintos de prisioneros ...

Multiplicativos

§127 Le adjectivos numeral MULTIPLICATIVE es:

<i>simple</i>	o <i>simplice</i>
<i>duple</i>	o <i>duplice</i>
<i>triple</i>	o <i>triplice</i>
<i>quadruple</i>	
<i>quintuple</i>	
<i>sextuple</i>	
<i>septuple</i>	
<i>octuple</i>	
<i>nonuple</i>	
<i>decuple</i>	
<i>centuple</i>	

§128 COMPOSITOS MULTIPLICATIVE ({half-yearly}, {threedecker}, etc.) pote esser formate liberemente secundo le modelos sequente in le quales le formas del numerales functiona como prefixos in compositos. Nota que compositos de iste categoria pote involver derivation simultanee (secundo le modello anglese {three-cornered} que es non simplemente un composito de {three} e {cornered}, sed un derivato composite de {three} e {corner} con le suffixo {-ed}). Vide etiam §§155, 163-164 infra. Le methodos de composition illustrate pote esser applicate equalmente e indifferentermente — intra le limites de necessitate practic pro nove formationes — a substantivos, adjectivos, e verbos.

Un:

uni- = un.
uni- + *trinitate* ⇒ *unitrinitate*;
uni- + *corno* + *-e* (adj) ⇒ *unicorne*;
uni- + *latere* + *-al* ⇒ *unilateral*;

nove formationes:

uni- + *monte* ⇒ *unimonte*: monte singule;
uni- + *anulo* + *-ate* ⇒ *unianulate*;

Nota: Le forma **mono-**, ante vocales **mon-**, es usate como un synonymo de **uni-** specialmente in terminos technic.

Un e un medie:

sesqui- = un e un medie.

sesqui- + *plano* ⇒ *sesquiplano*: biplano con un curte subplano;

sesqui- + *pede* + *-al* ⇒ *sesquipedal*;

nove formationes:

sesqui- + *torno* ⇒ *sesquitorno*: un-e-un-medie torno;

sesqui- + *uncia* + *-al* ⇒ *sesquiuncial*: de un uncia e medie (in longor);

Duo:

bi- = duo.

bi- + *cyclo* ⇒ *bicyclo*;

bi- + *metallo* + *-ismo* ⇒ *bimetallismo*;

bi- + *furcar* ⇒ *bifurcar*;

bi- + *lingua* + *-e* (adj) ⇒ *bilingue*;

nove formationes:

bi- + *vita* + *-ate* ⇒ *bivitate*: habente duo vitas;

bi- + *digito* + *-e* (adj) ⇒ *bidigite*: habente duo digitos;

bi- + *franger* ⇒ *bifranger*: franger duo vices;

Nota: Le forma **di-** es usate como un synonymo de **bi-** specialmente in terminos technic.

Medie:

semi- = medie.

semi- + *deo* ⇒ *semideo*;

semi- + *official* ⇒ *semiofficial*;

semi- + *somno* + *-e* (adj) ⇒ *semisomne*;

nove formationes:

semi- + *professor* ⇒ *semiprofessor*;

semi- + *occider* ⇒ *semioccider*;

semi- + *interessante* ⇒ *semiinteressante*;

Nota: Le forma **hemi-** es usate como un synonymo plus rar de **semi-** specialmente in terminos technic.

Tres:

tri- = tres.

tri- + *folio* ⇒ *trifolio*;

tri- + *secar* ⇒ *trisekar*;

tri- + *dimension* + *-al* ⇒ *tridimensional*;

tri- + *angulo* + *-e* (adj) ⇒ *triangule*: habente tres angulos;

Quatro:

quadri- = quatro.

quadri- + *syllaba* + *-e* (adj) ⇒ *quadrisyllabe*;

quadri- + *anno*: year + *-al* ⇒ *quadriennal*;

Nota: Le forma **tetra-**, ante vocales **tetr-**, es usate como un synonymo preferite de **quadri-** specialmente in terminos technic.

Cinque, sex, septe, octo, dece-duo:

penta- = cinque.
penta- + *metro* ⇒ *pentametro*;
hexa- = sex.
hexa- + *chordo* ⇒ *hexachordo*;
hepta- = septe.
hepta- + *-archia* ⇒ *heptarchia*: governmento per septe;
octa- = octo.
octa- + *metro* ⇒ *octametro*;
dodeca- = dece-duo.
dodeca- + *syllaba* + *-e* (adj) ⇒ *dodecasyllabe*;

Nota: Le formas **penta-**, **hexa-**, **hepta-**, **octa-**, e **dodeca-** es usate como *mono-*, *di-*, e *tetra-*; il es, specialmente in terminos technic e con le characteristic special que illos perde lor *-a* final ante un vocal.

Dece, cento, mille:

Compositos multiplicative que involve 10, 100, e 1000 es importante primariamente per virtute de lor uso como expressiones de unitates de mesura in le systema metric e su extensiones technologic. Multiplication per 10, 100, 1000, e 10.000 es exprimate per **deca-**, **hecto-**, **kilo-**, e **myria-** respectivamente. Le forma parallel pro multiplication per 1/10, 1/100, e 1/1000 es **deci-**, **centi-**, e **milli-**. Le *-a* e *-o* final in *deca-*, *myria-*, e *hecto-* es ommittite ante un vocal initial del secunde elemento de composito. Nove formationes analoge es possibile quancunque requirite pro necessitates technologic e pertinente. Le forma *myria-* pote esser usate in formationes general (non-technic) con le significacion 'un grande numero de'. Un illustration traditional es:

litro:
decilitro, *centilitro*, *millilitro*,
decalitro, *hectolitro*, *kilolitro*,
myrialitro

Un formation analoge possibile es *unitate*:

unitate:
deciunitate, *centiunitate*, *milliunitate*,
decaunitate, *hectunitate*, *kilounitate*,
myriunitate

Multe(s):

multi- = multe.
multi- + *million* + *-ario* ⇒ *multimillionario*;
multi- + *polo* + *-ar* ⇒ *multipolar*;
multi- + *lobo* + *-e* (adj) ⇒ *multilobe*;

nove formationes:

multi- + *cyclo* ⇒ *multicyclo*: cyclo con plus que tres rotas;
multi- + *linea* + *-ate* ⇒ *multilineate*: habente multe lineas;

Nota: Le forma **poly-** es usate como un synonymo de **multi-** specialmente in terminos technic. A exprimer pluralitate in le senso de multiplication per plures in vice de per multes, le forma **pluri-** es preferite.

§129 Le NUMERALES COLLECTIVE es formate secundo le modello de **dozena** con le suffixo **-ena** attachate al cardinales simple.

Illes arrivava in centenar.

Illos se vende in decenas.

Nota: Un serie complete de collectivos pote haber nulle importantia practic, sed es theoreticamente possibile. Si desirate, le prime duo debe esser formate irregularmente como **bina** (un gruppo de duo) e **trina** (un gruppo de tres).

§130 NUMEROS ADVERBIAL es derivate de ordinales o per le suffixo adverbial normal **-mente** o per le desinentia **-o** que prende le loco del *-e* final de adjectivos: **tertio**, **ultimo**, etc.

Post toto, ille es primemente mi fratre e secundemente mi adversario politic.

Ecce tres possibilitates: Primo, mi opinion es absurde; secundo, mi opinion es theoreticamente correcte, sed impractic; e tertio, mi opinion es tanto correcte como practic.

Exprimate in formas numeric, le adverbios numeral differe de ordinales in terminar in *-o*: **1mo**, **2ndo**, **3tio**, etc. Vide §125 supra.

§131 Le FUNCTIONES DE NUMERALES differe pauco del usage anglese. Como in anglese on pote per exemplo dicer, 'capitolo tres' o 'le tertie capitolo'. Totevia, in le numeration de soveranos, contrari al usage anglese, cardinales appositive es usate excepte in le caso del *prime* ubi un ordinal substantivate sequente sin articulo es usate.

Napoleon III (Napoleon Tres)
Henrico LXVII de Reuss (Henrico Sexanta-Septa de Reuss)
Frederico I (Frederico Primo)
Catharina I (Catharina Prima)

§132 In DATAS, le die del mense es indicate per un cardinal. Pro le *prime* die, un ordinal substantivate es permissibile.

le 1 de januario (le un de januario) ...

le 12 de novembre (le dece-duo de novembre) ...

— *Heri esseva le vinti-octo de februario e hodie es le vinti-novem.*

— *No, hodie es le prime de martio.*

§133 Le HORA DE DIE es indicate secundo le modellos sequente:

<i>Il es un.</i>	<i>Il es un hora.</i>
<i>a un ...</i>	<i>a un hora ...</i>
<i>Il es tres.</i>	<i>Il es tres horas.</i>
<i>a tres ...</i>	<i>a tres horas ...</i>
<i>dece e quarte ...</i>	<i>dece horas e quarte ...</i>
<i>dece minus quarte ...</i>	<i>dece horas minus quarte ...</i>
<i>dece e medie ...</i>	<i>dece horas e medie ...</i>
<i>dece e vinti ...</i>	<i>dece horas e vinti minutas ...</i>
<i>dece minus vinti...</i>	<i>dece horas minus vinti minutas ...</i>

Particulas grammatic

§134 Nota: Le sphas de grammatica e vocabulario imbrica proque ambe se preoccupa de ille “parve parolas” que es necessari pro exprimer le relation inter le vocabulos o expressiones que constitue un enunciation complete. Iste parolas, hic pro convenientia nominate “particulas grammatic,” ha functiones grammatic. Assi illos es classificate generalmente non in un proprie categoria, sed como prepositiones, conjunctiones, pronomines, adverbios, e similes.

Ab le puncto de vista de Interlingua “particulas grammatic,” totevia, forma un gruppo de significantia peculiar proque lor extension international comparate con le grande majoritate de vocabulos de Interlingua es assatis restricte. Pro le majoritate del usatores de Interlingua le “particulas grammatic” constitue le unic obstaculo seriose in aprender le lingua.

Le extension restricte de internationalitate del “particulas grammatic” es debite al facto que lor equivalentes in le varie linguas national es si intimemente associate con cosas basic de structura grammatic que illos non pare haber invadite le dominio de altere linguas a grande misura. Un parola francese como {cigarette} ha cambiate al anglese sin multe difficultate; le parola francese {sans} como usate in le anglese retene su sapor estranier post multe seculos.

Pro illustrar ulteriormente: Le parlator de un altere lingua — que nos dice un francese — pote trovar difficile comprender le enunciation anglese simple:

Our guests started coming in right after we got back from town.

Ille es adjutate per le version:

Our visitors began to arrive right after we returned from town.

E como un ultime recurso, il ha in plus le possibilitate que ille pote comprender le version:

Our visitors commenced to arrive immediately after we returned from the city.

Le prime version se compone de parolas specificamente anglese. Le ultime version usa in vice, in tanto que possibile, variantes anglese de parolas international que un francese comprende proque illos occurre in su proprie lingua — in formas un pauco differente, i.e. specificamente francese.

Con un grado major o minor de artificio, il es possibile parlar e scriber qualcunque lingua occidental in vocabulos que es quasi integremente variantes national de materia representate in le vocabulario international. Sed il remane in omne casos un corpore substantial de vocabulos que resiste a iste artificio de internationalisar un lingua national. In le exemplo justo usate, iste corpore de recalitrante vocabulos es representate con parolas como {our}, {to}, {after}, {we}, {from}, e {the}. Omne istes es particulas grammatic ben que alicunes, como {after} e {we}, combina un function grammatic con un significato clarmente palpabile.

Le *Interlingua-English Dictionary* (IED) include un stock multo liberal de particulas grammatic. In addition al particulas que es international secundo le definition functionante del termino in le Dictionario, il ha numerose formas que pareva compatibile con le character general del vocabulario international assi que lor inclusion poteva servir a allargar le appello e le utilitate del Dictionario.

Un lista minimal de particulas grammatic seque. Iste lista se restringe al particulas considerate indispensabile pro le operation del lingua e pote esser supplementate per material additional — specialmente expressiones con functiones grammatic — prendite del IED. Un numero de parolas que le IED lista in duo equalmente correcte formas appare in basso solmente in un alternativa. Isto non implica que le secunde es considerate minus desirabile. Le pares in question es:

<i>alicun</i>	<i>alcun</i>
<i>aliquando</i>	<i>alquando</i>
<i>aliquanto</i>	<i>alquanto</i>
<i>alique</i>	<i>alco</i>
<i>a pena</i>	<i>apena</i>
<i>depost</i>	<i>depois</i>
<i>haber</i>	<i>haver</i>
<i>hic</i>	<i>ci</i>
<i>illac</i>	<i>la</i>
<i>illa</i>	<i>ella</i>
<i>ille</i>	<i>celle</i>
<i>jam</i>	<i>ja</i>
<i>pauc</i>	<i>poc</i>
<i>secundo</i>	<i>secun</i>
<i>semper</i>	<i>sempre</i>
<i>si non</i>	<i>sinon</i>
<i>subinde</i>	<i>sovente</i>
<i>tanto</i>	<i>tan</i>
<i>vice</i>	<i>vece</i>

Lista de particulas grammatic

a: to; at	certo: certainly
ab: <i>prep</i> since, from	circa: around, about; approximately
alias: otherwise, in another manner; alias; at another time	como: how; as, like; como si: as though, as if
alibi: elsewhere	comocunque: however, in whatever way
ali(c)-: any-, some-	con: with, together with; by means of
alicubi: somewhere; anywhere	concernente: concerning
alicun: some, any; a few; alicun cosa: something, anything	contra: <i>prep</i> opposite, facing; against; □ <i>adv</i> opposite, facing; on the contrary
alicuno: someone, somebody; anyone, anybody	cuje: whose
aliquando: sometime; at any time	-cunque: -ever
aliquanto: somewhat, to some degree	de: from, since; of, belonging to; made of; with, by means of; de (+ inf): to
alique: <i>pron</i> something, anything; □ <i>adv</i> somewhat	deman: tomorrow; deman matino: tomorrow morning; deman vespere: tomorrow night
alora: then; in that case, consequently	depost: <i>adv</i> afterwards, later; □ <i>prep</i> after, since; depost que: since, from the time that
alto: top; in alto: up; upwards; upstairs; on top	desde: <i>prep</i> since, from
ambe: <i>adj</i> both; ambes: <i>pron</i> both	dum: while, as long as; until; provided that, if only
an: <i>part interr</i> —; an ille ha le libro?: has he the book?; □ <i>conj</i> whether	dunque: therefore
ancora: <i>adv</i> still, yet; □ <i>interj</i> encore	durante: during; durante que: while, whilst
anque: also, too; anque io: me too; non solo...ma anque: not only...but also	e: and; e ... e: both ... and
ante: <i>prep</i> before, in front of; earlier than; above; □ <i>adv</i> before, ahead, earlier, forward; ante que: before	ecce: lo!, see!, behold!; here is, here are
ante-heri: day before yesterday	ergo: therefore, accordingly, consequently, then, ergo
a pena: hardly, scarcely	esque: <i>part interr</i> —; esque ille ha le libro?: has he the book?
apud: near, with, at, by	et cetera, etc.: and so forth, and so on, et cetera, etc.
assatis: <i>adv</i> enough; rather, fairly, quite	etiam: also, likewise, too; even, even yet, yet; non solmente ... sed etiam: not only ... but also
assi: thus, so;	ex: out of, from
assi...como: as...as	excepte: except, excepting
avante: before, in front, ahead; forward	extra: <i>adv</i> without, on the outside; besides, in addition, extra; □ <i>prep</i> outside of, without, beyond; except, excepting; besides, in addition to
basso: bottom; a basso: down, downward; in basso: down, below, downward; downstairs	foras: <i>adv</i> out of doors, outside, out; from without; □ <i>prep</i> beyond, except;
bastante: <i>adj</i> enough, sufficient; □ <i>adv</i> enough, sufficiently	foras de: outside of, without;
ben que: although	foras de se: beside oneself
bis: twice; encore	
cata: <i>adj</i> each; cata uno: each (one)	
causa: cause; a causa de: because of	

forsan: perhaps, maybe	lo: it; lo que: that which, what
gratis: gratis, free of charge	loco: place; in loco de: instead of; in su loco: instead
haber: to have; il ha: there is, there are	longe: far; away, far away; de longe: from afar, from a distance
heri: yesterday	lontan: distant, far-off
hic: here; de hic a (un hora): (an hour) from now; usque (a) hic: up to here, thus far; up to now, hitherto; hic juncte: herewith	lor: their
hodie: today	lore: their
ibi: there	ma: but; non solo...ma anque: not only...but also
ibidem: in the same place; <i>ibidem; ibid., ib.</i>	malgrado: in spite of
idem: the same (thing); <i>idem; id.</i>	maniera: manner, way; de maniera que: so that
igitur: <i>adv/conj</i> then, therefore, thereupon	me: me
il: <i>impers pron</i> it	melio: <i>adv</i> better; tanto melio: so much the better
illa: she, her	melior: <i>adj</i> better; le melior: the best
illac: there	mesme: same; myself, yourself, himself, etc. (as in "the king himself")
ille: he, it; him; that, the former	mesmo: likewise; even; hodie mesmo: this very day; ora mesmo: right now
illes: they; them	mi: my
illo: it	mie: mine
in: in, into	minus: less; minus; a minus que: unless; al minus: at least; totos minus ille: all but him; le minus: the least
infra: <i>adv</i> below, underneath, beneath; □ <i>prep</i> below, under, beneath	multo: very; much
insimul: together	nam: for
inter: between, among	nemo: no one, nobody
interim: meanwhile, in the meantime	ni: neither, nor, also not
intertanto: meanwhile, in the meantime	nihil, nil: nothing
intra: <i>adv/prep</i> within	nimie: <i>adj</i> too much, too many
intro: inwardly, internally, on the inside, in	nimis: <i>adv</i> too, too much
io: I	no: <i>adj</i> no
ipse: myself, yourself, himself, etc.;	non: not; no; si non: if not; except, unless it be
hodie ipse: this very day	nondum: not yet
iste: this, the latter	nonne: <i>part interr</i> is it not?; il es ver, nonne?: it is true, isn't it?
ita: thus, so; just so, yes; and so, consequently; accordingly	nonobstante: <i>prep</i> despite, in spite of; □ <i>adv</i> nevertheless
jam: already, at once, right away; just now, a moment ago; indeed, surely; non ... jam: no longer	nos: us, we
jammais: ever, at any time; non ... jammais: never; jammais!: never!	nostre: our, ours
justo: just, exactly; justo nunc, justo ora: just now, right now	nulle: <i>adj</i> not any, no; null, worthless, without legal force
juxta: <i>adv</i> near, near by; □ <i>prep</i> near, near to, next to	nullemente: in no way, not at all
la: her	nunc: now
le: <i>art</i> the	nunquam: never
le: <i>pron</i> him	
les: them	

nusquam: nowhere

o: or;

o...o: either...or

olim: once, formerly; at a future time, sometime (in the future)

omne: *adj* all; each, every;

de omne mano: from every hand;

de omne latere: from every side;

in omne caso: in any case;

omne cosa: everything;

omnes: *pron* all

on: one

ora: now

parte: part;

a parte: apart, aside;

in parte: in part;

del parte de: on the part of;

de parte a parte: through and through;

in nulle parte: nowhere

passato: ago

pauc: *adj* little, not much; few;

un pauc (de): a little;

pauc a pauc: little by little;

in pauc: shortly, before long

pauc: *adv* little

per: through; during, throughout; by, through, by means of; per

perque: *adv/conj* why; because

plus: more; plus;

le plus: the most;

de plus: furthermore, besides;

de plus in plus: more and more;

in plus: furthermore, in addition, also;

al plus: at best;

plus o minus: more or less;

non ... plus: no more, no longer

pois: *adv* afterwards, thereafter;

□ *conj* for;

pois que: since, as, because

post: *adv* behind, back, backwards; afterwards, after;

□ *prep* behind; after;

post que: since, because

postea: afterwards, thereafter

postquam: *conj* after; as soon as

potius: rather; sooner

presso: *adv/prep* near, close;

a presso de: at the home of; in care of; with, among

presto: presto, quickly, quick as a wink

preter: *adj* past, beyond;

□ *prep* past, along, alongside of; beyond; except, excepting; in addition to

pridem: long ago

pro: for, in favor of; in exchange for, in place of;

pro (+ inf): (in order) to

proque: *adv/conj* why; because

qual: which; what;

le qual: which; that; who

qualcunque: any, whatever

quando: *adv/conj* when

quandocunque: whenever

quante: *adj* how much, how many

quanto: *adv* as much as; as far as;

quanto...tanto: the...the;

quanto a: as for

quare: wherefore, why

quasi: almost, nearly; in a certain sense, in a way;

quasi que: as if

que: *pron interr* what;

□ *pron rel* who, whom, which, that

qui: who, whom;

de qui: whose

quicunque: whoever, whomever, whosoever

quia: because, for

quo: *adv* whither, where; wherefore;

□ *conj* so that, in order that

re: about, concerning

retro: back, backwards; ago;

a retro: backwards

salvo: save, but, but for;

salvo que: save that, but that

satis: enough; rather, somewhat;

esser satis: to be enough;

haber satis: to have enough;

satis de (tempore, etc.): enough (time, etc.)

se: *pron refl* himself; herself; itself; themselves

secundo: *prep* (following) after; along, by; according to;

secundo que: according as

sed: but

semper: always

si: *adv* thus, so; yes;

si...como: as...as

si: *conj* if; whether;

si non: if not; except, unless it be

sia: be, may be, let there be;

sia...sia: be (it)...or be (it);

whether...or;

qual que sia: whatever, whatsoever

sin: *prep* without

sol: *adj* sole, alone, only;

viver sol: to live alone;

sentir se sol: to feel lonesome, lonely

solo: *adv* only, merely;

non solo...ma anque:

not only...but also

su: his, her, its

sub: *prep* under, below, beneath

subinde: immediately after, just after, forthwith; repeatedly, frequently, often, from time to time

subito: suddenly, unexpectedly

subtus: *adv* below, beneath, underneath

sue: his, hers, its

super: *prep* on, upon; on top of; over, above; about, concerning, on;

□ *adv* above, on top;

super toto: above all

supra: *prep* above, over;

□ *adv* on the top, above

sur: on, upon; on top of

tal: such, such a;

tal e tal: such and such;

talmente: *adv* so;

un libro talmente belle:

so beautiful a book, such a beautiful book

tamen: yet, however, nevertheless, not withstanding

tante: *adj* so much, so many;

tante per cento: so much per hundred, percentage;

tante...como: as much, as many...as

tanto: *adv* so, so much;

tanto...como: as much...as;

in tanto que: in as much as;

tanto plus...que: all the more...that;

quanto...tanto: the...the

tarde: *adj* late;

plus tarde: later; later on;

al plus tarde: at the latest

te: you, thee; yourself, thyself

tosto: presently, soon, promptly;

plus tosto: rather, sooner;

si tosto que: as soon as

tote: *adj* all; every, each;

tote le (homines): all (men);

totos: all, everyone;

de tote (le) corde: wholeheartedly;

tote (le) duo: both

totevia: yet, still, nevertheless

toto: *subst* all, everything;

le toto: the whole;

super toto: above all;

ante toto: before all;

post toto: after all;

del toto: at all;

in toto: entirely, wholly, *in toto*

toto: *adv* all, quite, wholly

trans: across, over, beyond, on the farther side of

troppo: too, too much;

troppo (de) (libros, etc.): too many (books, etc.);

troppo (de) (aqua, etc.): too much (water, etc.);

de troppo: superfluous, in the way, de trop

tu: your, thy

tue: yours, thine

tunc: then

ubi: *adv* where;

□ *conj* where; when; as soon as;

wherewith; in which;

a ubi: where, whither;

de ubi: from where, whence

ubicunque: wherever

ubique: everywhere; anywhere, wheresoever, wherever

ultra: *adv* on the other side, beyond, farther;

□ *prep* on the farther side of; beyond, past; besides;

ultra illo: besides, moreover;

ultra que: aside from the fact that

un: a, an;

le un le altere: one another, each other;

le unes le alteres: one another, each other

uno: *pron indef* one

unquam: ever, at any time

usquam: somewhere

usque: *prep* (all the way) to, up to; till, until;

usque nunc: up to now

verso: towards, to

via: *adv* away; off;

via!: go away!, begone!;

□ *prep* by way of, *via*

vice: turn, stead; time (as in "three times");

alicun vices: sometimes;

un vice: once; on one occasion;

formerly;

un vice que: once, once that;

in vice de: instead of;

a vices: at times;

altere vice: a second time;

plure vices: several times, repeatedly

viste: considering;

viste que: considering that

voluntarie: willingly, readily, gladly, with pleasure

vos: you; yourself, yourselves

vostre: your, yours

ya: *adv* indeed, certainly, of course;

ya (io lo crede): (I) do (believe it)

Construction de parolas

§135 Le THEORIA DE CONSTRUCTION DE PAROLAS se refere al section “Introduction” del *Interlingua-English Dictionary*, pp. xlv-xlix.¹

Le PRINCIPIO BASIC DE CONSTRUCTION PRACTIC DE PAROLAS in Interlingua es analoge. Omne le formationes nove debe clarmente esser modellate super un patrono in le vocabulario establite. *Un description del patronos structural le plus commun in le vocabulario establite coincide con le prescription que governa nove formationes.*

¹ Le observationes sequente pote servir pro elucidar le problema. In un discussion de, que nos dice le verbo anglese, il es costumari prender un varietate de formationes sub le titulo de “formas finite special.” Assi {interests} per exemplo es nominate le forma del tertie persona tempore presente del verbo {to interest}. Sed etiam le participios {interesting} e {interested} es tractate como formas del verbo ben que illos functiona bastante liberemente como adjectivos independente e pote etiam esser nominate derivatos. Il ha nihil improprie in isto, sed si le adjectivos {interesting} e {interested} es reguardate como formas special de {to interest}, allora il non es facile comprender proque il non pote esser permittite parlar non solmente, que nos dice, de {teaches}, {reteach}, {taught}, {teaching}, sed etiam de {teacher}, {teachings}, {teachery}, {teacherly}, {teacheress}, {school-teaching}, etc. como formas special de {to teach}.

Iste maniera satis original de reguardar “derivatos” es extremamente utile in un lingua auxiliar proque illo projecta un lumine multo clar super le principios de construir parolas libere- e autonomemente. Justo como in anglese nemo consulta un dictionario pro assecurar se si ille pote usar le forma {weighs} super le base del infinitivo {to weigh}, assi nemo — si anglese esseva un lingua auxiliar construite — deberea sentir le necessitate de consultar un dictionario ante construir vocabulos del typo {roachy} (de {roach} copiante le modello de {lousy}) o {deedlessness} (de {deedless}).

In anglese o in qualcunque altere lingua traditional, le convention e usage pone un limite impediante a iste typo de construction de vocabulos. Non es assi in Interlingua. Hic le limite es ponite per utilitate e claritate.

Le prime de iste punctos, illo de “utilitate”, a pena ha necessitate de commentario ulterior. Interlingua — como qualcunque lingua traditional — pote construir grande numeros de “formas special” (o derivatos) de que on nunquam ha necessitate. Un {rainer} — pro usar un exemplo anglese — es ‘un homine qui pluvia’, sed pro le majoritate de gente il es un sorpresa que iste parola es de facto listate in dictionarios.

Le prerequirimento de claritate duce al formulation que in le lingua auxiliar solo ille elementos formative pote esser tolerate in formationes libere e autonome que generalmente appare in omne partes del lingua con valores clarmente definibile. Si le formation anglese {mountibund} es impossibile, le ration non es que {to mount} e {-ibund} non occurre. Illos occurre. Sed {-ibund} es incapabile de formation active proque su occurrentia in {moribund} e {furibund} non revela un valor facilmente definibile.

Formationes libere debe esser si clar que il pare perfectemente logic parlar de illos como “formas special” del parola de base del qual illos es derivate.

In le paragraphos sequente le typos structural le plus importante es describite, illustrate, e applicate a nove formationes sub le titulos listate infra.

(I) DERIVATION

(A) AB SUBSTANTIVOS

- (a) PRO FORMAR SUBSTANTIVOS
- (b) PRO FORMAR ADJECTIVOS
- (c) PRO FORMAR VERBOS

(B) AB ADJECTIVOS

- (a) PRO FORMAR SUBSTANTIVOS
- (b) PRO FORMAR ADJECTIVOS
- (c) PRO FORMAR ADVERBIOS
- (d) PRO FORMAR VERBOS

(C) AB VERBOS

(II) COMPOSITION

(A) PER MEDIO DE PREFIXOS

- (a) GENERAL
- (b) TECHNIC

(B) PER MEDIO DE FORMAS COMPOSITORI

(III) DERIVATION COMPOSITE

I Derivation

§136 Le termino DERIVATION es usate hic pro referer al formation de vocabulos per medio de suffixos. In le derivation, le parte de discurso del formation resultante es determinate per le suffixo. Substantivos e adjectivos que consiste de thema e termination perde le termination in le processo derivational. Le termination del derivato es parte del suffixo. Terminations in iste senso es, in le caso de substantivos e adjectivos, le vocales final **-a**, **-e**, **-o**, e desinentias foranee como latin **-us**, **-um**, o grec **-os**, **-is**, etc. Pro verbos, vide §146 infra.

§137 In le plus de casos, le junction de thema e affixo es un question de juxtaposition simple.

Quando le thema termina in **-i** e le suffixo comencia con le mesme vocal, le derivato complete es scribite con un singule **-i**:

rubie + *-ificar* ⇒ *rubificar*: facer rubie.

Nota que le addition de suffixos con vocales initial a themas que termina in **-c** pote cambiar le sono de ille consonante. Quando per derivation un originalmente dur **-c** (como in *franc*) precede **-i** o **-e**, le pronunciation cambia usualmente a un **-c** molle (como in *Francia*). Inversemente, quando un originalmente molle **-c** (como in *cortice*) per derivation precede un **-a** o **-o**, le pronunciation cambia usualmente a un **-c** dur (como in *cortical*). Nonobstante, un **-c** molle remane molle ante le suffixos *-ada*, *-ata*, *-age*, *-alia*, *-astro*, *-astra* e debe esser scribite **-ci**:

nuce + *-ada* ⇒ *nuciada*.

Similarmente un **-c** dur remane dur ante le suffixos *-eria*, *-ero*, *-esc*, *-ese*, *-essa*, *-etta*, *-ette*, *-etto*, *-iera*, *-iero*, *-issime*, *-issimo* e debe esser scribite **-ch**:

porco + *-eria* ⇒ *porcheria*: boteca de porco.

Nota que le apparente irregularitate de un exemplo como *ric* ⇒ *ricchezza* es a causa del facto que **-cc** es scribite **-c** quando illo appare in le fin de un parola.

Vocabulos que termina in **-age** (sia iste gruppo de sonos un suffixo o non) retene le pronunciation molle de **-g** (como **-z** in anglese {azure}) in derivatos basate super illos. Quando le suffixo comencia in **-a** o **-o**, le **-g** es reimplaciate per **-gi**:

orange + *-ada* ⇒ *orangiada*: bibita de orange;

sed

orange + *-eria* ⇒ *orangeria*: conservatorio de oranges.

I.A Derivation ab substantivos

I.A.a Substantivos derivate ab substantivos

§138 Substantivos es derivate AB SUBSTANTIVOS per medio del suffixos listate infra. Concernente substantivos que representa feminas, parallel a substantivos in **-o** que representa homines, vide §24 supra.

-ada

1. = producto facite de ...; p.ex.

limon ⇒ *limonada*;

nove formation:

persica ⇒ *persicada*: bibita de persica;

2. = fila/serie de ...; p.ex.

columna ⇒ *columnada*: fila/serie de columnas, colonnada;

nove formation:

fenestra ⇒ *fenestrada*: fila/serie de fenestras;

Nota: Pro derivatos ab verbos, vide §152.

-age

(pronunciation: -aje)

= collection de ...; p.ex.

folio ⇒ *foliage*;

nove formation:

fructo ⇒ *fructage*;

Nota: Scribite **-agi** ante **-a** o **-o** de suffixo additional. Pro derivatos ab verbos, vide §152.

-alia

= collection sin valor de ...; p.ex.

ferro ⇒ *ferralia*: (partes de) materiales de ferro que non plus es usabile;

nove formation:

papiro ⇒ *papiralia*: papiro o documentos sin utilitate o non plus usabile; etiam: vetule papiros, pila de papiros de travaglio, etc.

-ano

1. = nativo, citatano, o habitante de ...; p.ex.

Africa ⇒ *africano*;

nove formation:

Atlanta ⇒ *atlantano*;

2. = lingua de ...; p.ex.

Italia ⇒ *italiano*;

nove formation:

Samoa ⇒ *samoano*;

3. = adherente o discipulo de ...; p.ex.

Mohammed ⇒ *mohammedano*;

nove formation:

Wesley ⇒ *wesleyano*; discipulo de Wesley

Nota: Usate con nomines de locos e personas. In le caso de nomines de locos que non termina in *-a* o *-o* como etiam de omne nomines de personas, le variante euphonic **-iano** es preferite; p.ex.

Marte ⇒ *martiano*.

Le forma adjective correspondente es **-an** (**-ian**). In le sensos (1) e (3) le forma feminin es **-ana** (**-iana**). In le sensos (1) e (2) synonymo de **-ese**. In le sensos (1) e (3) synonymo de **-ita**.

-ario

I. = persona concernite con o characterisate per ...; p.ex.

mission ⇒ *missionario*;

nove formation:

ferrovia ⇒ *ferroviario*;

Nota: Synonymo de **-ero** e **-ista**, le quales differe de *-ario* in que *-ero* accentua affaires professional, durante que *-ista* suggere le preoccupation (professional o recreational) de un persona con un systema, un scientia, un arte, etc. Formas parallel in *-ario* e *-ero* es frequentemente possibile. Le forma adjective correspondente es **-ari**. Le forma feminin es **-aria**.

II. 1. = collection de ...; p.ex.

vocabulo ⇒ *vocabulario*;

herba ⇒ *herbario*;

nove formationes:

proverbio ⇒ *proverbiario*: collection de proverbios;

insecto ⇒ *insectario*;

2. = loco que contine ...; p.ex.

grano ⇒ *granario*;

nove formation:

feno ⇒ *fenario*: deposito de feno;

-astro

1. = persona inferior o sin valor; p.ex.

poeta ⇒ *poetastro*: poeta inferior;

nove formation:

judice ⇒ *judiciastro*: giudice incompetente;

2. = apparentate per remaritage del patre o del matre; p.ex.

patre ⇒ *patraastro*;

Nota: Usate con substantivos que indica esseres masculin. Le feminino correspondente es **-astra**.

-ata

= contento de o quantitate continite in ...; p.ex.

coclear ⇒ *coclearata*;

nove formation:

calice ⇒ *caliciata*;

-ato

= function, stato, rango, jurisdiction, periodo de officio, o territorio de ...; p.ex.

duce ⇒ *ducato*: territorio o position/rango de duce;

novicio ⇒ *noviciato*: periodo de initiation;

nove formationes:

capitano ⇒ *capitanato*;

discipulo ⇒ *discipulato*: stato de esser un discipulo;

-eria

(pronunciation: -ería, con accento super -i)

1. = loco ubi ... es facite, fabricate, retenite, o vendite; p.ex.

lacte ⇒ *lacteria*;

nove formation:

instrumento ⇒ *instrumenteria*: boteca de instrumentos;

2. = arte, mestiero, o practica de laborar con ...; etiam: le producto de tal labor; p.ex.

drappo ⇒ *drapperia*;

nove formation:

arco ⇒ *archeria*;

3. = conducta de ... o conducta como illo de ...; p.ex.

diabolo ⇒ *diaboleria*;

nove formation:

clown ⇒ *clowneria*;

Nota: In le sensos (1) e (2) le forma correspondente de agente es **-ero**. Coincide con *-ero* plus *-ia*. Pro derivatos ab verbos, vide §152.

-ero

= uno qui labora con o commercia/negotia in ...; p.ex.

barba ⇒ *barbero*;

banca ⇒ *banchero*;

nove formation:

ambulantia ⇒ *ambulantiero*: chauffeur de ambulancia;

Nota: Derivatos additional in *-ia* coincide con formationes in *-eria*. Adjectivos correspondente es sovente formate in **-ari**. Le feminino correspondente es **-era**. Synonymo de **-ario** e **-ista**.

-ese

1. = nativo, citatano, o habitante de ...; p.ex.

Geneva ⇒ *genevese*;

nove formation:

Salamanca ⇒ *salamanchese*;

2. = lingua de ...; p.ex.

Japon ⇒ *japonese*;

nove formation:

Brooklyn ⇒ *brooklynese*;

Nota: Nulle forma distincte pro le feminino, sed cf. le synonymos **-ano**, **-iano**. In senso (1) etiam synonymo de **-ita**. Identic in forma e correspondente in signification a **-ese** adjectival (vide §139).

-essa

1. = ... feminin; p.ex.

tigre ⇒ *tigressa*;

nove formation:

vulpe ⇒ *vulpessa*;

2. = sposa de ...; p.ex.

conte ⇒ *contessa*;

nove formationes:

mayor: burgomaestro ⇒ *mayoressa*;

inca ⇒ *inchessa*: sposa del Inca;

Nota: Synonymo de **-a** que debe esser preferite quando le masculino termina in **-o**. Vide §24.

-eto

= boschetto de arbores del specie ...; p.ex.

pino ⇒ *pineto*;

nove formation:

orangiero ⇒ *orangiereto*;

-etto, -etta

= ... parve o minor; p.ex.

hacha ⇒ *hachetta*;

pacco ⇒ *pacchetto*;

nove formationes:

boteca ⇒ *botechetta*: parve boteca;

uxor ⇒ *uxoretta*: parve uxor;

poeta ⇒ *poetetto*, *poetetta*: parve poeta;

Nota: Le **-o** e **-a** final exprime masculin e feminin. Quando nulle sexo es involvite, **-etta** es usate con substantivos in **-a**, **-etto** in omne altere casos.

-ia

I. (pronunciation: **-ia**, non accentuate)

= pais, provincia, o region del ...s, o nominate secundo ...; p.ex.

arabe ⇒ *Arabia*;

nove formationes:

Tocharo ⇒ *Tocharia*;

Wilson ⇒ *Wilsonia*;

Nota: Usate con nomines de populos e personas; pro derivatos ab adjectivos, vide §141.

II. (pronunciation: **-ía**, con accento super **-i**)

1. = qualitate, stato, o jurisdiction de ...; p.ex.

abbate ⇒ *abbatia*;

nove formation:

capitano ⇒ *capitania*;

2. = arte, scientia, o practica, etiam profession, establimento, etc. de ...; p.ex.

geologo ⇒ *geologia*;

idolatra ⇒ *idolatria*;

nove formationes:

radiotoxicologo ⇒ *radiotoxicologia*;

heliolatra: adorator del sol ⇒ *heliolatria*: adoration del sol;

bottinero ⇒ *bottineria*: mestiero o boteca de bottinero;

Nota: Usate principalmente con parolas jam composite. Coincide con **-eria** quando usate con formationes in **-ero**. Pro derivatos ab adjectivos, vide §141.

-ica

= scientia o studio de ...; p.ex.

electron ⇒ *electronica*;

nove formation:

phonema ⇒ *phonemica*;

Nota: Usate principalmente in formationes parallel a adjectivos in **-ic** (vide §139) e substantivos in **-ico**.

-ico

= uno qui es experte in le arte o scientia de ...; p.ex.

historia ⇒ *historico*;

nove formation:

theoria ⇒ *theorico*;

Nota: Usate principalmente in formationes parallel a adjectivos in **-ic** (vide §139).

-iera

1. = que contine, coperi, o protege ...; p.ex.
sucro ⇒ *sucriera*: scutella/bassinetto a sucro;
 nove formation:
bira ⇒ *biriera*: latta de bira;
2. = campo, mina, petreria, etc. ubi ... cresce o es discoperite; p.ex.
ris ⇒ *risiera*: campo de ris;
 nove formation:
baca ⇒ *bachiera*: parve terreno de bacas;

-iero

- = arbore, arbusto, planta, etc. portante o producente ...s; p.ex.
amandola ⇒ *amandoliero*: arbore de amandas;
 nove formation:
corco ⇒ *corchiero*: arbore de corco;
 Nota: Le nomines de fructos in *-a* sovente ha parallel nomines de arbores in **-o**; p.ex.
persica-persico;
pira-piro.
 In tal casos, le formation in *-iero* es synonyme con illo in **-o**.

-il

- = loco ubi ... es retenite; p.ex.
can ⇒ *canil*;
 nove formation:
tauro ⇒ *tauril*: clausura de/pro tauros;
 Nota: Usate con nomines de animales.

-ina

- = substantia facite de...,
 characterisante, habente/con relation a, etc. ...; p.ex.
caseo ⇒ *caseina*;
 nove formation:
globulo ⇒ *globulina*;
 Nota: Usate principalmente como suffixo technic (chimic).

-ismo

1. = stato o practica de esser un ...; p.ex.
despota ⇒ *despotismo*;
 nove formation:
gigante ⇒ *gigantismo*;
2. = [Medicina] condition anormal resultante de excessu de ...; p.ex.
plumbo ⇒ *plumbismo*: intoxication de plumbo;
 nove formation:
caffeina ⇒ *caffeinismo*;

3. = doctrina o practica de, o concernite con ...; p.ex.
Calvin ⇒ *calvinismo*;
 nove formation:
Tito ⇒ *titoismo*;

4. = alique characteristic de ..., o del lingua de ...; p.ex.

hellen ⇒ *hellenismo*;
 nove formation:
Brooklyn ⇒ *brooklynismo*;

Nota: Frequentemente parallel a substantivos in *-ista* e a verbos in *-isar* e subjecte a interpretation como derivato de *-isar* con le signification: action, processo, practica, etc. de ...isar. Pro derivatos ab adjectivos, vide §141.

-ista

1. = uno qui practica le arte o scientia de ...; p.ex.
biologia ⇒ *biologista*;
tympano ⇒ *tympanista*: percussionista;

nove formationes:
radiographia: photographia de radio-x
 ⇒ *radiographista*: photographo de radio-x;
saxophono ⇒ *saxophonista*;

2. = adherente del doctrina de ...; p.ex.

Calvin ⇒ *calvinista*;
evolution ⇒ *evolutionista*;
 nove formation:
Cesare ⇒ *cesarista*;
collaboration ⇒ *collaborationista*;

Nota: Frequentemente parallel a substantivos in *-ismo* e verbos in *-isar* e subjecte a interpretation como derivato de *-isar* con le signification: uno qui ...isa o crede in ...isar. In senso (1) synonymo de **-ario** e **-ero**. Pro derivatos ab adjectivos, vide §141.

-ita

1. = habitante, citatano, o nativo de ...; p.ex.

Neapole ⇒ *neapolita*;
 nove formation:
Brooklyn ⇒ *brooklynita*;

2. = membro, adherente, o partisano de ...; p.ex.

Jacobo ⇒ *jacobita*;
 nove formation:
Truman ⇒ *trumanita*;

Nota: Nulle distinction in forma de masculin e feminin, sed cf. le synonymos **-ano**, **-iano**. In senso (1) etiam synonymo de **-ese**.

-ite

= rocca o altere mineral que contine ..., resimila ...,
es characterisate per ..., ha relation a ...; p.ex.

ligno ⇒ *lignite*;

meteoro ⇒ *meteorite*;

nove formation:

Wyoming ⇒ *wyomingite*;

Nota: Usate principalmente in terminos technic (mineralogic).

-itis

= maladia inflammatori de ...; p.ex.

appendice ⇒ *appendicitis*;

nove formation:

esophago ⇒ *esophagitis*;

Nota: Usate con nomines de partes del corpore, principalmente in terminos technic (medic).

-oide

= alike como, o formate como ...; p.ex.

anthropo- ⇒ *anthropoide*;

globo ⇒ *globoide*;

nove formationes:

entomo- ⇒ *entomoide*;

disco ⇒ *discoide*;

Nota: Usate principalmente in terminos technic. Frequentemente a considerar como forma substantivate de adjectivos in **-oide**.

-osis

= anormal o morbose condition, stato, o processo de...; causate per...;
characterisate per...; p.ex.

neuro- ⇒ *neurosis*;

tuberculo ⇒ *tuberculosis*;

nove formation:

halito ⇒ *halitosis*;

Nota: Usate principalmente in parolas technic (medic). Le adjectivos correspondente es formate in **-otic**.

I.A.b Adjectivos derivate ab substantivos

§139 ADJECTIVOS es derivate AB SUBSTANTIVOS per medio del suffixos listate infra. Concernente le uso de substantivos in apposition con functiones quasi-adjectival, vide §30 supra.

-al

= pertinente a ..., characteristic de ..., etc.; p.ex.

natura ⇒ *natural*;

nove formation:

veneno ⇒ *venenal*: de veneno;

Nota: Suffixo adjectival le plus general e non specific. Le variante **-ar** es preferite con substantivos que contine **-l**; p.ex.

bussola ⇒ *bussolar*: (del) bussola.

Le typo *interrogatorial* pote esser interpretate como un derivato de *interrogatorio* o (con le variante suffixal **-ial**) de *interrogator*. In patronos de iste sorta le variante **-ial** es preferite.

-an

= pertinente a ...; specialmente, native de ...; p.ex.

urbe ⇒ *urban*;

Mohammed ⇒ *mohammedan*;

Africa ⇒ *african*;

nove formationes:

Tolstoi ⇒ *tolstoian*;

Asia ⇒ *asian*;

Nota: Usate con nomines de locos e personas. In le caso de nomines de locos que non termina in **-a** o **-o** como etiam de omne nomines de personas, le variante euphonic **-ian** es preferite; p.ex.

Zamenhof ⇒ *zamenhofian*; sed etiam

Canada ⇒ *canadian*.

Le forma substantive correspondente es **-ano** (**-iano**).

-ari

= pertinente a ..., consistente de ..., etc.; p.ex.

legenda ⇒ *legendari*;

fragmento ⇒ *fragmentari*;

nove formation:

vestimento ⇒ *vestmentari*;

Nota: Functiona como adjectivo correspondente a substantivos in **-ario**, **-ero**, e **-iero**. Le variantes **-er** e **-ier** pote esser usate pro corresponder a substantivos in **-ero** e **-iero**, respectivamente.

-ate

= habente un ... o ...s; p.ex.

barba ⇒ *barbate*;

vertebra ⇒ *vertebrate*;

nove formation:

anello ⇒ *anellate*;

Nota: Coincide con le participio passate, in uso adjectival, de verbos in -ar, p.ex.

anellar ⇒ *anellate*.

-esc

1. = como, similar a, o characteristic de ...; p.ex.

gigante ⇒ *gigantesc*;

nove formation:

elephante ⇒ *elephantesc*: como un elephante;

2. = in le maniera o stilo de ...; p.ex.

arabe ⇒ *arabesc*;

nove formation:

Chopin ⇒ *chopinesc*;

-ese

= pertinente a ...; specialmente, native de ..., (proveniente) de ...; p.ex.

China ⇒ *chinese*;

nove formation:

Ural ⇒ *uralese*;

Nota: Usate con nomines de locos. Pro substantivos in -ese, vide §138 supra.

-ic

= de, pertinente a ..., characterisate per ...; p.ex.

cubo ⇒ *cubic*;

nostalgia ⇒ *nostalgic*;

nove formation:

Bosporo ⇒ *bosporic*: del Bosporo;

-ifere

= portante, producente, rendente; p.ex.

cono ⇒ *conifere*;

carbon ⇒ *carbonifere*;

nove formation:

fungo ⇒ *fungifere*: portante fungo;

-ific

= facente, causante ...; p.ex.

pace ⇒ *pacific*;

nove formation:

lumine ⇒ *luminific*: producente lumine;

-in

= de, pertinente a, etc. ...; p.ex.

alkali [Chimia] ⇒ *alkalin*;

can ⇒ *canin*;

nove formation:

mure ⇒ *murin*: de mure;

Nota: Usate particularmente con nomines de animales. Le formas substantivate **-ino**, **-ina** pote esser usate pro designar prole animal.

-ista

= pertinente a ...ismo o ...istas; p.ex.

evolution ⇒ *evolutionista*: de evolution;

nove formation:

inflation ⇒ *inflationista*;

Nota: Non distincte de substantivos in -ista usate in apposition.

-oide

= como ..., o formate como ...; p.ex.

negro ⇒ *negroide*;

nove formation:

disco ⇒ *discoide*;

Nota: Usate principalmente in terminos technic. Pote esser substantivate sin cambiar le forma.

-ose

= habente, abundante in ...; characterisate per ...; p.ex.

joco ⇒ *jocose*;

religion ⇒ *religiose*;

nove formation:

incendio ⇒ *incendiose*: abundante in focos destructive;

Nota: -ion plus -ose ⇒ -iose.

-otic

= pertinente a ...osis; p.ex.

neurosis ⇒ *neurotic*;

nove formation:

thrombosis ⇒ *thrombotic*;

Nota: Usate in terminos technic (medic) correspondente a (e derivate del base de) substantivos in -osis.

I.A.c Verbos derivate ab substantivos

§140 VERBOS es derivate AB SUBSTANTIVOS E ADJECTIVOS per medio del desinentia verbal simple **-ar** o su formas composite **-ificar** e **-isar** (*-ficar* e *-sar* post *-i*). Le distinction de signification in verbos derivate de iste tres typos es plus difficile a definir que sentir.

Pro nove formationes, le punctos sequente es a tener in mente: Le desinentia *-ar* pote esser dicite haber nulle significantia in se; illo mermente indica le natura verbal del derivato. Le signification specific associate con le natura verbal pote esser clarificate per altere factores. Pro illustrar: que **quantar** (de *quanto*) probabilemente non suggere le idea de *'render como quanto'* (per le modello de **acierar** [render como acero] de *'aciero'*), o *'batter con un guanto'* (per le modello de **martellar** [batter con un martello] de *martello*) non es a causa de alicun signification de *-ar*, sed es simplemente un question de senso commun. Nove formationes in *-ar* obtene lor signification specific per contexto, senso commun, e sovente etiam per le uso simultanee de un prefixo, como per exemplo in **afratrar** (de *fratre*), ubi *a-* suggere approximation assi que le verbo significara *'facere un fratre o fratres de'*, o in **invinagrar** (de *vinagre*), ubi le prefixo suggere immersion assi que le verbo significara *'addere vinagre'*.

Le signification suggerite per formationes verbal in *-ificar* es illo de cambiar un cosa in alique que illo non esseva antea. In un de su aspectos, le suffixo *-isar* suggere similemente le idea de facer, sed plus tosto in le senso que un cosa es facite assumer un nove stato sin perder su identitate previe. Assi **petrificar** suggere un action que cambia in petra alique que esseva alique altere, durante que **vaporisar** suggere que un substantia le qual non cambia su identitate es transformate in vapor. In nove formationes, le distinction deberea esser claramente observate. Per exemplo, **papirificar** [converter in papiro] (de *papiro*) poterea haber *'ligno'* como su objecto, durante que **papirisar** [facere in papiro] possiblementemente refererea al *'cortice'* de un arbore que remane lo que illo esseva, sed comencia haber le apparentia de papiro.

-ar

1. = facer uso de ...; applicar, dar, etc. ... (a); p.ex.

vulnere ⇒ *vulnerar*;

nove formation:

anello ⇒ *anellar*: applicar o dar un anello a;

garage ⇒ *garagiar*: mantener o poner in un garage;

2. = render ..., facer ..., etc.; p.ex.

sic ⇒ *siccar*: facer sic;

nove formation:

folle ⇒ *follar*: facer alicuno/alique folle;

Nota: Concernente verbos composite formate con prefixos e *-ar*, vide supra e §§155, 163.

-ificar

= facer, render ...; converter in ...; p.ex.

ample ⇒ *amplificar*;

petra ⇒ *petrificar*;

nove formationes:

grasse ⇒ *grassificar*;

glacie ⇒ *glacificar*: converter in glacie;

Nota: Quando applicate a substantivos, *-ificar* pote esser interpretate como suffixo adjectival *-ific* plus *-ar*; p.ex.

pace + *-ificar* ⇒ *pacificar*, o

pacific + *-ar* ⇒ *pacificar*

-isar

1. = cambiar in ...; p.ex.

pulvere ⇒ *pulverisar*;

nove formation:

emulsion ⇒ *emulsionisar*;

2. = applicar ...; facer uso (del principios) de ..., etc.; p.ex.

Pasteur ⇒ *pasteurisar*;

nove formation:

collodio ⇒ *collodisar*;

3. = render ..., facer ...; p.ex.

american ⇒ *americanisar*;

nove formation:

minime ⇒ *minimisar*;

Nota: Substantivos in *-ismo* e *-ista* pote sovente esser interpretate como derivate ab verbos in *-isar*, e non ab substantivos o adjectivos basic.

I.B Derivation ab adjectivos

I.B.a Substantivos derivate ab adjectivos

§141 SUBSTANTIVOS es derivate AB ADJECTIVOS per medio del suffixos listate infra. Concernente adjectivos usate como pronomines o substantivos, vide §§40-41 supra.

-essa

= stato o qualitate de esser ...; p.ex.

polite ⇒ *politessa*;

ric ⇒ *ricchessa*;

nove formation:

apte ⇒ *aptesa*;

-ia

1. (pronunciation: *-ia*, non accentuate)

= stato o qualitate de esser ...; p.ex.

efficace ⇒ *efficacia*;

nove formation:

felice ⇒ *felicia*;

fraudente ⇒ *fraudentia*;

Nota: Usate principalmente con adjectivos in *-nte*. Le combination *-ntia* coincide con le suffixo postverbal substantive **-ntia**. Vide §148 sub *-antia*.

2. (pronunciation: *-ía*, con accento super *-i*)

= stato o qualitate de esser ...; p.ex.

zelose ⇒ *zelosia*;

nove formation:

brachycephale ⇒ *brachycephalia*;

Nota: Usate principalmente con compositos technic.

-ismo

1. = stato o qualitate de esser ...; p.ex.

provincial ⇒ *provincialismo*;

nove formation:

brutal ⇒ *brutalismo*;

2. = doctrina o practica concernite con lo que es ...; p.ex.

social ⇒ *socialismo*;

nove formation:

atonal [Musica] ⇒ *atonalismo* [Musica];

3. = alique characteristic del gente ... o de lor lingua; p.ex.

german ⇒ *germanismo*;

nove formation:

polynesian ⇒ *polynesianismo*;

Nota: Pro derivatos ab substantivos, vide §138.

-ista

= adherente del doctrina o practica concernite con lo que es ...; p.ex.

social ⇒ *socialista*;

nove formation:

atonal [Musica] ⇒ *atonalista* [Musica]: adherente de atonalismo;

Nota: Pro derivatos ab substantivos, vide §138.

-itate

= stato o qualitate de esser ...; p.ex.

regular ⇒ *regularitate*;

nove formation:

cohesive ⇒ *cohesivitate*;

Nota: Synonymo de **-itute**, sed es preferite quando le base es jam un derivato. In derivation additional (non recommendate pro uso active), *-itate* appare como **-it-** ante le suffixos comenciante con *a*; p.ex.

autoritate + *-ari* ⇒ *autoritari*.

-itute

= stato o qualitate de esser ...; p.ex.

certe ⇒ *certitude*;

nove formation:

emerite ⇒ *emeritute*: stato emerite;

Nota: Synonymo de *-itate*. Extendite a *-itudin-* in derivation additional; p.ex.

latitude ⇒ *latitudinal*.

I.B.b Adjectivos derivate ab adjectivos

§142 Le derivation active de ADJECTIVOS AB ADJECTIVOS es limitate al uso de un suffixo diminutive e le formation de superlativos absolute in *-issime* tractate in §36 supra. Nota que omne substantivo in *-ista* pote functionar como un adjectivo. P.ex.

socialista (subst): *socialista* (adj) = *socialistic*.

-ette

= aliquanto, un pauco ..., bastante, satis ...; p.ex.

belle ⇒ *bellette*;

nove formation:

blanc ⇒ *blanchette*;

I.B.c Adverbios derivate ab adjectivos

§143 Concernente le formation de ADVERBIOS DERIVATE ab adjectivos, vide §§45-47 supra.

I.B.d Verbos derivate ab adjectivos

§144 Le derivation de VERBOS AB ADJECTIVOS es completamente parallel a illo de verbos ab substantivos. Vide §140 supra.

I.C Derivation ab verbos

§145 Le suffixos usate in DERIVAR NOVE VOCABULOS AB VERBOS es generalmente connectite al thema verbal per medio de elementos transitional le quales non es le mesme pro omne verbos ni pro omne suffixos.

Il es costumari citar le elementos transitional como parte del suffixos postverbal con le resultado que illos practicamente omnes appare sub plure formas variante (como *-ation*, *-ition*, *-ion*, etc.) Exceptiones es le suffixos constante *-ada*, *-age*, e *-eria*. Con omne formas variabile reduce a lor portion non-variabile, le suffixos postverbal es:

- ada, -age, -eria, -nte, -ntia, -mento, -bile;
- ion, -ive, -ura, -or, -ori, -orio, -e.

Prime thema

§146 Il pote esser dicite que omne verbo ha duo formas distincte sub le quales illo pote entrar in un derivato de suffixo postverbal. Le prime de iste formas o themas combinatori es sempre le infinitivo minus le desinentias infinitive *-ar*, *-er*, o *-ir*. Le suffixos que se combina con iste thema es **-ada**, **-age**, **-eria**, **-nte**, **-ntia**, **-mento**, **-bile**. Le ultime quatro de istes require un “elemento transitional.” In le caso de verbos in *-ar*, illo es sempre *-a*; in le caso de verbos in *-er*, illo es *-i* pro *-mento* e *-bile*, e *-e* pro *-nte* e *-ntia*; in le caso de verbos in *-ir*, illo es *-i* pro *-mento* e *-bile*, e *-ie* pro *-nte* e *-ntia*. Pro illustrationes, vide §152.

§147 Assi le formas complete del suffixos postverbal que se combina con le infinitivo minus le desinentia infinitive (prime thema) es:

suffixo	(-ar)	(-er)	(-ir)
-ada	-ada	-ada	-ada
-age	-age	-age	-age
-eria	-eria	-eria	-eria
-nte	-ante	-ente	-iente
-ntia	-antia	-entia	-ientia
-mento	-amento	-imento	-imento
-bile	-abile	-ibile	-ibile

Sub iste formas le suffixos individual es tractate infra. Nota que *-ante* e su variantes es participios presente e como tales es tractate in §94 supra.

Secunde thema

§148 Le secunde forma o thema combinatori es o irregular — in qual caso illo es listate in le *Interlingua-English Dictionary* (vide, per exemplo, sub *figer*, *verter*, *cognoscer*, etc.)¹ — o resulta del prime thema per le addition de *-at* in le caso de verbos in *-ar*, o *-it* in le caso de verbos in *-er* e *-ir*. Le suffixos que se combina con le secunde thema es: **-ion**, **-ive**, **-ura**, **-or**, **-ori**, **-orio**, **-e**.

¹ Pro un exposition descriptive de secunde themas irregular, vide Appendice 1. — Un systema collateral de tractar themas irregular — que es a adoptar o rejectar systematicamente, sed non a miscer casualmente con le systema delineate in le texto — se basa super un quadruple in loco de un triple gruppamento de verbos. Le gruppos con infinitivos in *-ar* e *-ir* remane inalterate. Le gruppo de verbos listate in le *Interlingua-English Dictionary* con infinitivos terminante in *-er* es subdividite in (a) infinitivos que remane inalterate, (b) infinitivos in *-ere* que non es accentuate.

Le gruppo de verbos con infinitivos in *-ere* non-accentuate coincide quasi completamente con ille verbos que es listate in le *Interlingua-English Dictionary* (e describe in Appendice 1) como habente infinitivos in *-er* e un secunde thema irregular. Quando iste systema es adoptate, il seque (con le duo modificationes date infra) que tote le verbos in *-ere* ha secunde themas irregular. Pro establir le nove gruppo complete de verbos in *-ere*, illo debe (a) esser facite includer un numero de verbos que es listate in le Dictionario sin un secunde thema irregular, e (b) esser reduce per alicun verbos que jam appare in le Dictionario con un thema irregular.

(a) Le gruppo de verbos in *-ere* include le verbos sequente que non ha secunde themas irregular:

- addere*, *appetere*, *arguere*, *congruere*; *incumbere*, e *succumbere*;
- edere* [mangiar], *edere* [editar], *essere*, *fremere*, *furere*, *lambere*, *molere*, *perdere*, *petere*, *rendere*, *strepere*, *tremere*, *vergere*, *vivere*,
- e lor compositos.

(b) Le gruppo de verbos in *-ere* non include le verbos sequente que ha secunde themas irregular:

- censer*, *compler*, *deler*, *docer*; *adherer*, *coherer*, e *inherer*; *indulger*, *luger*, *miscer*, *morder*, *mover*, *mulger*, *pender*, *posseder*, *rider*, *seder*; *assider*, *dissider*, *presider*, *resider*, *subsider*, e *obsider*; *sorber*, *sponder*, *suader*, *tener*, *tonder*, *torquer*, *torrer*, *vider*,
- e lor compositos.

In reguardo de omne derivatos, le verbos in *-ere* non-accentuate seque le patrono describe in le texto pro verbos in *-er* accentuate. Omne le participios passate in *-ite* (sia de verbos in *-er* o *-ere*) es accentuate super le tertie syllaba ab le fin e non es afficite per le orthographia collateral discutate in §15h supra.

- §149 Per ligar le elementos *-at* e *-it* con le suffixos listate, un exposition de formas resulta in le qual le distinction inter le prime e secunde thema debe esser mantenite solo pro verbos con un secunde thema irregular. Le formas es:

<u>Verbos regular</u> (addite al prime thema)		<u>Verbos irregular</u> (addite al secunde thema)
(-ar)	(-er, -ir)	(-ar, -er, -ir)
<i>-ation</i>	<i>-ition</i>	<i>-ion</i>
<i>-ative</i>	<i>-itive</i>	<i>-ive</i>
<i>-atura</i>	<i>-itura</i>	<i>-ura</i>
<i>-ator</i>	<i>-itor</i>	<i>-or</i>
<i>-atori</i>	<i>-itori</i>	<i>-ori</i>
<i>-atorio</i>	<i>-itorio</i>	<i>-orio</i>
<i>-ate</i>	<i>-ite</i>	<i>-e</i>

- §150 Nota: Omne verbos pote esser tractate como regular con le resultato de duplettos como

facere (fac-/fact-) ⇒ *factor* o *facitor*;

tendere (tend-/tens-) ⇒ *tenditor* o *tensor*: uno qui tende; etc.

In nove formationes le variante regular es generalmente preferite. Le suffixo *-ate* e su variantes forma adjectivos participial como tractate in §95 supra. Le suffixo *-bile*, que se combina regularmente con le prime thema, es ligate al secunde thema irregular quando illo termina in *-pt*, *-st*, *-s*, *-ss*, o *-x*.

- §151 Concernente le uso del formas infinitive complete como substantivos, vide §83 supra.

- §152 Substantivos e adjectivos es derivate ab verbos per medio del suffixos listate infra. Le desinentias infinitive in parentheses post le variantes de suffixo identifica le classe de verbos regular al qual le uso de un suffixo particular es restringite. Le variantes de suffixo que es restringite in uso a combinationes con secunde themas irregular es explicitemente identificate como tales.

Substantivos derivate ab verbos

-ada

= continuata o prolongate action de ...; p.ex.

cavalcar: ir a cavallo ⇒ *cavalcada*: action de cavalcar;

nove formation:

currere ⇒ *currada*;

Nota: Pro formationes ab substantivos, vide §138. Pro synonymos e quasi-synonymos, vide §154.

-age

= action o processo de ...; p.ex.

acierar: laminar con acero ⇒ *acierage*: placage de acero;

nove formationes:

borrar ⇒ *borrage*: (action de) borrar;

contrafacere ⇒ *contrafaciage*;

Nota: Pro formationes ab substantivos, vide §138; scribite **-agi** ante *-a* o *-o* de suffixo additional. Pro synonymos e quasi-synonymos, vide §154.

-amento (-ar), -imento (-er, -ir)

= action o resultato de ...; p.ex.

arrangiar ⇒ *arrangiamento*;

abolir ⇒ *abolimento*;

nove formation:

fagottar: ligar in fascies ⇒ *fagottamento*;

fulger ⇒ *fulgimento*;

Nota: Pro synonymos e quasi-synonymos, vide §154.

-ante (-ar), -ente (-er), -iente (-ir)

= uno qui o lo que ...; p.ex.

brillar ⇒ *brillante*;

studer ⇒ *studente*;

emollir [Medicina] ⇒ *emolliente*;

nove formationes:

formar ⇒ *formante*;

diriger ⇒ *dirigente*: director, conductor, gerente;

inhibir ⇒ *inhibiente*;

Nota: In forma identic con le participio presente del qual illo es un substantivation. Vide §93, specialmente le nota. In signification similar a **-ator** etc. sed accentuante le progresso del action.

-antia (-ar), -entia (-er), -ientia (-ir)

= stato o qualitate de ...; p.ex.

tolerar ⇒ *tolerantia*;

adolescere: devenir adulte ⇒ *adolescencia*;

experir ⇒ *experientia*;

nove formationes:

irradiar ⇒ *irradiantia*;

arder ⇒ *ardentia*;

inciper ⇒ *incipientia*;

Nota: Identic in forma con derivato in **-ia** del participio presente. Vide §93, specialmente le nota, e §141.

-ation (-ar), -ition (-er, -ir)

= action o resultado de ...; p.ex.

installar ⇒ *installation*;

addere ⇒ *addition*;

audire ⇒ *audition*;

nove formationes:

atomisar ⇒ *atomisation*;

amollir ⇒ *amollition*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le variante curte **-ion** es usate con ille thema. P.ex.

convenir (-ven-/vent-) ⇒ *convention*,

nove formationes:

derelinquer (-linqu-/lict-) ⇒ *dereliction*;

consentir (-sent-/sens-) ⇒ *consension*;

Nota: Pro synonymos e quasi-synonymos, vide §154.

-ator (-ar), -itor (-er, -ir)

= uno qui, o lo que ...; p.ex.

administrar ⇒ *administrator*;

accelerar ⇒ *accelerator*;

consumer ⇒ *consumitor*;

expedir ⇒ *expeditor*;

nove formationes:

ponderar ⇒ *ponderator*;

siccar ⇒ *siccator*;

urger ⇒ *urgitor*;

compartir ⇒ *compartitor*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le variante curte **-or** es usate con ille thema. P.ex.

distribuer (-tribu-/tribut-) ⇒ *distributor*;

nove formationes:

franger (-frang-/fract-) ⇒ *fractor*;

exaurir (-haur-/haust-) ⇒ *exhaustor*;

Nota: In signification similar a **-ante** etc. le qual es preferite in le caso de verbos in *-escer*. Le correspondente forma feminin es **-atrice** etc.

-atorio (-ar), -itorio (-er, -ir)

= loco ubi, installation o instrumento con le qual, ... es facite; p.ex.

laborar ⇒ *laboratorio*;

abatter: ⇒ *abattitorio*;

audire ⇒ *auditorio*;

nove formationes:

fumar ⇒ *fumatorio*;

biber ⇒ *bibitorio*;

blanchir ⇒ *blanchitorio*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le variante curte **-orio** es usate con ille thema. P.ex.

scribere (-scrib-/script-) ⇒ *scriptorio*;

nove formationes:

calefacere (-fac-/fact-) ⇒ *calefactorio*: installation pro calefacere;

-atrice (-ar), -itrice (-er, -ir)

= un femina qui ...; p.ex.

imperar ⇒ *imperatrice*;

consumer ⇒ *consumitrice*;

expedir ⇒ *expeditrice*;

nove formationes:

crear ⇒ *creatrice*;

moner ⇒ *monitrice*;

audire ⇒ *auditrice*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le variante curte **-rice** es usate con ille thema, a condition que illo termina in *-t*. Con altere themas irregular, le formation es a evitar. — P.ex.

ager (ag-/act-) ⇒ *actrice*;

nove formationes:

sarcir (sarc-/sart-) ⇒ *sartrice*;

Nota: Synonymo del correspondente forma masculin, *-ator* etc., modificate per le suffixo *-essa*.

-atura (-ar), -itura (-er, -ir)

= action o resultado de ...; p.ex.

filar ⇒ *filatura*;

crear ⇒ *creatura*;

vestir ⇒ *vestitura*;

nove formationes:

martellar ⇒ *martellatura*;

nutrir ⇒ *nutritura*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le variante curte **-ura** es usate con ille thema. P.ex.

miscer (misc-/mixt-) ⇒ *mixtura*;

aperir (-per-/pert-) ⇒ *apertura*;

nove formationes:

tanger (tang-/tact-) ⇒ *tactura*;

sarcir (sarc-/sart-) ⇒ *sartura*;

Nota: Pro synonymos e quasi-synonymos, vide §154.

-eria

1. = loco ubi ... es facite; p.ex.

distillar ⇒ *distilleria*;

nove formationes:

blanchir ⇒ *blancheria*;

piscar ⇒ *pischeria*: loco a piscar;

2. = arte, mestiero, commercio, o practica de ...; etiam: le producto de tal travalio; p.ex.

brodar ⇒ *broderia*;

nove formationes:

robar ⇒ *roberia*;

Nota: Pro formationes ab substantivos, vide §138. Pro synonymos e quasi-synonymos, vide §154.

Adjectivos derivate ab verbos**-abile (-ar), -ibile (-er, -ir)**

= que pote esser ...te; que es digne a ...; p.ex.

observar ⇒ *observabile*;

admirar ⇒ *admirabile*;

leger ⇒ *legibile*;

audir ⇒ *audibile*;

nove formationes:

exaggerar ⇒ *inexaggerabile*;

financiar ⇒ *financiabile*;

finir ⇒ *finibile*;

franger ⇒ *frangibile*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le forma **-ibile** es usate con ille thema quando illo termina in **-s**, **-pt**, **-st**, o **-x**. P.ex.

perciper (-cip-/cept-) ⇒ *perceptibile*;

nove formationes:

tonder (tond-/tons-) ⇒ *intonsibile*;

Vide etiam §150 supra.

-ante (-ar), -ente (-er), -iente (-ir)

= que ...; p.ex.

abundar ⇒ *abundante*;

coherer: ⇒ *coherente*;

obedir ⇒ *obediente*;

nove formationes:

florar ⇒ *florante*;

subscriber ⇒ *subscribente*;

inhibir ⇒ *inhibiente*;

Nota: Identic con participio presente. Vide §93, specialmente le nota.

-ate (-ar), -ite (-er, -ir)

1. = essente ...te; p.ex.

concentrar ⇒ *concentrate*;

addormir ⇒ *addormite*;

posseder ⇒ *possedite*;

nove formationes:

civilisar ⇒ *civilisate*;

perder ⇒ *perdite*;

prohibir ⇒ *prohibite*;

2. = habente ...te; p.ex.

mediar ⇒ *mediate*;

tacer: esser silente ⇒ *tacite*;

nove formationes:

germinar ⇒ *germinate*;

jacer ⇒ *jacite*;

cader ⇒ *cadite*;

faller ⇒ *fallite*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le variante curte **-e** es usate con ille thema. P.ex.

confunder (-fund-/fus-) ⇒ *confuse*;

nove formationes:

scriber (scrib-/script-) ⇒ *scripte*;

Nota: Identic con le participio passate. Vide §§95-97.

-ative (-ar), -itive (-er, -ir)

1. = tendente a ...; p.ex.

sedar ⇒ *sedative*;

depler ⇒ *depletive*;

fugir ⇒ *fugitive*;

nove formationes:

isolar ⇒ *isolative*;

moner ⇒ *monitive*;

finir ⇒ *finitive*;

2. = habente le function de ...; p.ex.

demonstrar ⇒ *demonstrative*;

compler ⇒ *completive*;

partir ⇒ *partitive*;

nove formationes:

alligar ⇒ *alligative*;

circumjacer ⇒ *circumjactive*;

guarnir ⇒ *guarnitive*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le variante curte **-ive** es usate con ille thema. P.ex.

reciper (-cip-/cept-) ⇒ *receptive*;

defender (-fend-/fens-) ⇒ *defensive*;

nove formationes:

eveller (-vell-/vuls-) ⇒ *evulsive*;

exhaurir (-haur-/haust-) ⇒ *exhaustive*;

-atori (-ar), -itori (-er, -ir)

= pertinente a, o serviente pro, le action de ...; p.ex.

circular ⇒ *circulatori*;

merer ⇒ *meritori*;

transir ⇒ *transitori*;

nove formationes:

ventilar ⇒ *ventilatori*;

coercer ⇒ *coercitori*;

In le caso de verbos que ha un secunde thema irregular, le variante curte **-ori** es usate con ille thema. P.ex.

deluder (-lud-/lus-) ⇒ *delusori*;

nove formationes:

sentir (-sent-/sens-) ⇒ *sensori*;

accender (-cend-/cens-) ⇒ *accensori*;

Nota: Frequentemente servi como le adjectivo general que refere a substantivos in **-ion**.

Suffixos postverbal adjective

§153 Il ha cinque SUFFIXOS POSTVERBAL ADJECTIVE.

(1) -abile, -ibile

exprime que le action pote o poterea o deberea esser applicate a un cosa o persona:

causar — *causabile*: *miraculos es causabile solmente per fortias supernatural* [miraculos pote esser causate solmente per fortias supernatural]

(2) -ante, -ente, -iente

exprime que un cosa o persona exeque le action del verbo:

causar — *causante*: *le factor causante le accidente* [le factor que causa le accidente]

(3) -ate, -ite, -e

exprime que un action, que non plus es in progresso, concerneva un cosa o persona:

causar — *causate*: *le accidente causate per su negligentia* [le accidente que su negligentia causava]

(4) -ative, -itive, -ive

exprime que un cosa o persona tende a, es apte a, etc. exequer le action del verbo:

causar — *causative*: *le distinction de plure factores causative* [le distinction de plure factores que tende a causar, es probable o apte a causar un certe resultat]

(5) -atori, -itori, -ori

exprime que un cosa o persona ha de un modo o un altere relation a, o connexion con le action del verbo:

causar — *causatori*: *le aspectu causatori del problema* [le aspectu del problema que concerne como illo esseva causate]

Suffixos postverbal substantive

§154 Del SUFFIXOS POSTVERBAL SUBSTANTIVE, plures exprime aspectos plus o minus distincte del action del verbo. Illos es: 1. **-ada**; 2. **-age**; 3. **-eria**; 4. **-amento (-imento)**; 5. **-ation (-ition, -ion)**; 6. **-atura (-itura, -ura)**; al quales pote esser addite 7. **-antia (-entia, -ientia)** e 8. le desinentia del infinitivo usate como un substantivo, **-ar (-er, -ir)**. Lor distinction es sovente un caso de nuances accentuate, e in satis multe casos un formation pote assumer le loco del altere sin cambio perceptibile de signification. Le uso de illos omnes con le mesme verbo pote difficilmente esser obtenite sin artificio, sed pote servir pro definir lor connotationes individual de valor.

Con *procurar* como un exemplo fortuite, le resultante postverbal substantivos de action es: 1. *procurada*; 2. *procurage*; 3. *procureria*; 4. *procuramento*; 5. *procuration*; 6. *procuratura*; 7. *procurantia*; 8. *procurar*.

(1) **-ada**

exprime action complite e vidite como un integritate, o in su resultatos o como un continuitate comprehensive. Illo se presta facilmente a esser usate in le plural.

Procurada — pote significar un procuration excessive a que on refere con emphase super su successo o rendimento.

(2) **-age**

exprime action complite o essente complite e vidite como un singule resultado o como un integre serie de tales. Illo ha un tendentia a remaner sufficientemente abstracte pro resister a pluralisation.

Procurage — pote significar le procedura de procurar aliquo con emphase implicate super effortio, expensa, etc. involvite o le occupation de un persona concernite con procurar cosas, tal occupation essente vidite como consistente de un serie de proceduras de procurage.

(3) **-eria**

exprime action vidite como parte de un commercio, occupation, campo de interpresa, etc. involvite etiam le production correspondente o in toto o in pecias individual.

Procureria — pote significar le practica (con omne su implicationes) de un persona le occupation de qui es procurar cosas. Isto es a parte del signification plus crystallisate del loco de commercio de un tal persona.

(4) **-amento**

exprime action vidite con referentia a su effectos e resultatos.

Procuramento — pote significar procuramento como un acto o action e le effortio(s) pro procurar aliquo.

(5) **-ation**

exprime action o un action vidite como un processo concrete que pote esser repetite e a que assi pote esser referite in le plural.

Procuration — significa procurar como un execution definite.

(6) **-atura**

exprime action vidite con referentia a su producto individual e assi ille producto ipse como etiam, con extension, le activitate del qual le producto individual pote presentar se como un symbolo.

Procuratura — pote significar le facto de procurar como etiam un organisation o officio instaurate pro procurar provisiones pro certe requirimentos.

(7) **-antia**

exprime action vidite como le stato del agente qui lo exeque.

Procurantia — pote significar procurar como un assignation que pone certe exigentias super le persona involvite.

(8) **-ar**

exprime action como action, il es, vidite como un phenomeno abstracte que non pote esser pluralisate.

Procurar — significa le (action de) procurar.

Nota: Le distinction logic inter le plure substantivos postverbal de action not pote esser continuate longe. In practica, le selection de un o le altere formation es sovente governate per considerationes non-logic, lo que non los rende minus vital. Lor importantia e effecto coincide, in general, con le usage anglese.

II Composition

§155 Le termino COMPOSITION es usate hic pro referer al formation de vocabulos per le combination de un vocabulo e un prefixo, o de duo vocabulos complete. In ambe casos le portion prefixate del composito modifica le secunde elemento le qual determina le parte de discurso del vocabulo resultante. Nota que le secunde elemento sovente se establi como representante un date parte del discurso solamente per le processo de composition. P.ex. in *rehabilitar*, le prefixo pare modificar un verbo *habilitar*, sed illo de facto se establi directemente super le base de *habile*. In le expositiones sequente iste phenomeno ha essite considerate normal e dunque non necessita commento special. Vide etiam §163 infra.

II.A Composition per medio de prefixos

§156 Il es conveniente distinguer inter PREFIXOS GENERAL e TECHNIC. Le distinction seque nulle regula rigide sed resulta del facto (le qual pare esser characteristic de omne linguas moderne e certamente non es un tracto distinctive de Interlingua) que terminologias scientific opera con prefixos que es rarmente incontrate in le vocabulario general quotidian.

II.A.a Prefixos general

§157 Le PREFIXOS GENERAL sequente es usate pro modificar substantivos, adjectivos, e verbos como indicate in cata occurrentia:

ad-

(in verbos)

= a, verso, a in; p.ex.

judicar ⇒ *adjudicar*;

curre ⇒ *accurre*: venir currente;

costa ⇒ *accostar*: approchar le costa, adressar o diriger se a (alicuno);

nove formationes:

rider ⇒ *arrider*: rider se de;

Nota: Per extension del signification 'motion verso', *ad-* exprime etiam 'cambio in', 'augmento de intensitate', etc. P.ex.

clar ⇒ *acclarar*: facer plus clar.

— Subjecte a assimilation ante consonantes altere que *-d*, *-h*, *-j*, *-m*, e *-v*.

ante-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

= precedente in tempore o spatio; p.ex.

camera ⇒ *antecamera*;

penultime ⇒ *antepenultime*;

diluvio ⇒ *antediluvian*;

poner ⇒ *anteponer*;

nove formationes:

eternitate ⇒ *anteeternitate*;

margin ⇒ *antemarginal* [Botanica];

arar ⇒ *anteasar*: arar preliminarmente (ante le ver aratura);

Nota: Synonymo de *pre-*. Antonymo de *post-*.

anti-

(in substantivos e adjectivos)

= opponite a, contra; opposite; p.ex.

arctic ⇒ *antarctic*;

papa ⇒ *antipapa*;

nove formationes:

idealista ⇒ *antiidealista*;

Freud ⇒ *antifreudian*;

Nota: Le variante **ant-** (non in uso active) appare ante vocales e *-h*, p.ex.

helminthe: verme intestinal ⇒ *anthelminthic*: vermifuge;

Antonymo de *pro-*.

auto-

(in substantivos e adjectivos)

= ipse, (alicuno/alique) mesme, de o per se mesme; p.ex.

biographia ⇒ *autobiographia*;

mobile ⇒ *automobile*;

nove formationes:

analyse ⇒ *autoanalyse*;

Nota: Le variante **aut-** (non in uso active) appare ante vocales, p.ex.

-onym ⇒ *autonymo*;

circum-

(in verbos e adjectivos)

= circa, in position o motion plus o minus circular; p.ex.

navigar ⇒ *circumnavigar*;

polo ⇒ *circumpolar*;

vicin ⇒ *circumvicin*;

nove formationes:

zenit ⇒ *circumzenital* [Meteorologia];

Nota: Le variante **circu-** (non in uso active) appare ante *-i*, p.ex.

ir ⇒ *circuir*: ir circum;

co-

(in substantivos e adjectivos)

= juncte, associate; p.ex.

national ⇒ *conational*: del mesme pais;

hereditario ⇒ *cohereditario*;

nove formationes:

naufrago: persona de un nave destruite

⇒ *conaufrago*: companion naufrago;

ideal ⇒ *coidealista*: adherente del mesme ideal;

Nota: Coincide con *co-*, un variante de **con-** usate ante vocales e *-h*.

con-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

= con, insimul, junctemente, mutualmente; p.ex.

matre ⇒ *commatre*: matrina;

latere ⇒ *collateral*;

temporane ⇒ *contemporane*;

exister ⇒ *coexister*;

religion ⇒ *correligionario*;

nove formationes:

generic ⇒ *congeneric*;

fixar ⇒ *confixar*: fixar junctemente;

partitario: adherente de un partito

⇒ *compartitario*: adherente del mesme partito;

Nota: Appare como **co-** ante *-h* e vocales; **col-** ante *-l*; **com-** ante *-b*, *-m*, *-p*;

cor- ante *-r*; le variante *co-* coincide con le prefixo *co-* supra.

contra-

(in substantivos e verbos)

= contra, opponente; contrari a; p.ex.

balancia ⇒ *contrabalancia*;

dicer ⇒ *contradicer*;

nove formationes:

manifesto ⇒ *contrammanifesto*;

fluer ⇒ *contrafluer*;

dis-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

1. = a parte, separatamente; dividite, dispersate; p.ex.

rumper ⇒ *disrumper*;

nove formationes:

jacer ⇒ *disjacer*: dispersar (circum se), jectar in omne directiones;

2. = non ..., contrari o opposite de ...; p.ex.

contente ⇒ *discontente*;

harmonia ⇒ *disharmonia*;

nove formationes:

credentia ⇒ *discredentia*;

acido ⇒ *disacidificar*;

Nota: In senso (2) synonymo de **non-** e **in-**.

ex-

(in substantivos)

= precedente, previe; p.ex.

presidente ⇒ *ex-presidente*;

nove formationes:

convicto ⇒ *ex-convicto*;

Nota: Preferibilemente partite per un tracto de union.

extra-

1. (in substantivos, adjectivos, e verbos)

= extra, al exterior, externe; foras le sphaera de ...; p.ex.

dorso ⇒ *extradorso* [Architectura];

muro ⇒ *extramural*;

vaso: (sanguine) vasculo ⇒ *extravasar* [Anatomia];

nove formationes:

lege ⇒ *extralegal*;

2. (in adjectivos)

= multo, extraordinarimente, plus que usual; p.ex.

fin ⇒ *extrafin*: superfin;

nove formationes:

longe ⇒ *extralonge*;

Nota: In senso (1) antonymo de **intra-**.

gran-

(in nomines del parentela)

= ... “grande”, “ulterior”; p.ex.

patre ⇒ *granpatre*;

amita ⇒ *granamita*;

nove formation:

papa ⇒ *granpapa*;

Nota: Pro reduplication additional, le prefixo **pro-** es disponibile; p.ex.

progranamita: gran-gran-amita.

in-

I. (in verbos)

= in, a in; p.ex.

ducer ⇒ *inducer*;

nove formation:

capsula ⇒ *incapsular*: includer in un capsula;

Nota: Appare como **il-** ante *-l*; **im-** ante *-b*, *-m*, e *-p*; **ir-** ante *-r*; exprime position in o super, motion a in, cambio a in, etc. Le synonymo **en-** occurre in parolas technic, §158.

II. (in substantivos e adjectivos)

= non ...; carente de ...; manco de ... p.ex.

action ⇒ *inaction*;

regular ⇒ *irregular*;

nove formation:

disciplina ⇒ *indisciplina*;

Nota: Appare como **i-** ante *-gn*; **il-** ante *-l*; **im-** ante *-b*, *-m*, *-p*; **ir-** ante *-r*.
Synonymo de **dis-** e **non-**.

inter-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

= inter, intra; p.ex.

linear ⇒ *interlinear*;

acto: (de un drama) ⇒ *interacto*;

maxilla ⇒ *intermaxiliar*;

nove formation:

racia ⇒ *interracial*;

intra-

(in adjectivos)

= in, intra, al interior, interne; p.ex.

venose ⇒ *intravenose*;

nove formation:

pelvic ⇒ *intrapelvic* [Anatomia];

Nota: Antonymo de **extra-**.

intro-

(in verbos)

= intro, verso le interior; p.ex.

ducer: conducir ⇒ *introducer*;

nove formation:

suger ⇒ *introsuger*;

Nota: Formaciones specific pote esser date antonymos in **extro-**; p.ex.
introversion - *extroversion*.

mis-

(in verbos)

= in modo mal, false, o incorrecte; p.ex.

interpretar ⇒ *misinterpretar*;

nove formation:

nominar ⇒ *misnominar*;

non-

(in substantivos e adjectivos)

= non ..., manco o absentia de ...; p.ex.

conformista ⇒ *nonconformista*;

sensu ⇒ *nonsensu*;

nove formationes:

cyclic ⇒ *noncyclic*;

usage ⇒ *nonusage*;

Nota: Synonymo de **dis-** e **in-**.

per-

(in verbos)

1. = (passante tote le via) per ..., a transverso de (tote le ...); p.ex.

forar ⇒ *perforar*;

nove formation:

vader ⇒ *pervader*;

2. = completamente, toto; extremamente, multo; p.ex.

venir ⇒ *pervenir*: succeder venir;

nove formation:

leger ⇒ *perleger*: leger in detalio;

Nota: In senso (1) synonymo de **trans-**. Etiam usate como un prefixo technic con substantivos e adjectivos chimic. P.ex.

oxydo: (...que contine oxygeno)

⇒ *peroxydo*: (...que contine le maximo de oxygeno);

nove formation:

boric ⇒ *perboric*.

post-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

= post, sequente in tempore, loco, o ordine; p.ex.

poner ⇒ *postponer*: ajornar, procrastinar;
glacie ⇒ *postglacial*;

nove formationes:

pagar ⇒ *postpagar*: pagar in arretrato;
impressionista ⇒ *postimpressionista*;

Nota: Antonymo de **pre-** (e **ante-**).

pre-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

= precedente in tempore, position o rango; p.ex.

dominar ⇒ *predominar*;
historia ⇒ *prehistoria*;
matur ⇒ *prematur*;

nove formationes:

gustar ⇒ *pregustar*;
newtonian ⇒ *prenewtonian*;

Nota: Synonymo de **ante-**, antonymo de **post-**.

pro-

1. (in substantivos e adjectivos)

= pro, in favor de, preendente le partito de ...; p.ex.

semita ⇒ *prosemitic*;
german ⇒ *progerman*;

2. (in verbos)

= avante, in avante; p.ex.

longe ⇒ *prolongar*;

nove formationes:

traher ⇒ *protraher*;

Nota: In senso (1) antonymo de **anti-**. Pro le uso in nomines de parentela, vide **gran-** supra.

re-

(in verbos)

1. = retro, a retro; p.ex.

flecter ⇒ *reflecter*;

nove formationes:

lancear ⇒ *relancear*;

2. = de novo, altere vice; p.ex.

nove ⇒ *renovar*;

nove formationes:

colonisar ⇒ *recolonisar*;

Nota: In senso (1) synonymo del plus explicate **retro-**.

retro-

(in verbos)

= retro, a retro; p.ex.

ceder ⇒ *retroceder*;

nove formationes:

ducer: conducir, guidar ⇒ *retroducer*: ducer a retro;

Nota: Synonymo del minus explicate **re-**.

Formationes specific pote esser date antonymos in **pro-**; p.ex.

retrocession = *procession*.

sub-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

1. = sub, infra; p.ex.

lingua ⇒ *sublingual* [Anatomia];

nove formationes:

currente ⇒ *subcurrente*;

2. = subordinate; subdivision de ...; p.ex.

division ⇒ *subdivision*;

nove formationes:

chef ⇒ *subchef*: vicechef;

3. = un pauco, legier(mente); p.ex.

bullir ⇒ *subbullir*;

nove formationes:

inflammation [Medicina] ⇒ *subinflammation* [Medicina];

Nota: Subjecte a assimilation ante *-c*, *-f*, *-g*, *-m*, *-p*, *-r*.

Antonymo de **super-**.

super-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

1. = super, supra; p.ex.

poner ⇒ *superponer*;

scarpa ⇒ *superscarpa*;

nove formation:

collar ⇒ *supercollar*;

2. = multo; excessivamente, troppo de; p.ex.

pagar ⇒ *superpagar*;

nove formation:

critic ⇒ *supercritic*;

Nota: Antonymo de **sub-**.

trans-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

1. = trans, ultra; superante; p.ex.

portar ⇒ *transportar*;

Alpes ⇒ *transalpin*;

ration ⇒ *transrational*;

nove formation:

uranium ⇒ *transuranic*;

2. = per, a tranverso de; p.ex.

parer ⇒ *transparer*;

nove formation:

luminar ⇒ *transluminar*;

Nota: In senso (1) synonymo de **ultra-**, in senso (2) de **per-**.

ultra-

(in substantivos, adjectivos, e verbos)

= extra, trans, ultra; p.ex.

passar ⇒ *ultrapassar*;

violette ⇒ *ultraviolette*;

nove formationes:

micrometro ⇒ *ultramicrometro*;

stella ⇒ *ultrastellar*;

Nota: Synonymo de **per-**.

vice-

(in substantivos)

= uno qui assume le position de ...; p.ex.

rege ⇒ *vicerege*;

nove formation:

director ⇒ *vicedirector*;

II.A.b Prefixos technic

§158 Le prefixos technic sequente es usate pro modificar substantivos e adjectivos:

a-

= non ..., sin, carente ...; p.ex.

esthesia ⇒ *anesthesia*;

gnostic: referente a cognoscentia ⇒ *agnostic*;

nove formation:

nocive ⇒ *anocive*;

Nota: Le variante **an-** appare ante *-h* e vocales.

Cf. le synonymos nontechnic **in-** e **non-**.

amphi-

1. = ambe, a ambe lateres; p.ex.

bio- ⇒ *amphibie*;

2. = circa, circum; p.ex.

theatro ⇒ *amphitheatro*;

nove formation:

nucleo ⇒ *amphinucleo* [Biologia];

ana-

= de novo, repetite; p.ex.

baptismo ⇒ *anabaptismo*;

nove formation:

genese ⇒ *anagenese* [Physiologia];

Nota: Cf. le synonymo nontechnic **re-**.

apo-

1. = via, a distantia le plus remote; p.ex.

geo- ⇒ *apogee*;

nove formation:

trachea ⇒ *apotracheal*;

2. [Chimia] = formate de, habente relation a ...; p.ex.

morphina ⇒ *apomorphina*;

nove formation:

quinina ⇒ *apoquinina*;

cata-

- = a basso; p.ex.
rhino ⇒ *catarrhin* [Zoologia];
nove formation:
phyllo ⇒ *cataphyllo* [Botanica];
- = contra; reflectite; p.ex.
-optro ⇒ *catoptric*;
nove formation:
acustica ⇒ *catacustica* [Physica];
Nota: Le variante **cat-** appare ante *-h* e vocales.

dia-

- = per, a transverso, de latere a latere, trans; p.ex.
metro ⇒ *diametro*;
nove formation:
nodo ⇒ *dianodal* [Mathematica];
- = via, a parte; p.ex.
stas-: (acto de) *star* ⇒ *diastase*;
nove formation:
magnetic ⇒ *diamagnetic*;
Nota: Le variante **di-** appare ante vocales.
Cf. le synonymos nontechnic **trans-** e **per-**.

dys-

- = mal, non (functionante) ben, defectuosemente, deficientemente; p.ex.
pepsia ⇒ *dyspepsia*;
nove formation:
genese ⇒ *dysgenese*: difficultate in reproduction;
Nota: Cf. le synonymo nontechnic **mis-**.

ecto-

- = exterior, externe; p.ex.
derma (in compositos) ⇒ *ectoderma* [Zoologia];
nove formationes:
cornea ⇒ *ectocornea*;
cranio ⇒ *ectocranial*;
Nota: Le variante **ect-** appare ante vocales.
Cf. le synonymo nontechnic **extra-**.

en-

- = in, a in; p.ex.
demo [Antiquitate grec] ⇒ *endemia* [Medicina];
nove formation:
derma ⇒ *endermic* [Medicina];
Nota: Le variante **em-** appare ante *-b*, *-m*, *-p*, *-ph*.
Cf. le synonymo nontechnic **in-**.

endo-

- = interiormente, internemente, intra; p.ex.
gamo ⇒ *endogame*;
osmose ⇒ *endosmose*;
nove formation:
phag ⇒ *endophage*: mangiante co-membros de tribo;
Nota: Le variante **end-** appare ante vocales.

ento-

- = intra, al interior de; p.ex.
-zoon ⇒ *entozoon*: parasito intestinal;
nove formation:
ot- ⇒ *entotic*: pertinente al interior del aure;
Nota: Le variante **ent-** appare ante vocales.

epi-

- = super, supra; p.ex.
-tapho ⇒ *epitaphio*;
nove formation:
gastro: abdomine, stomacho ⇒ *epigastric*;
Nota: Le variante **ep-** appare ante *-h* e vocales.

exo-

- = extra, al exterior de; p.ex.
gamo ⇒ *exogame*;
osmose ⇒ *exosmose*;
nove formation:
phag ⇒ *exophage*: practicante cannibalismo foras le tribo;
Nota: Le variante **ex-** appare ante vocales.

hyper-

- = super, supra, trans; ultra; troppo; p.ex.
critic ⇒ *hypercritic*;
tension ⇒ *hypertension*;
nove formation:
dimension ⇒ *hyperdimensional*;
Nota: Cf. le synonymo nontechnic **super-**.

hypo-

1. = in basso, sub, infra; p.ex.
derma ⇒ *hypodermatic*;
nove formation:
carpo ⇒ *hypocarpio*;
2. = a un grado plus basse, reducite; aliquanto; p.ex.
troph- ⇒ *hypotrophia*;
nove formation:
esthesia ⇒ *hypoesthesia*;
3. [Chimia] = indicante un grado plus basse de oxydation, o un position plus basse in un serie de compositos; p.ex.
phosphato ⇒ *hypophosphato*;
nove formation:
acide ⇒ *hypoacide*;
Nota: Cf. le synonymo nontechnic **sub-**.

meta-

1. = post; p.ex.
carpo [Anatomia] ⇒ *metacarpo* [Anatomia];
nove formation:
branchia [Zoologia] ⇒ *metabranhial*;
2. = ultra, transcendente, plus alte; p.ex.
physica ⇒ *metaphysica*;
nove formation:
mathematica ⇒ *metamathematica*;
3. = de post, subsequente a; p.ex.
zoon ⇒ *metazoon*;
nove formation:
arthritis ⇒ *metaarthritic*;
4. [Chimia] = designante compositos derivate, metameric o similar; p.ex.
globulina [Biochimia] ⇒ *metaglobulina*;
nove formation:
gelatina ⇒ *metagelatina*;
Nota: Le variante **met-** appare ante vocales e *-h*.
Cf. le synonymos nontechnic **trans-** e **ultra-**.

para-

1. = al latere de, preter; p.ex.
site- ⇒ *parasite*;
nove formation:
centro ⇒ *paracentral*;
2. = mal, defective, false; p.ex.
-dox- ⇒ *paradoxe*;
nove formation:
-phem- ⇒ *paraphemia*;
3. = resimilante; modification de ...; p.ex.
typhoide ⇒ *paratyphoide*;
nove formation:
physic ⇒ *paraphysic*;
Nota: Le variante **par-** appare ante vocales e *-h*.

peri-

- = circa, circum; p.ex.
metro ⇒ *perimetro*;
nove formation:
arteria ⇒ *periarterial*;
Nota: Cf. le synonymo nontechnic **circum-**.

syn-

- = con, insimul; similar; p.ex.
logos ⇒ *syllogisar*;
phon-: voce, sono ⇒ *symphone*;
nove formation:
chrono- ⇒ *synchrone*;
dactyl- ⇒ *syndactyle* [Zoologia, Medicina];
Nota: Appare como **syl-** ante *-l*; **sym-** ante *-b*, *-m*, *-p*, *-ph*.
Cf. le synonymo nontechnic **con-**.

II.B Composition per medio de formas compositorii

§159 Compositos que resulta del COMBINATION DE DUO VOCABULOS COMPLETE es formate o per juxtaposition simple — como illustrate per anglese {teapot}, {thunderstorm}, {goose flesh}, etc. — o involve le uso de un tracto compositorii — p.ex. {cylindr-o-cellular}, {man-i-cure}, etc. Interlingua manca del illimitate possibilitate de composition active per juxtaposition simple que es characteristic (ben que non un tracto distinctive) del linguas germanic. Inter le expedientes expressive disponibile in Interlingua como complementos de su systema de composition, le sequentes es a notar:

(a) Compositos anglese sovente corresponde a formationes de suffixo in Interlingua (-erol-*era*, -ierol-*iera*, -eria, ...):

<i>lactero:</i>	milkman
<i>lactera:</i>	milkmaid
<i>lacteria:</i>	(milk shop) dairy
<i>risiera:</i>	rice field
<i>porchero:</i>	swineherd
<i>porchiera:</i>	pigsty
<i>porcheria:</i>	pork shop
<i>pruniero:</i>	plum tree
<i>frambesiero:</i>	raspberry bush

(b) Compositos anglese corresponde multo frequentemente a expressiones prepositional in Interlingua. Le selection del preposition permette sovente un clar exposition del relation inter le elementos que in anglese es lassate al contexto e senso commun; p.ex. in le anglese le parolas {sea-man} e {milkman} in se non nos dice que le secunde non naviga super le lacte e que le prime non vende aqua de mar.

<u>~ de ~</u>	
<i>station de omnibus:</i>	bus station
<i>libro de cassa:</i>	cashbook
<i>musica de camera:</i>	chamber music

<u>~ a ~</u>	
<i>tractor a erucas:</i>	caterpillar tractor
<i>sala a attender:</i>	waiting room
<i>sacco a mano:</i>	handbag

(c) In numerose casos, compositos anglese es rendite le melio in Interlingua per substantivos modificate per adjectivos.

<u>~ ~(adj)</u>	
<i>lumine solar:</i>	sunlight
<i>sacco lacrimal:</i>	tearpit
<i>pelle rubie:</i>	redskin
<i>vaso sanguinari:</i>	blood vessel

§160 Composition active in Interlingua es ligate a, sed completamente libere intra le limites de, patronos analoge. Isto significa que — a parte de formas compositorii que functiona como affixos virtual (vide §§161, 164 infra) — le elementos a junger in un nove composito debe cata uno occurrer in un o plure compositos traditional

le quales servi a monstrar sub qual forma le parolas separate entra in le composito. Nota que le majoritate de compositos es ligate per un vocal como tracto compositorii. Iste vocal dispare generalmente quando le prime sono del secunde elemento es de novo un vocal. Le vocal compositorii es sovente sed non necessarimente le desinentia normal del prime elemento quando usate como un parola independente. In le grande majoritate del compositos le ligamine vocal es -o o -i.

In le exemplos sequente, composition active es illustrate secundo le patrono del equation: composito traditional-A e composito traditional-B permette le formation del nove composito-C. — Nota: Alicunes del compositos date como *nove* formationes in Interlingua pote naturalmente exister in le vocabulario de un o altere lingua ethnic.

A	B	C
<i>hepat-ologia</i>	<i>appendic-ectomia</i>	<i>hepatectomia:</i> excision del hepate
<i>cyano-typo</i>	<i>claustr-o-phobia</i>	<i>cyanophobia:</i> timor del color blau
<i>scia-machia</i>	<i>necro-mantia</i>	<i>sciamantia:</i> prophetia per umbras
<i>gene-alogo</i>	<i>idol-atr-ia</i>	<i>genealatria:</i> adoration de descendita
<i>ligni-cole</i>	<i>agri-cultura</i>	<i>lignicultura:</i> cultivation de ligno
<i>pseudo-classic</i>	<i>micro-cosmic</i>	<i>pseudocosmic</i>

§161 Un numero considerabile de vocabulos occurre si frequentemente in compositos que lor formas compositorii (insimul con le vocal compositorii si illo existe) differe pauco de un prefixo o un suffixo. Illos que es a usar liberemente in qualcunque combination de senso con un altere elemento (que pote sed non necessarimente debe occurrer in compositos traditional) es listate infra, e es sequite per un o plure exemplos traditional e nove formationes. Illos se monstrara specialmente utile pro varie requirimentos scientific e technic. Cf. etiam §164 infra.

a) Prime elementos o prefixos:

aero-

(forma combinante de *aere*); p.ex.

aeronave: nave aeree;
aerodynamic;
aerostatica: statica de aere;

nove formationes:
aeropression: pression de aere;
aerophobia;
aerotherapia: therapia per aere;
aerotransporto: trasporto aeree;

archi-

= principal, in chef, eminente; p.ex.
archiepiscopo: episcopo principal;
 nove formationes:
archidarwinista;
archilegal: legal sin le minime dubita;

electro-

(forma combinante de *electric*, *electricitate*, etc.); p.ex.
electromotor;
electrotherapia: therapia per electricitate;
 nove formationes:
electropropulsion: propulsion per electricitate;
electropiano: piano electric;

equi-

(forma combinante de *eque* con le signification de *equal*)
 = equal, equalmente; p.ex.
equilateral;
equivaler: esser equivalente;
 nove formationes:
equicurvate: habente duo curvas equal;
equisonantia: modo identic de sonar;

hetero-

= altere, differente; p.ex.
heterosexual;
 nove formationes:
heteroracial: de racias differente;

homo-

(ante vocales **hom-**)
 = mesme, similar; p.ex.
homologe;
homocentric;
 nove formationes:
homolithic: consistente del mesme petra;
homopersonal: consistente de un e le mesme persona;

homeo-

(ante vocales **home-**)
 = simile, similar; p.ex.
homeopathic;
 nove formationes:
homeolithic: consistente de petras similar;
homeoracial: de racias similar;

hydro-

= aqua; p.ex.
hydroelectric;
hydrocephalo;
 nove formationes:
hydrosaturate: saturate per aqua;
hydrochimia: chimia del aqua;

iso-

(synonymo de **equi-**)
 = equal, uniforme, similar; p.ex.
isometric;
isodynamic;
 nove formationes:
isoradial: habente radios equal;
isoglotte: parlante le mesme lingua;

macro-

(sovente contrastate con **micro-**)
 = longe, grande; p.ex.
macroscopic;
macroseismo: seismo major;
 nove formationes:
macroorganismo: grande organismo (visibile per le oculos nude);
macropetale: habente petalos grande;

micro-

(sovente contrastate con **macro-**)
 = parve; microscopic; p.ex.
microcosmo;
microcephale: habente un cranio parve;
 nove formationes:
microcellular: de cellulas microscopic;
microphono;

neo-

= nove, moderne; p.ex.
neolatin;
neonato: baby justo nascite;
 nove formationes:
neoromantic;
neo-jeffersonismo;

omni-

(forma combinante de *omne*)

= omne, tote, cata; p.ex.

omnivore: mangiante qualcunque cosa;
omnipotente;

nove formationes:

omniaudiente: audiente toto;
omniprotector: protector de toto;

paleo-

(sovente contrastate con **neo-**)

= vetule, ancian; p.ex.

paleozoic;

nove formationes:

paleohistoria: historia ancian;
paleoindoeuropee: indo-europee primitive;

pan-

= includente toto; p.ex.

panamerican;

nove formationes:

pandualismo: dualismo universal;
panarchia: governmento [regno] universal;

photo-

1. = lumine;

2. = photographia; p.ex.

photographia;

nove formationes:

photoanalyse: analyse de o per lumine;
photosculptura: sculptura per medio de photographias;

proto-

= prime, primitive, prototypic; p.ex.

prototypo;

nove formationes:

protoanimal;
protoreligion: prototypo de religion;

pseudo-

= false, apparentemente similar, pretendite; p.ex.

pseudoclassic;

nove formationes:

pseudohuman;
pseudotolerantia: false apparentia de tolerantia;

quasi-

= quasi, a un certe grado, simile a; p.ex.

quasi-delicto;

nove formationes:

quasi-ver;

quasi-confidentia;

radio-

1. = de radios o radiation; radioactive

2. = (receptor de) radio; p.ex.

radiographia;

radiodiffunder: transmitter;

nove formationes:

radiotheoria: theoria de radiation;
radiopropaganda: publicitate per radio;

tele-

= lontan, distante; p.ex.

telescopio;

television;

nove formationes:

telediffunder: transmitter a distantia;

teleanalyse: analyse a distantia;

b) Secunde elementos o suffixos:

Nota: Le vocales initial indicate in le forma infra es le norma. In combinationes con prime elementos que ha un patrono establite de composition, le vocal normal pote disparer o esser reimplaciate per un altere; p.ex.

tele- (le qual entra in compositos sin un vocal de composition)
+ *-ometro* ⇒ *telemetro*.

-icida

= occisor; p.ex.

matricida: occisor de su matre;

nove formationes:

bufonicida: occisor de bufon;

draconicida: occisor de dracon;

-icidio

= occision; p.ex.

matricidio: occision de su proprie matre;

nove formationes:

odoricidio: occision de odores;

hippicidio: occision de cavallos;

-omane

= demente, folle, maniac; p.ex.

megalomane (adj);

nove formationes:

alcoholomane: appetente le alcohol;

telephonomane: qui depende dementemente del uso del telephone;

Nota: Le derivatos **-omano** [un homine assi afflicte], **-omana** [un femina assi afflicte], e **-omania** [le affliction ipse] pote equalmente esser usate como suffixos.

-ometro

= instrumento de misura; p.ex.

serometro;

nove formationes:

crystallometro;

cardiometro;

-ographo

1. = instrumento que scribe o registra;

2. = persona qui registra; p.ex.

seismographo;

biographo;

nove formationes:

heliographo;

fluxographo: instrumento que misura quantitate o velocitate del fluxu;

Nota: Le derivato **-ographia** [systema o technica de registration] pote equalmente esser usate como un suffixo.

-ologo

= persona experte o specialisate in ...; p.ex.

graphologo;

nove formationes:

petroleologo: experto in petroleo;

scientiologo: studente del organisation del scientias;

Nota: Le derivato **-ologia** [scientia] pote equalmente esser usate como un suffixo.

-ophile

(sovente contrastate con **-ophobe**)

= qui ama ..., qui es affectionate de ...; p.ex.

bibliophile (adj);

nove formationes:

heliophile: qui affectiona le sol;

palestinophile;

Nota: Le derivatos **-ophilo** [un homine assi characterisate], **-ophila** [un femina assi characterisate], e **-ophilia** [le tendentia ipse] pote equalmente esser usate como suffixos.

-ophobe

(sovente contrastate con **-ophile**)

= qui time, non ama, o ha aversion a ...; p.ex.

anglophobe;

nove formation:

hispanophobe;

Nota: Le derivatos **-ophobo** [un homine assi characterisate], **-ophoba** [un femina assi characterisate], e **-ophobia** [le tendentia ipse] pote equalmente esser usate como suffixos.

-oscopo

= scientista qui examina ...; p.ex.

cranioscopo;

nove formation:

röntgenoscopo: examinador de radios Röntgen;

Nota: Le derivatos **-oscopio** [le instrumento que servi le -oscopo], **-oscopia** [le campo del studio], e **-oscopic** [pertinente al studio] pote equalmente esser usate como suffixos.

§162 Concernente numerales composite, cf. §119 supra; concernente numerales como elementos de composition §128.

III Derivation composite

§163 COMPOSITION per prefixos como etiam per le combination de parolas complete es sovente complite IN CONJUNCTION CON DERIVATION per affixos. (Cf. §155 supra.) Un formation como **infiltrar** non es, parlante strictemente, un composito de 'in' plus 'filtrar', sed un derivato composite de 'in' plus 'filtro' per medio del suffixo verbal *-ar*. Similarmente **heliocentric** non es un derivato de 'heliocentro' (que non existe), sed de *helio-* plus 'centro' per le suffixo adjectival *-ic*. Additional exemplos fortuite es:

<i>semi-</i>	<i>cupa</i>	<i>semicupio</i> : banio con un sede
<i>uni-</i>	<i>latere</i>	<i>unilateral</i>
<i>re-</i>	<i>fresc</i>	<i>refrescar</i>
<i>ad-</i>	<i>commode</i>	<i>accommodar</i>

Vide etiam sub compositos numeral multiplicative (§128 supra), un categoria in le qual derivatos composite es abundante. Formationes de iste typo presenta nulle problemas special. Lor uso active como modelos pro nove formationes analoge necessita simplemente duo patronos in combination e ambe istes debe satisfacer le requirimentos pro tractos simple de modello. In consequentia, **semicupio** con su suffixo isolate *-io* non es a recomendar como un modello pro formationes additional durante que **refrescar** es un patrono perfecte pro **repar-triar** (de *patria*), **impipar** [poner in su pipa] (de *pipa*), etc.

Nota: In compositos de iste categoria le secunde elemento exhibi a vices un cambio de thema que debe esser observate in formationes analoge. P.ex.

mille- + *anno* ⇒ *millennio*.

§164 Un numero de substantivos e verbos rende adjectivos per un processo de derivation compositori in le qual le suffixo es le desinentia adjectival simple (*-e* o *nihil*). Exemplos es:

~	<u>subst.</u>	<u>adjectivo</u>	
<i>late</i>	<i>collo</i>	<i>laticolle</i>	habente collo grosse
<i>albe</i>	<i>flor</i>	<i>albiflor</i>	habente flores blanc
<i>cruce</i>	<i>forma</i>	<i>cruciforme</i>	habente forma de cruce
<i>multe</i>	<i>latere</i>	<i>multilatera</i>	habente multe lateres
<i>mixte</i>	<i>linea</i>	<i>mixtilinee</i>	habente lineas mixte
<i>crasse</i>	<i>lingua</i>	<i>crassilingue</i>	habente lingua crasse
<i>omne</i>	<i>modo</i>	<i>omnimode</i>	multiple
<i>sol</i>	<i>pede</i>	<i>solipede</i>	habente un sol pede
<i>tres</i>	<i>remo</i>	<i>trireme</i>	habente tres remos
<i>hamo</i>	<i>rosto</i>	<i>hamirostre</i>	habente rostro como hamo
<i>unda</i>	<i>sono</i>	<i>undisone</i>	con sono undeante
<i>poly-</i>	<i>syllabo</i>	<i>polysyllabe</i>	con multe syllabas

~	<u>verbo</u>	<u>adjectivo</u>	
<i>vino</i>	<i>coler</i>	<i>vinicole</i>	cultivante vino
<i>melle</i>	<i>fluer</i>	<i>melliflue</i>	fluente como melle
<i>saxo</i>	<i>franger</i>	<i>saxifrage</i>	frangente petras; que frange petras
<i>verme</i>	<i>fugir</i>	<i>vermifuge</i>	que face vermes fugir
<i>ventre</i>	<i>loquer</i>	<i>ventriloque</i>	parlante per le ventre
<i>vive</i>	<i>parer</i>	<i>vivipare</i>	que parturi [produce] prole vive
<i>igne</i>	<i>vomir</i>	<i>ignivome</i>	vomiente igne
<i>carne</i>	<i>vorar</i>	<i>carnivore</i>	que mangia carne

etc.

Cata uno de iste formationes pote servir como le modello pro formationes additional que involve le mesme secunde elemento. Iste secunde elemento pote esser regardate e usate como un suffixo.

Le vocal compositori es considerate parte del suffixo como illustrate in le exemplos sequente:

<i>-iforme</i>	<i>gambiforme</i> <i>milliforme</i>	formate como un gamba de un mille formas
<i>-ilingue</i>	<i>acutilingue</i> <i>lentilingue</i>	habente un lingua acute; de humor mordace parlante lentamente
<i>-ipede</i>	<i>cervipede</i> <i>unipede</i>	habente pedes como un cervo habente un sol pede
<i>-isone</i>	<i>americanisone</i> <i>tonitrisone</i>	sonante como un americano sonante como tonitro
<i>-icole</i>	<i>pinicole</i> <i>capillicole</i>	cultivante pinos cultivante capillos
<i>-iloque</i>	<i>multiloque</i> <i>folloque</i>	parlante multo parlante como un folle
<i>-ipare</i>	<i>bufonipare</i> <i>ignipare</i>	parturiente bufones producente igne
<i>-ivome</i>	<i>injuriivome</i> <i>aurivome</i>	sputante insultos sputante auro

etc.

Nota: Suffixos de iste sorta es formas compositori de substantivos e verbos correspondente. In tanto que tal substantivos e verbos ha lor proprie derivatos, istes pote equalmente esser usate in nove formationes parallel al typo illustrate supra. P.ex., proque *-icole* veni del verbo '*coler*' e proque '*coler*' ha derivatos como '*cultor*', '*cultura*', etc., il es possibile formar parallel a omne formationes in *-icole* alteres in *-icultor*, *-icultura*, etc. In consequentia formationes libere como

acutilingual,
tonitrisonante,
pinicultura,
multiloquentia,
igniparente,
etc.

§165 LE PREPOSITIONES E CONJUNCTIONES include un numero de compositos que non pote servir como modellos pro formationes additional. Parlante strictemente il ha nulle construction de parolas con respecto a ulle de iste duo partes del discurso. Formas como **depost**, **proque**, **malgrado**, etc. es unic e non suggere ulle altere formationes parallel.

Il pote esser notate totevia que un numero de prepositiones corresponde a conjunctiones parallel in **que**. Exemplos es:

<u>preposition</u>	<u>conjunction</u>
<i>ante</i>	<i>ante que</i>
<i>depost</i>	<i>depost que</i>
<i>durante</i>	<i>durante que</i>
<i>malgrado</i>	<i>malgrado que</i>
<i>per</i>	<i>perque</i>
<i>post</i>	<i>post que</i>
<i>pro</i>	<i>proque</i>
<i>salvo</i>	<i>salvo que</i>
<i>secundo</i>	<i>secundo que</i>
<i>ultra</i>	<i>ultra que</i>
<i>viste</i>	<i>viste que</i>

Quando parolas como *considerante*, *excepte*, etc. es usate con functiones prepositional, le addition del conjunction *que* los convertera in locutiones conjunctive.

Considerante su etate, ille es multo vivace.

Considerante que ille es multo vetule, ille es bastante vivace.

§166 Locutiones prepositional e conjunctive es multo numerose e nove locutiones pote esser formate tanto libereamente como in anglese.

con le exception de ...

per medio de ...

pro le beneficio de ...

in respectu a ...

supponite que ...

§167 Nota: Como dictate per requirimentos practic, il es possibile usar duo prepositiones insimul secundo le modello del anglese {in between} que differe del prepositiones composite anglese como {into} e {upon} mermente per le orthographia separate del duo elementos.

Io va a in le foresta: Io entra al foresta.

Io va in le foresta: Io ambula in le foresta.

Illo cadeva a inter le libros.

Illa te accompagniara usque a trans le montanias.

Appendice 1

Verbos de duple thema

Il pote esser importante notar que le termino “secunde thema irregular de verbos” como usate in iste grammatica non debe esser permittite evocar le spectro de irregularitates verbal characteristic del majoritate de linguas ethnic. In Interlingua le secunde thema irregular de verbos ha nihil a facer con le question de conjugation. Illo es un thema que occurre in certe substantivos e adjectivos derivates e los impedi de assumer formas innaturalmente distorte, como per exemplo **scritura** in loco de **scriptura** (de *scriber*), **corruptive** in loco de **corruptive** (de *corrumper*), **incidition** in loco de **incision** (de *incider*), etc. De plus le typo “regular”, **scritura**, **corruptive**, **incidition**, etc., non necessarimente debe esser considerate “erronee” sed pote esser usate quando cunque il pare stilisticamente possibile o preferibile.

In construction active de vocabulos, il essera discoperite que le secunde thema irregular causa pauc difficultates e sovente simplifica le processo de derivation. Derivar, per exemplo, le forma “regular” **collidition** de **collider** non es facile pro alicuno qui parla como su lingua native anglese o qualcunque altere lingua del civilisation occidental, durante que le uso del thema “irregular” *collis-* con un resultante **collision** pare natural e assi multo facile.

Finalmente, on non debe ignorar le facto que construction active de vocabulos es in practica raramente un question de derivar un parola de un altere in un vacuo, pro si dicer, sed plus tosto un question de adaptar un nove formation in un patrono de plures que jam es familiar. Pro illustrar: Quicunque require un adjectivo a accompagner, que nos dice, le verbo *extraher* [-trah-/tract-], va spontaneemente cunear **extractive**, non como le resultado laboriose de attachar *-ive* al verbo sed plus tosto proque **extractive** se conforma al patrono de vocabulos jam cognoscite, como **extraher**, **extractor**, **extraction**, **extrahente**. Le nove formation **extractive** non es — parlante psychologicamente e pedagogicamente — derivate de un ‘*extraher*’ isolate. Illo es formate de ‘*extraher*’ in le presentia de **extraction**, **extractor**, etc.

Omne verbo cuje secunde thema non resulta del prime per le simple addition de *-at* o *-it* es accompagniate in le *Interlingua-English Dictionary* per un plen indication de su duo themas. Un exposition descriptive del secunde thema irregular de verbos pote totevia esser trovate utile pro certe propositos e es essayate in le paragraphos sequente. Nota que infinitivos que non appare in le *Interlingua-English Dictionary* es listate infra in parentheses.

Nulle verbo derivate pote unquam haber un secunde thema irregular. Verbos como **fusionar** (de *fusion*), **degradar** (de *grado*), **normalisar** (de *normal*), **falsificar** (de *false*), **blanchir** (de *blanc*), etc. es sempre regular.

Verbos composite, sia formate con prefixos (**componer**, **imprimer**, **interrogar**, etc.), sia essente le formas composite de vocabulos integre (**calefacier**, **benedicer**, etc.), seque le patrono del correspondente verbos simple in respectu a regularitate o irregularitate de lor secunde themas. Nota que le vocal de thema de verbos composite con prefixos differe occasionalmente del correspondente vocal del verbo simple, un phenomeno que non es a conservar in composition active. Tal verbos composite sovente recupera o se approcha al vocal original — le vocal del verbo simple — in lor secunde themas irregular.

<u>a→i</u>	<u>a→i</u>	<u>a→a</u>
ager	ag-	act-
rediger	redig-	redact-

<u>a→i</u>	<u>a→i</u>	<u>a→e</u>
facier	fac-	fact-
conficier	confic-	confect-

<u>e→i</u>	<u>e→i</u>	<u>e→e</u>
leger	leg-	lect-
colliger	collig-	collect-

Verbos cuje infinitivos termina in *-ar* ha un secunde thema irregular in solo tres casos exceptiona:

fricar	fric-	fRICT-
juvar	juv-	JUT-
secar	sec-	SECT-

Verbos cuje infinitivos termina in *-ir* ha un secunde thema irregular in le casos exceptiona sequente:

(aborir)	abor-	abORT-
aperir	aper-	apERT-
coperir	coper-	copERT-
experir	exper-	expERT-
haurir	haur-	haUST-
metir	met-	menS-
morir	mor-	moRT-
patir	pat-	pass-
salir	sal-	salt-
sancir	sanc-	sancT-
sarcir	sarc-	sart-
sentir	sent-	sens-
venir	ven-	vent-

Omne altere verbos con secunde themas irregular ha infinitivos que termina in *-er*. Iste constatacion non pote esser revertite. Non omne verbos que termina in *-er* ha secunde themas irregular. Sed cf. §148.

Verbos con infinitivos in *-er* que ha un secunde thema irregular pote esser grupate como seque:

- Quando le prime thema termina in *-c*, *-l*, *-n*, *-p*, *-r*, *-u*, *-x*, le secunde thema normalmente es formate per le addition de **-t**. Exemplos:

docer	doc-	doCT-
ducer	duc-	duCT-
(consuler)	consul-	consulT-
tener	ten-	tenT-
caper	cap-	capT-
raper	rap-	rapT-
parer	par-	parT-
offerer	offer-	offerT-
(serer)	ser-	serT-
-luer	-lu-	-lut-
tribuer	tribu-	tribut-
(tuer)	tu-	tut-
texer	tex-	text-

- Quando le prime thema termina in *-sc*, iste desinentia es reducite ante le **-t** que es addite pro formar le secunde thema in le exemplos sequente:

crescer	cresc-	cret-
miscer	misc-	mixT-
(noscer)	nosc-	not-
cognoscer	cognosc-	cognit-
pascer	pasc-	past-
quiescer	quiesc-	quiet-

- Per le addition de **-t** pro formar le secunde thema, le sono (e orthographia) concludente del prime thema es normalmente afficite como seque: *-b* deveni **-p**; *-g* e *-h* deveni **-c**; *-m* deveni **-mp**; *-qu* deveni **-cu**; *-v* deveni **-u**. Exemplos:

scriber	scrib-	scripT-
sorber	sorb-	sorpT-
ager	ag-	act-
reger	reg-	rect-
traher	trah-	tract-
veher	veh-	vect-
emer	em-	empt-
sumer	sum-	sumpt-
(loquer)	loqu-	locut-
sequer	sequ-	secut-
solver	solv-	solut-
volver	volv-	volut-

- In le casos sequente, le *-r* final del prime thema deveni un **-s** ante le **-t** que es addite pro formar le secunde thema:

gerer	ger-	gest-
haurer	haur-	haust-
querer	quer-	quest-
torrer	torr-	tost-
urur	ur-	ust-

5. Quando le prime thema termina in *-d* o *-t* (etiam *-tt*), le secunde thema es normalmente formate per cambiar iste consonantes a *-s* o *-ss*. Similarmemente *-ct* es cambiata a *-x*. Exemplos:

(ceder)	ced-	cess-
seder	sed-	sess-
cader	cad-	cas-
vider	vid-	vis-
-luder	-lud-	-lus-
scander	scand-	scans-
prender	prend-	prens-
tender	tend-	tens-
(uter)	ut-	us-
verter	vert-	vers-
mitter	mitt-	miss-
flecter	flect-	flex-
(necter)	nect-	nex-

6. In le casos sequente, le secunde thema es formate per le addition de *-s* al prime thema.

(celler)	cell-	cels-
censer	cens-	cens-
carrer	carr-	curs-
figer	fig-	fix-
-herer	-her-	-hes-
laber	lab-	laps-
merger	merg-	mers-
mulger	mulg-	muls-
(peller)	pell-	puls-
sparger	sparg-	spars-
torquer	torqu-	tors-
-veller	-vell-	-vuls-

7. Le verbos sequente que pertine a uno o altere del categorias precedente es in plus caracterisate per le suppression de *-m* e *-n* in le secunde thema:

contemner	contemn-	contempt-
finger	fing-	fict-
finder	find-	fiss-
franger	frang-	fract-
funder	fund-	fus-
(panger)	pang-	pact-
pinger	ping-	pict-
rumper	rump-	rupt-
scinder	scind-	sciss-
stringer	string-	strict-
tanger	tang-	tact-
tunder	tund-	tus-
vincer	vinc-	vict-
(siner)	sin-	sit-

8. Varie irregularitates non coperite in le categorias precedente appare in le verbos sequente:

compler	comple-	complet-
deler	dele-	delet-
mover	mov-	mot-
vover	vov-	vot-
cerner	cern-	-cret-
coler	col-	cult-
(sterner)	stern-	strat-
distinguer	distingu-	distinct-
extinguer	extingu-	extinct-
(instinguer)	instingu-	instinct-
struer	stru-	struct-
-ferer	-fer-	-lat-
offerer	offer-	offert-, oblat-
fluer	flu-	fluct-, flux-
fruer	fru-	fruct-, fruit-
indulger	indulg-	indult-
(linquer)	linqu-	lict-
poner	pon-	posit-, post-
premer	prem-	press-
prender	prend-	prens-, pris-
surger	surg-	surrect-
tender	tend-	tens-, tent-
(terer)	ter-	trit-
torquer	torqu-	tort-, tors-
(tuer)	tu-	tut-, tuit-
verter	vert-	vers-, -ors-
vider	vid-	vis-, vist-
volver	volv-	volut-, volt-

Appendice 2

Un lista de parolas Anglese-Interlingua

Nota: Le lista sequente de un mille vocabulos anglese con lor equivalentes in Interlingua non es un vocabulario basic o minime. Illo es un clave al *Interlingua-English Dictionary* (IED) pro facilitar al usator de ille obra facer lo servir le functiones de un *English-Interlingua Dictionary* (EID) usque le volumine que responde a ille description pote esser complite e publicate.

Le traductor ab le anglese in Interlingua trovava le IED un utensile satisfactori pro su propositos providite que ille mermente vole assecurar se que su conjeturas o presentimentos es correcte. Ille pote suspectar que le parola in Interlingua pro le anglese {nature} es *natura* o ille pote haber un presentimento que le anglese {devour} (associate in su mente con le anglese {voracious}) deberea esser aliquo como *devorar*. In ambe casos le IED pote confirmar que ille ha ration.

Usante le IED in iste maniera como un substituto pro le companion EID, on pote ameliorar generalmente su chances de “successo conjectural” si on tene in mente

- (1) que vocabulos anglese de fundo anglo-saxone — in contrasto a lor synonymos non anglo-saxone — ha normalmente nulle resimilantia in forma a lor equivalentes in Interlingua, e
- (2) que omne entratas in le IED es imprimate in tal maniera que il es facile trovar pro qualcunque parola omne le membros de su familia derivational.

Puncto (1) implica que pro trovar in le IED le parolas pro {fall}, {to look at}, {bend}, etc., il es le melior que on comencia con lor synonymos non anglo-saxone {autumn}, {to observe}, {curve}, etc.

Puncto (2) implica que le equivalentes in Interlingua de {brief}, {ass}, {to imply}, etc. es plus facilmente traciante si on comencia con {brevity}, {asinine}, {implication}, o aliquo simile. Le plus frequentemente ambe punctos deberea esser usate. Pro trovar equivalentes in Interlingua de {to see}, {eye}, {smell}, etc., on deberea comenciar con {visibile}, {oculist}, {olfactory}, etc.

Il es obvie que iste expedientes non pote solver omne le problemas confrontante le usator qui vole haber IED servir in loco del EID. Pro trovar in le IED le equivalente in Interlingua de {bridge}, {cheese}, {although}, {since}, etc., on ha nulle (o al minus nulle facilmente recognoscibile) synonymos e derivationes affin a usar. Isto es le sorta de problema que le lista sequente de vocabulos ha essite designate a remediar. In illo le traductiones in Interlingua non es presentate como entratas dictionari complete e inambigue. Pro information plus detaliante, il essera necessari consultar le IED.

Pronomines que appare in expositiones tabular in le grammatica precedente non es repetite in le lista in basso. In le caso de vocabulos representate in le IED per formas alternative, solo un de illos es includite in basso. Pro un lista complete de tal duplettos, vide §134 (fin de nota introductori.)

Vocabulario Anglese-Interlingua

a: un ;	as: como ; quando , durante que ;
a dollar a dozen: un dollar le dozena	as...as: si...como ;
able: habile , capabile	as for: quanto a ;
about: circa ; de , super ; re	as much...as: tante...como ;
above: super , supra	as many...as: tante...como ;
abroad: al estraniero , al extero	as though: quasi que , como si
according to: secundo ; conforme a	ash: cinere
account: conto ; relation , reporto ;	aside: al latere ; a parte ;
on account of: a causa de	aside from the fact that: ultra que
across: trans ; a transverso ;	ask: demandar ; peter , rogar
al altere latere (de)	at: a ; apud ;
advertise: facer reclamo (pro)	at the home of: a presso de
afraid: apprehensive ;	aunt: amita
to be afraid that: timer que	average: <i>adj</i> medie
after: post ; depost ; postquam	avoid: evitar
afternoon: postmeridie	away: via ; absente ;
afterwards: postea , depost , post	far away: longe
again: de novo , altere vice ; re-	
against: contra	back: n dorso ; reverso ;
age: etate ; vetulesa	□ <i>adv</i> retro
ago: retro , passato	backwards: retro , a retro
agree: concordar , esser de accordo ;	bad: mal
convenir	bag: sacco ; tasca ; valise [F]
ahead: ante , avante	bake: cocer (in le furno)
aim: n fin , objecto , scopo ; mira ;	baker: panetero ; furnero
□ <i>v</i> visar	basket: corbe , paniero
alike: simile , similar ; equal ;	bath: banio
del mesme maniera , equalmente	be: esser ;
all: omne , tote ;	to be cold: 1. haber frigido ;
all right: all right [A], ben , bon ;	2. facer frigido
not at all: nullemente	bean: faba
almost: quasi	beat: batter ; pulsar
along: preter , secundo	bear: n urso ;
already: jam	□ <i>v</i> portar ; parturir , parer ;
also: etiam , anque	sustener ; indurar , suffer ; tolerar
although: ben que	beautiful: belle
always: semper	because: perque , proque , quia ;
among: inter	post que , pois que ;
and: e	because of: a causa de
anger: cholera , ira	become: devenir ; convenir a ; ir (ben) a
another: altere ; un altere	bed: lecto
ant: formica	bee: apicula
any: alicun ;	before: ante , avante ; ante que ,
not any: nulle	avante que ;
anybody: alicuno	before long: in pauco
anything: alique	beg: mendicar ; precar , supplicar ;
anyway: comocunque ;	rogar , peter
indifferentemente ; in omne caso	begin: comenciar ; initiar
anywhere: alicubi	behind: post
apart: a parte , separatamente	bell: campana
apple: malo , pomo	belong: pertiner
arm: bracio	below: infra , sub ; subtus ; in basso (de)
around: circa	belt: cinctura
	bend: flecter , plicar

berry: baca	bread: pan
beside: de plus, ultra illo; al latere de, juxta	break: rumper, franger; infringere, violare
besides: item, de plus, extra; ultra	breakfast: jentar
better: <i>adj</i> plus bon, melior; □ <i>adv</i> plus ben, melio; so much the better: tanto melio	breath: halito; respiration; sufflo
between: inter	bridge: ponte; [Cards] bridge [A]
beyond: ultra; trans	bright: brillante, lucente, lucide; vive; intelligente
bill: factura; nota; billet; tratta; placard [F]; projecto (de lege), bill [A]	bring: apportare
bird: ave	broad: large
birth: nascentia, nativitate; parto	brown: brun
bite: morder; piccar	brush: brossa; penicillo
bitter: amar	bucket: situla
black: nigre	build: construere, edificare, struer
blade: folio (de herba); pala; lamina	bunch: racemo; gruppo
blame: blasmar	burn: ardere; comburere; incinerare
bleed: sanguinare; [Medicine] scarificare	bury: interrare
bless: benedicere	bus: omnibus
blind: cec	bush: arbusto; -iero
block: bloco; insula; obstruction	business: occupation, profession; mestiere; affaires [F]; commercio, negotio; firma, establecimiento
blood: sanguine	busy: occupare; frequentare, populare
blow: <i>n</i> colpo; □ <i>v</i> sufflar	but: sed, ma; excepte, salvo; solmente; but that: salvo que; not only...but also: non solmente...sed etiam, non solmente...ma anque
blue: blau	butter: butyro
board: planca; tabula; [Games] tabuliero; alimento, repastos; [Nautical] bordo; consilio	buy: emer
boast: vantar	by: juxta, apud; per; con; de
boat: barca, imbarcation; nave	cake: torta; cake (of soap): pecia (de sapon)
boil: bullire; cocere	call: critare; vocare; nominare, appellare; advocare
bone: osso; spina	can: <i>n</i> (cassa de) latta; □ <i>v</i> poter
book: libro	candy: bonbon; confectio
born: nate, nascite; to be born: nascere	card: carta
borrow: facere se prestare	care: <i>n</i> afflictio; anxietate; attention; precaution; reguardo; carga; □ <i>v</i> interessare se; sentire affectionem
both: ambe; tote le duo; both...and: e...e	carry: portare
bottom: fundo; base; basso	cat: catto
bow: <i>n</i> arco; archetto; □ <i>v</i> inclinare se; submittere se, plicare se	catch: sasire; capturare; attingere; attrahere; captivare; comprehendere; contrahere
bowl: bassino; bassinetto; scutella	chain: catena
box: cassa; [Theater] logia, loge [F]	chair: chaise [F]; cathedra
boy: puero, pupo; garson; domestico, boy [A]	chalk: creta
brain: cerebro; brains: cerebro; mente	chance: hasardo; fortuna, sorte
brake: freno	change: cambio; cambiamento; parve moneta
branch: branca, ramo; filial	
brass: laton; [Music] cupros	

charge: cargare; incargare; accusare; imputare; [Commerce] demandare	cure: curare; sanare
cheap: vil; a bon mercato	curtain: cortina; [Theater] tela
check: <i>n</i> [Chess] chaco; marca; billet, ticket [A]; [Banking] cheque [A]	cushion: cosino
cheerful: allegre, hilare	customer: cliente
cheese: caseo	cut: secare, talar, trenchar
chest: cassa; coffro; pectore; thorace	damage: damno, injuria; damages: compensation
chicken: gallina; galletto, pullo	danger: periculo
chief: capite, chef [F]; principal	dare: osare
child: infante; puero, pupo	dark: obscur; tenebrose
chimney: camino	daughter: filia
chin: mento	day: die
Christmas: Natal	dead: morte
claim: reclamare; pretendere a	deal: mercari, commerciare; [Cards] dar; deal with: tractare
clean: munde; pur	dealer: mercator, negociante, mercante
climb: scandere	dear: car
clock: horologio	degree: grado
close: <i>adj</i> proxime; □ <i>adv</i> juxta, presso; □ <i>v</i> claudere	desk: scriptorio; bureau [F]
cloth: tela; panno, pannello	develop: disveloppare, evolvere
clothes: vestimento(s), habito(s)	die: <i>v</i> moriri
cloud: nube	dig: foder; excavare
coal: carbon	dip: immergere; inclinare; abassare; descendere
coat: jaco, jachetta; supertoto; mantello; revestimento; application; pelle	dirt: immunditia; solo
coin: moneta	dish: platto
comb: pectine	do: <i>v</i> facere; sufficere
come: venire	dog: can
cook: <i>v</i> cocere; □ <i>n</i> cocinero, coco	door: porta
cool: fresco	down: a basso; in basso
copper: cupro	drain: <i>n</i> aquiero
corn: grano; mais	draw: tirare, trahere, trainare; designare
corner: angulo	drawer: tiratorio
cough: <i>n</i> tusse	dream: sonio
country: pais; campania	dress: vestire
cousin: cosino	drink: biber, potare
cover: coperire	drive: <i>v</i> conducere, guidare; pulsare, chassar; figere; □ <i>n</i> cursa, viage; allee [F], via
cow: vacca	drop: <i>n</i> gutta, stilla; □ <i>v</i> cader; lassare cader; decrescere, diminuer
coward: coardo	drunk: ebrie
crack: finder; rumper; craccare, crepare, crepare	dry: sic
creep: reper, reptare	due: <i>adj</i> debito; pagabile; □ <i>n</i> debito; directo; dues: quota
crop: recolta, messe	dull: obtuse; mat; surde; stupide; enoiose; obscur
crowd: pressa; multitudo; grege; turba	during: durante
crown: corona	dust: pulvere
crush: contunder; fullare; pulverisare, triturare; reprimere	duty: deber; carga; directo, imposto, doana
cry: critare, clamare; plorare, lacrimare	
cup: tassa; cuppa	

each: **cata**;
 each other: **le un le altere**,
le unes le alteres
 ear: **aure**
 early: **matutinal**; **de bon hora**; **precoce**;
prematur
 earn: **ganiar**
 earth: **terra**; **solo**
 easy: **facile**
 eat: **eder**, **mangiar**
 edge: **talia**, **filo**; **orlo**; **margin**e
 either: —;
 either one: **le un o le altere**;
 not...either: **non...etiam**,
 non...anque;
 either...or: **o...o**
 else: **altere**; **alteremente**, **alias**; **de plus**,
extra;
 elsewhere: **alibi**
 empty: **vacue**
 end: **fin**; **objecto**, **objectivo**
 enemy: **inimico**
 engine: **machina**; **ingenio**; **locomotiva**
 English: **anglese**
 enjoy: **gustar**; **gauder de**; **delectar se in**;
fruer (de)
 enough: **satis**, **assatis**, **bastante**;
sufficiente
 even: **adj unite**, **lisie**; **par**; **equal**; **regular**
 even: **adv etiam**, **mesmo**;
 even if, even though: **etiam si**, **ben**
 que
 evening: **vespere**, **vespera**
 ever: **unquam**, **jammais**, **aliquando**
 every: **cata**; **tote**, **omne**
 everybody: **totos**, **omnes**; **tote le mundo**
 everyday: **quotidian**; **ordinari**
 everything: **omne cosa**; **toto**
 everywhere: **ubique**, **in omne partes**
 evil: **mal**
 exchange: **excambiar**
 eye: **oculo**
 face: **facie**; **figura**
 factory: **fabrica**, **manufactoria**; **factoria**
 fair: **belle**; **juste**, **eque**; **blonde**
 fairly: **assatis**, **satis**, **bastante**;
justemente, **equemente**
 faith: **fide**
 fall: **n autumnno**; **cadita**;
 □ **v cader**
 far: **adj distante**, **remote**;
 □ **adv longe**;
 as far as: **quanto**;
 in so far as: **in tanto que**;
 so far: **usque ora**
 farm: **ferma**; **terra**
 farther: **adj plus distante**;
 □ **adv plus longe**, **ultra**
 fat: **adj grasse**;
 □ **n grassia**
 fear: **timor**, **pavor**
 feed: **alimentar**, **nutrir**; **mangiar**;
pascere, **pasturar**
 feel: **sentir**; **tastar**, **palpar**
 fellow: **companion**, **socio**; **homine**;
subjecto; **typo**
 fence: **barriera**; **sepe**; **receptator**
 few: **pauc**;
 a few: **alicun**
 field: **campo**
 fight: **lucta**, **combatto**
 fill: **plenar**, **impler**
 find: **trovar**
 finger: **digito**
 fire: **foco**, **igne**; **incendio**
 first: **prime**;
 first of all: **ante toto**
 fish: **pisce**
 fit: **adj apte**; **appropriate**; **convenibile**;
san;
 □ **n accesso**, **convulsion**,
 paroxysmo;
 □ **v adjustar (se a)**, **adaptar (se a)**;
 accordar (se con); **seder**
 flag: **bandiera**
 flat: **plan**, **platte**; **insipide**; **mat**
 flesh: **carne**
 floor: **solo**; **etage** [F]
 flour: **farina**
 flow: **fluer**
 fly: **n musca**;
 □ **v volar**; **fugir**
 fog: **bruma**, **nebula**
 fold: **plicar**
 follow: **sequer**; **succeder**
 fond: **affectionate**, **tenere**;
 to be fond of: **affectionar**, **amar**
 food: **alimento**, **eder**, **mangiar**;
nutrimento; **comestibiles**, **viveres**
 fool: **imbecille**; **buffon**
 foolish: **imbecille**, **fatue**, **insensate**,
insipiente
 for: **prep pro**;
 □ **conj nam**; **post que**, **pois que**;
 as for: **quanto a**
 foreign: **estranie**, **extere**
 forget: **oblidar**; **disapprender**
 former: **anterior**;
 the former: **ille**, **celle**
 formerly: **antea**; **olim**, **anteriormente**
 forthwith: **subinde**, **immediatemente**
 fowl: **volatile**; **gallina**

frame: **quadro**; **ossatura**, **skeleto**;
armatura, **inquadramento**
 free: **adj libere**, **franc**; **gratuite**;
 □ **adv gratis**
 freight: **onere**, **carga**;
 freight train: **traino de merces**
 fresh: **fresc**;
 fresh water: **aqua dulce**
 Friday: **venerdi**
 friend: **amico**
 from: **de**; **ex**; **ab**;
 from a distance: **de longe**;
 from the top to the bottom:
 de alto a basso
 front: **fronte**;
 in front of: **ante**, **avante**
 full: **plen**
 fun: **divertimento**; **amusemento**; **joco**
 funny: **comic**; **humoristic**; **risibile**;
estranie
 furniture: **mobiles**; **mobiliario**
 further: **adj additional**; **subsequente**;
 □ **adv plus**; **de plus**, **item**
 game: **joco**; **partita**;
 [Hunting] **chassa**
 gate: **porta**
 gather: **colliger**, **leger**; **recolliger**,
recoltar; **assemblar**, **attruppar**,
reunir
 get: **acquirer**; **reciper**; **obtener**;
procurar; **contraher**; **devenir**
 girl: **puera**, **pupa**
 give: **dar**, **donar**
 glad: **contente**, **felice**
 gladly: **voluntari**
 glass: **vitro**;
 glasses: **berillos**
 glove: **guanto**
 go: **ir**, **vader**
 goat: **capra**
 gold: **auro**
 good: **bon**
 good-bye: **adeo**, **adieu** [F]
 goods: **benes**; **merces**, **mercantia**
 grant: **accordar**; **conceder**; **impartir**
 grass: **herba**
 gray: **gris**
 great: **grande**
 green: **verde**; **crude**
 grip: **n prisa**; **serramento**; **manico**;
valise [F]; **grippe** [F];
 □ **v sasir**; **prender**; **impugnar**;
serrar
 grow: **crescer**; **devenir**, **facere se**; **cultivar**
 growl: **grunnir**
 guess: **divinar**; **conjecturar**
 guilty: **culpabile**
 gun: **cannon**; **fusil**; **pistola**, **revolver** [A]
 hair: **capillo**, **pilo**; **capillatura**
 half **adj medie**;
 □ **adv medio**;
 □ **n medietate**
 hall: **hall** [A]; **entrata**; **corridor**; **sala**
 hammer: **martello**
 hand: **mano**
 handle: **n manico**; **ansa**;
 □ **v manear**; **palpar**; **commerciar in**,
vender
 hang: **pender**; **appender**; **suspender**
 happen: **evenir**, **occurrer**, **advenir**,
accider
 happy: **felice**
 harbor: **porto**
 hard: **adj dur**; **difficile**;
 □ **adv forte**, **fortemente**
 hardly: **a pena**; **quasi**
 hat: **cappello**
 hate: **odiar**
 have: **haber**
 hay: **feno**
 head: **capite**, **testa**; **chef**
 health: **sanitate**
 heap: **cumulo**, **pila**
 hear: **audir**
 heart: **corde**
 heat: **n calor**
 heaven: **celo**
 heavy: **pesante**, **ponderose**, **grave**
 help: **adjutar**, **adjuvar**, **juvar**; **auxiliar**;
assister; **succurrer**
 here: **hic**, **ci**
 hide: **v celar**
 high: **alte**
 hill: **colle**, **collina**
 hire: **ingagiar**; **locar**
 hit: **batter**, **colpar**; **ferir**; **percuter**
 hitherto: **usque nunc**, **usque ora**
 hold: **tenere**; **detener**; **retener**; **continere**,
capere
 hole: **cavo**; **apertura**; **foramine**
 holiday: **die feriate**;
 holidays: **ferias**
 hollow: **cave**; **cavernose**
 home: **n focar**, **home** [A];
 □ **adv a domo**, **a casa**;
 at the home of: **a presso de**,
 in domo de
 hook: **croc**, **hamo**; **unco**; **uncino**
 hope: **spero**, **sperantia**
 horn: **corno**; **trompa**
 horse: **cavallo**, **equo**

hot: **calide**, **calorose**
house: *n* **domo**, **casa**
how: **como**;
 how many: **quante**;
 how much: **quante**
however: **comocunque**; **nonobstante**,
totevia
hunger: **fame**
hunt: **chassar**, **venar**; **cercar**
hurry: **haste**, **pressa**
hurt: **facer mal a**; **nocer**; **ferir**; **penar**;
 doler
husband: **marito**, **sposo**
hut: **barraca**, **cabana**

ice: **glacie**; **gelato**
if: **si**;
 if not: **si non**;
 if only: **dum**, **si solmente**
ill: *adj* **mal**; **malade**;
 □ *adv* **mal**
in: *prep* **in**;
 □ *adv* **intra**; **intro**;
inasmuch as: **viste que**; **post que**;
 in tanto que
inch: **uncia**, **pollice**
increase: **crescer**; **accrescer**, **augmentar**
indeed: **jam**; **vermente**, **in effecto**
ink: **tinta**
-in-law **affin**;
 father-in-law: **patre affin**
inn: **albergo**
inside: *adj* **interior**, **interne**;
 □ *n* **interior**;
 □ *adv* **intra**; **intro**
instead: **in su loco**, **in loco de illo**;
 instead of: **in loco de**, **in vice de**
insurance: **assicurantia**
into: **in**
inward: *adj* **interior**, **interne**;
 inward(s): *adv* **intro**
iron: **ferro**
island: **insula**

jelly: **gelea**
jewel: **joiel**
job: **labor**; **empleo**, **position**; **opera**
join: **junger (se)**; **unir (se)**; **affiliar (se con)**, **associar (se con)**;
 [Carpentry] **indentar**
journey: **viage**; **jornata**
joy: **gaudio**; **delecto**
jump: **saltar**, **salir**
just: *adj* **juste**, **eque**;
 □ *adv* **precisemente**, **exactemente**;
 justo; **solmente**;
 just now: **jam**, **actualmente**

keep: **conservar**, **servar**; **guardar**;
 retener; **sanctificar**, **festar**
kettle: **caldiera**
key: **clave**;
 [Music] **tono**
kick: **calcar**, **dar un colpo de pede**
kill: **occider**
kind: *n* **specie**, **genere**, **classe**, **sorta**;
kind: *adj* **benigne**; **amabile**
king: **rege**
kiss: **basiar**
kitchen: **cocina**, **culina**
knee: **genu**, **geniculo**
knife: **cultello**; **cultro**
knock: **colpar**; **batter**
knot: **nodo**
know: **saper**; **cognoscer**;
 not to know: **ignorar**

lack: **carer**; **mancar**
lady: **dama**, **seniora**; **Lady** [A]
land: *n* **terra**; **pais**; **terreno**;
 □ *v* **abbordar**, **disbarcar**; **atterrar**
large: **grande**
last: *adj* **ultime**;
 last (year): **(le anno) passate**
 □ *v* **durar**; **continuar**; **permaner**;
late: *adj* **tardive**; **in retardo**; **decedite**;
 □ *adv* **tarde**; **in retardo**
latter: —;
 the latter: **iste**
laugh: **rider**
law: **lege**; **derecto**;
 lawyer: **advocato**
lay: **poner**
lazy: **pigre**
lead: *n* **plumbo**;
 □ *v* **ducer**, **conducer**; **guidar**, **menar**
leaf: **folio**
learn: **apprender**
least: *adj* **minime**, **le minus**;
 □ *adv* **le minus**;
 at least: **al minus**
leather: **corio**
leave: **lassar**; **partir**; **quitar**; **legar**;
 be left: **restar**
left: **sinistre**, **leve**
leg: **gamba**; **pede**
lend: **prestar**
less: **minus (de)**
lesson: **lection**
lest: **(a fin) que non**
let: **lassar**; **permitter de**; **locar**
level: *n* **nivello**;
 □ *adj* **plan**, **platte**; **a nivello**

lie: *v* 1. **jacer**; **cubar**; **esser situate**;
 2. **mentir**
life: **vita**
lift: *n* **ascensor**, **lift** [A]; **levamento**,
altiamiento;
 □ *v* **levar**, **elevar**, **altiar**, **realtiar**
light: *n* **lumine**;
 □ *adj* **clar**; **luminose**; **leve**;
 □ *v* **accender**, **incender**; **illuminar**
like: *adj* **simile**, **affin**;
 □ *prep* **como**;
 □ *v* **amar**; **gustar**
likely: *adj* **verisimile**, **verosimilante**;
 probabile;
 □ *adv* **probabilmente**
lip: *n* **labio**
listen: **ascoltar**
little: *adj* **parve**; **pauc**;
 □ *adv* **pauco**;
 □ *n* **pauc**;
 a little: **un pauc (de)**; **alique**,
 aliquanto
live: **viver**; **habitar**
load: **cargar**; **onerar**
lock: *v* **serrar**
long: *adj/adv* **longe**;
 long ago: **pridem**;
 as long as: **dum**, **durante que**
look: **reguardar**, **mirar**;
 look!: **ecce!**
loose: **distaccate**; **disligate**; **disfrenate**;
 libere; **laxe**
lord: *n* **senior**, **domino**; **castellano**;
 Lord [A]
lose: **perder**
lot: **sorte**, **destino**; **lot**; **parcella**; **partita**
loud: **alte**
love: *v* **amar**;
 □ *n* **amor**
low: **basse**
lucky: **fortunate**
lunch: **lunch** [A], **prandio**

mad: **folle**, **insan**, **demente**, **alienate**;
 irate; **furibunde**, **furiose**; **rabide**,
 rabiose
mail: **posta**; **currero**, **correspondentia**
main: **principal**; **major**
make: **facere**; **fabricar**; **confectionar**;
 render
male: **mascule**, **masculin**
man: **homine**; **viro**
manage: **diriger**; **administrar**; **manear**;
 arrangiar se
manager: **director**, **administrator**,
 gerente
many: **multe**
market: **mercato**

match: *n* 1. **equal**; **par**;
 [Sports] **partita**, **match** [A];
 marriage; 2. **flammifero**;
 □ *v* **equalar**; **apparar**
may: **poter**
meal: **repasto**
mean: *n* **medio**;
 means: **medios**; **ressources** [F];
 by means of: **per medio de**, **per**;
 □ *v* **significar**; **voler dicer**; **intender**;
 proponer se;
 mean well: **haber bon intentiones**
meanwhile: **intertanto**, **interim**
meat: **carne**
meet: **incontrar**; **ir al incontro de**;
 facere le cognoscentia de; **satisfacer**;
 incontrar se, **reunir se**
melt: **funder**; **disgelar**; **dissolver**
mere: **simple**, **mer**
merry: **gai**, **allegre**;
 Merry Christmas!: **Felice Natal!**
middle: **medio**; **centro**
milk: *n* **lacte**;
 □ *v* **mulger**
mill: **molino**; **fabrica**
mind: *v* **facere attention a**; **attender**;
 guardar; **obedir**;
 I don't mind (that...):
 Non me importa (que...)
Miss: **senioretta**; *also* **Miss** [A],
 Señorita [H], **Senhorinha** [P],
 Signorina [I], **Fräulein** [G], etc.
miss: **non trovar**; **non colpar**; **non sasir**;
 perder; **carer**;
 to be missing: **esser absente**, **mancar**
Monday: **lundi**
money: **moneta**; **pecunia**
monkey: **simia**
month: **mense**
more: **plus (de)**
moreover: **de plus**, **in plus**
morning: **matino**; **matinata**
mouse: **mus**
mouth: **bucca**; **imbuccatura**
Mr.: **senior**; *also* **Mr.** [A], **M.** [F], **Señor**
 [H], **Senhor** [P], **Signor(e)** [I], **Herr**
 [G], etc.
Mrs.: **seniora**; *also* **Mrs.** [A], **Señora** [H],
 Madame [F], **Senhora** [P], **Signora**
 [I], **Frau** [G], etc.
much: **multe**;
 as much as: **quanto**
mud: **fango**
murder: **assassinar**
must: **deber**

nail: **clavo**; **ungula**
narrow: **stricte**; **limitate**; **illiberal**

near: *adj* **vicin, proxime, propinque**;
 □ *adv* **juxta, presso**;
 □ *prep* **juxta, presso, apud**
 neck: **collo**
 need: **indiger; deber**;
 haber necessitate de
 needle: **aco, agulia**
 neighbor: **vicino; proximo**
 neither: **ni**;
 neither...nor: **ni...ni**
 net: *n* **rete**
 never: **nunquam, non...jammais**
 nevertheless: **nonobstante, totevia**
 newspaper: **jornal**
 next: **sequente; proxime**
 next to: **juxta**
 nice: **amabile; sympathic; placente; bon**;
 belle; gentil; fin; exacte, precise
 night: **nocte**
 no: *adj* **nulle**;
 □ *adv* **no, non**;
 no longer: **non...jam**;
 nobody: **nemo, nullo**
 noise: **ruito, strepito**
 none: **nulle; nemo, nullo**
 noon: **meridie**
 nor: **ni**
 nose: **naso**
 not: **non**;
 not any: **nulle**;
 not any more: **non...plus**;
 not at all: **nullemente**;
 not yet: **nondum**
 nothing: **nihil, nil**
 now: **nunc, ora**
 now...then: **ora...ora, nunc...nunc**
 nowhere: **nusquam, in nulle parte**
 nurse: *n* **infirmiera; nutrice; nurse** [A];
 □ *v* **curar; nutrir; allactar, lactar**
 nut: **nuce**
 o'clock: —;
 one o'clock: **un hora**;
 two o'clock: **duo horas**
 of: **de**
 off: **via**
 office: **officio; bureau** [F]
 often: **subinde, frequentemente**
 old: **vetule, vetere**
 on: **super, sur**;
 on top: **in alto, supra**
 once: **olim, un vice**;
 at once: **jam, inmediatamente**;
 simul
 one: *adj* **un**;
 □ *pron* **uno, on**;
 one's: **su**;

one another: **le un le altere**,
le unes le alteres
 only: *adj* **sol, unic**;
 □ *adv* **solmente, solo**
 open: **aperir; displicar**
 or: **o**
 order: *n* **ordine; mandato**;
 in order that: **a fin que, quo**;
 in order to: **a fin de, pro**;
 □ *v* **ordinar; commandar; mandar**;
 commissionar;
 other: **altere**
 otherwise: **alias, de altere maniera; si non**
 ought to: **(io, tu, etc.) deberea**
 out: **foras; extinguite**;
 [Sports] **out** [A];
 out of: **ex, de; extra; foras de; sin**;
 a causa de;
 out of doors: **foras (de casa)**
 outside: *adv* **foras, extra**;
 □ *prep* **extra, foras de**;
 □ *adj* **exterior, externe**;
 outside of: **foras de, extra**
 outward: *adj* **externe, exterior**;
 outward(s): *adv* **a foras**
 oven: **furno**
 over: **super, supra; trans; plus de**
 overcome: **vincer, superar; surmontar**;
 to be overcome (by): **succumber (a)**
 owe: **deber**;
 owing to: **debite a, gratias a**
 own: *adj* **proprie**

pain: **pena, dolor, mal**
 paint: *n* **color; fardo**;
 □ *v* **pinger; picturar; fardar**
 pair: **par; copula**
 pan: **patella; casserola**
 past: *adj* **passate**;
 □ *n* **passato**;
 □ *prepladv* **preter, ultra; post**
 paste: **pasta; colla**
 path: **sentiero, semita; curso; passage**;
 via
 pay: **pagar**
 peace: **pace**
 pencil: **stilo (de graphite)**
 people: **populo; gente**
 perhaps: **forsan**
 pick: **colliger, leger; eliger, seliger**,
 selectionar; beccar; plumar
 piece: **pecia**;
 [Theater, Music] **piece** [F]
 pig: **porco**
 pin: **spinula; cavilia; quillia**

pity: **pietate; compassion**;
 commiseration; misericordia
 place: **loco; placia**
 play: **jocar; sonar**
 please: **placer, agradar**;
 please!: **si il vos place!; (io) preca!**
 pleasure: **placer; agradamento; grado**;
 delicia
 plow: **aratro**
 pocket: **tasca**
 point: **puncto; puncta**
 poison: **veneno, toxico**
 polish: **polir; lustrar**
 poor: **povre; inferior; mal**
 pot: **pote, olla, marmita**
 pound: **libra**
 pour: **infunder**
 powder: **pulvere**
 power: **poter; potentia**
 praise: **laudar, commendar, celebrar**
 pray: **precar, orar**
 presently: **tosto, cito**
 pretty: *adj* **bellette**;
 □ *adv* **bastante, assatis**
 price: **precio**
 print: **imprimer**;
 [Photography] **copiar**
 proud: **fer, orgolioso**
 provided (that): **a condition que, dum**
 pull: **traher, trainar, tirar**
 purpose: **proposito; fin; objecto**
 push: **pulsar**
 put: **poner; placiari**;
 put on: **vestir**;
 put off: **postponer**;
 put to sleep: **addormir**

quarrel: **querela; lite, litigio**
 queen: **regina**
 quick: **celere, rapide; preste; vive**
 quite: **toto; completamente; bastante, satis**

race: *n* **1. racia; stirpe; 2. cursa**;
 □ *v* **hastar; currer un cursa**
 rain: **pluver**
 raise: **levar, altiar, sublevar; elevar**;
 cultivar; eriger; augmentar
 rather: **plus tosto, potius; satis, assatis**,
 bastante
 raw: **crude**;
 raw material: **materia prime**
 reach: **attinger; passar; extender se a**
 read: *v* **leger**
 ready: **preste, parate; preparate**
 really: **vermente, realmente**

record: **registro; acto; memoria; disco**;
 [Sports, etc.] **record** [A]
 red: **rubie**
 remember: **memorar, rememorar se**;
 retener
 rent: *n* **location**
 repeatedly: **plure vices, subinde**
 rest: *v* **reposar; appoiar se**
 revenge: **vengiantia**
 review: *n* **revista; recension**;
 □ *v* **revider; recenser**
 rice: **ris**
 ride: *v* **ir; cavalcar**
 right: *n* **derecto, jure; dextera, directa**;
 □ *adj* **derecte, juste; dextere**;
 to be right: **haber ration**;
 □ *adv* **justo; correctemente**;
 al dextera;
 right away: **jam, inmediatamente**
 ring: *n* **anello, anulo; rondo**;
 [Sports] **ring** [A];
 □ *v* **sonar**
 ripe: **matur**
 rise: **surger; ascender; augmentar**;
 levar se; sublevar se, insurger
 river: **riviera, fluvio**
 road: **via, cammino**
 roar: **rugir, fremer**
 rod: **virga; canna**
 roof: **tecto**
 room: **camera; spatio**
 root: **radice; radical**
 rope: **fun; corda**
 rough: **aspere; rude, grossier**
 row: *n* **fila; linea; serie**;
 □ *v* **remar**
 rub: **fricar**
 rubber: **cauchu; gumma elastic**
 rule: *n* **regula; dominio, governmento**;
 □ *v* **regnar, governar; regular**
 run: **currer**
 rush: **currer; accelerar; hastar**

sad: **triste**
 safe: *adj* **secur; salve**
 sail: *n* **vela**;
 □ *v* **navigar; partir**
 sailor: **marinero; nauta**
 sake: —;
 for the sake of: **pro, pro le amor de**
 salt: **sal**
 same: **mesme; idem**;
 at the same time: **simul; al mesme**
 tempore;
 in the same place: **ibidem**,
 in le mesme loco
 sample: **exemplo, monstra**

sand: **sablo**, **arena**
 Saturday: **sabbato**
 save: *v* **salvar**; **sparniar**; **economisar**;
 □ *prep* **salvo**, **excepte**
 saw: *n* **serra**
 say: **dicer**
 scarcely: **a pena**
 scissors: **cisorios**
 screw: **vite**
 sea: **mar**
 search: **cercar**, **recercar**; **querer**,
 perquirer
 seat: **sede**
 see: **vider**;
 see!: **ecce!**
 seed: **semine**
 seem: **semblar**, **similar**, **parer**
 sell: **vender**
 send: **mandar**, **inviar**
 set: **poner**; **establi**; **fixar**; **componer**;
 adjustar; **incastrar**
 settle: **colonisar**; **establi** (se), **decider**;
 convenir
 several: **plure**
 shade: **umbra**; **tinta**; **nuance** [F]
 shake: **succuter**; **agitar**; **tremar**,
 trepidat
 shame: **vergonia**
 share: **parte**, **portion**; **contingente**;
 [Finance] **action**
 sharp: **acute**; **trenchante**, **acutiate**
 sheep: **ove**
 shelf: **planca**
 shine: **brillar**; **lucer**, **relucer**, **splender**,
 resplender; **polir**, **lustrar**
 ship: **nave**
 shirt: **camisa**
 shock: **choccar**, **scandalisar**; **percuter**;
 shocking: **choccante**, **shocking** [A]
 shoe: **scarpa**, **calceo**
 shoot: **tirar**; **fusilar**
 shop: **magazin**, **boteca**; **officina**, **fabrica**
 shore: **costa**
 short: **breve**, **curte**; **brusc**
 shoulder: **humero**, **spatula**
 shout: **critar**, **clamar**; **vociferar**
 show: *v* **monstrar**, **demonstrar**,
 facere vider; **ostender**; **exhibir**;
 □ *n* **monstra**; **exhibition**; **spectaculo**
 shut: **clauder**
 sick: **malade**
 side: **latere**; **partito**
 silk: **seta**
 silver: **argento**
 since: *adv* **depost**, **depois**;
 □ *prep* **de**, **ab**, **depois**;

□ *conj* **depost que**, **depois que**;
proque, **perque**
 sing: **cantar**
 single: **singule**; **celibe**
 sink: **submerger** (se); **declinar**; **subsider**
 sister: **soror**
 sit: **seder**
 size: **dimension**; **mesura**; **grandor**
 skin: **pelle**; **cute**
 skirt: **gonna**, **gonnella**
 sky: **celo**
 sleep: *v* **dormir**;
 □ *n* **somno**
 slip: *n* **glissada**; **passo false**; **error**, **lapso**;
 [Clothing] **subgonnella**;
 [Nautical] **cala**; **scheda**, **schedula**;
 [Horticulture] **graffo**;
 □ *v* **glissar**; **laber**; **errar**
 slope: **inclination**; **declination**; **montata**;
 costa, **scarpa**
 slow: *adj* **lente**; **tardive**
 small: **parve**
 smell: **oler**, **odorar**; **olfacer**
 smile: **surrider**
 smoke: **fumar**
 smooth: **lisie**, **unite**
 sneeze: **sternutar**
 snow: **nive**
 so: **si**, **talmente**; **tanto**;
 not so...as: **non si...como**,
 non tanto...como;
 so many, so much: **tante**;
 so that: **de maniera que**, **quo**
 soap: **sapon**
 sock: [Clothing] **calcetta**
 soft: **molle**; **dulce**; **blande**; **tenere**;
 softly: **in voce basse**
 soil: *n* **solo**
 some: **alicun**; **un pauc** (de); **unes**, **unos**;
 somebody: **alicuno**;
 something: **alique**
 sometimes: **aliquando**; **a vices**
 somewhat: **alique**, **aliquanto**
 somewhere: **alicubi**, **usquam**
 son: **filio**
 soon: **tosto**, **proximemente**
 sorrow: **dolor**, **dolo**; **tristessa**
 sorry: **triste**; **affligite**;
 to be sorry: **doler se**; **deplorar**,
 regrettar;
 I'm sorry!: **pardonoi**, **excusa me!**
 south: **sud**, **meridie**
 spade: **pala**;
 [Cards] **spada**, **picca**
 spare: **sparniar**
 speak: **parlar**
 spell: *v* **orthographiar**

spend: **expendere**, **dispender**; **passar**
 spite: **despecto**; **malitia**;
 in spite of: **in despecto de**, **malgrado**,
 nonobstante
 spoil: **guastar**, **vitiar**; **deteriorar** (se);
 putrer
 spoon: *n* **coclear**
 spot: **macula**; **loco**, **localitate**
 spread: **extender**; **propagar**
 spring: *n* 1. **primavera**, **ver**; 2. **resorto**;
 3. **fontana**; **fonte**;
 □ *v* **salir**, **saltar**
 square: **quadrato**; **esquadra**; **placia**
 stage: [Theater] **scena**; **grado**, **stadio**
 stairs: **scala**
 stamp: *n* **timbro**; **marca**; **colpo de pede**;
 □ *v* **calcar**; **timbrar**; **stampar**
 stand: **star**; **supportar**, **tolerar**
 star: **stella**; **astere**; **astro**;
 [Motion Pictures] **star** [A]
 start: *v* **comenciar**; **lancear**, **initiar**;
 □ *n* **comenciamento**; **principio**;
 [Sports] **start** [A]
 statement: **enunciation**; **declaration**,
 assertion;
 [Commerce] **extracto de conto**
 stay: **remaner**, **restar**; **demorar**,
 sojornar
 steal: **robar**, **furar**
 steam: **vapor**
 steel: **aciero**; **fusil**
 steep: **ardue**; **scarpate**; **abrupte**;
 precipitose
 stem: **stirpe**;
 [Botany] **pedunculo**;
 [Grammar] **thema**
 step: **passo**; **scalon**, **grado**
 stick: *n* **baston**; **canna**;
 □ *v* **adherer**; **collar**
 stiff: **rigide**, **inflexibile**; **difficile**;
 ceremoniose
 still: *adv* **adhuc**, **ancora**; **totevia**,
 nonobstante
 stocking: **calcea**; **calcetta**
 stone: **petra**; **rocca**; **lapide**; **calculo**;
 pepita
 stop: **cessar**; **arrestar**; **stoppar**
 store: **boteca**, **magazin**; **-eria**;
 bookstore: **libreria**;
 grocery store: **specieria**
 storm: **tempesta**
 story: 1. **historia**; **conto**; **fabula**; **mentita**;
 articulo; 2. **etage** [F]
 stove: **furno**; **estufa**; **calorifero**
 straight: **recte**; **directe**
 strange: **estranie**
 street: **strata**

stretch: **tender**; **tirar**; **extender**
 strike: **colpar**, **batter**, **ferir**; **impinger**;
 percuter; **exoperar**; **sonar**
 string: **corda**; **cordon**; **chorda**
 strong: **forte**
 struggle: **luctar**, **combatter**, **debatter se**
 such: **tal**
 sudden: **subite**, **subitanee**;
 suddenly: **subito**, **presto**
 sugar: **sucro**
 suit: *n* [Clothing] **habito**;
 [Cards] **color**;
 [Law] **processo**, **causa**;
 □ *v* **convenir** (a); **ir** (ben) a
 summer: **estate**
 sun: **sol**
 Sunday: **dominica**
 supper: **cena**; **souper** [F]
 supply: **supplier**; **fornir**; **approvisionar**;
 provider
 swear: **jurar**; **blasphemar**
 sweet: **dulce**
 swim: **natar**
 sword: **spada**, **gladio**
 tail: **cauda**
 take: **prender**; **acceptar**; **conducer**
 talk: *v* **parlar**; **garrular**;
 □ *n* **conversation**; **discurso**,
 conferentia
 tall: **alte**
 taste: **gustar**; **degustar**
 tea: **the**
 teach: **docer**, **inseniar**; **instruer**;
 professar
 tear: *n* **lacrima**
 tell: **dicer**; **contar**, **narrar**
 temper: **disposition**; **natural**; **humor**,
 temperamento
 tempt: **tentar**
 than: **que**
 thank: **regratiar**, **render gratias**
 that: *dem adj* **ille**, **celle**;
 □ *rel pron* **que**, **le qual**;
 □ *conj* **que**
 the: **le**;
 the...the: **quanto...tanto**
 then: **tunc**, **alora**; **pois**, **ergo**, **dunque**
 there: **ibi**, **illac**;
 there!: **ecce!**
 therefore: **ergo**, **igitur**, **dunque**
 there is, there are: **il ha**, **il es**
 thick: **spisse**; **crasse**; **dense**
 thief: **latron**, **fur**, **robator**
 thin: **magre**; **rar**; **tenu**
 thing: **cosa**

think: **pensar**; **creder**
 thirst: **sete**
 this: **iste**
 though: *adv* **nonobstante**;
 □ *conj* **ben que**;
 as though: **como si**;
 even though: **etiam si, mesmo si**
 thread: **filo**
 throat: **guttur**; **gorga**; **jugulo**
 through: **per**; **a transverso (de)**; **durante**
 throw: **jectar**
 thumb: **pollice**
 thunder: *n* **tonitro**;
 □ *v* **tonar**; **fulminar**
 Thursday: **jovedi**
 thus: **si, assi**
 tie: *n* **ligamine**; **cravata**;
 [Music] **ligatura**;
 [Railroads] **transversa**;
 □ *v* **ligar**; **nodar**
 tight: **stricte**; **serrate**; **tense**;
 impermeabile; **parsimoniose**
 till: **usque**
 time: **tempore**; **vice**;
 at any time: **aliquando, unquam**;
 at another time: **alias**
 what time is it?: **que hora es?**
 tin: **stanno**; (**cassa de**) **latta**
 tired: **fatigate**; **lasse**
 to: **a**
 today: **hodie**
 toe: **digito**
 together: **insimul, juncto**; **simul**
 toilet: **toilette** [F]; **water-closet** [A],
 W.C. [A]
 tomorrow: **deman**
 tongue: **lingua**; **timon**
 tonight: **iste nocte**
 too: **etiam, anque, nimis, troppo**;
 too much, too many: **nimie, troppo**
 (**de**)
 tool: **utensile**; **instrumento**; **ingenio**
 top: 1. **alto**; **summitate**; 2. **turbine**
 touch: **toccar, tanger**; **tastar**; **continger**;
 emotional
 toward(s): **verso**
 town: **urbe**; **burgo**
 toy: **joculo**
 track: **pista, carriera**; **tracia, vestigio**;
 rails
 trade: **negotio, commercio, mercantia**;
 mestiero; **excambio**; **troco**
 train: **traino, suite** [F]; **cauda**;
 [Railroads] **traino, convoyo**
 travel: **viagiar, itinerar**
 tray: **tabuliero** (**de servicio**)

treat: **tractar**;
 [Medicine] **curar, medicar**; **regalar**
 tree: **arbore**
 trick: *n* **artificio**; **maneo**; **prestigio**;
 inganno;
 □ *v* **dupar**; **deciper**; **ingannar**
 trouble: **pena**; **enoio, molestia**;
 difficultate
 trousers: **pantalones**
 truck: **camion** [F]
 try: **essayar, tentar, experir, probar**
 Tuesday: **martedi**
 turn: **tornar**; **rotar**; **devenir**
 twice: **bis**
 twist: *v* **torquer**

 ugly: **fede**
 uncle: **oncle**
 under: **sub, subtus, infra**
 unless: **a minus que**; **si non**
 until: **usque (a)**
 up: **in alto**;
 up to: **usque (a)**

 very: *adv* **multo**;
 □ *adj* **mesme, ipse**
 vessel: **vaso**; **vascello, nave**
 view: **vista**; **prospecto**; **opinion**

 wait: **attender**;
 wait on: **servir**
 wake: **eveliar**; **eveliar se**
 walk: *v* **ambular, ir a pede**; **promenar se**;
 □ *n* **promenada**; **ambulatoria**;
 allée [F], **sentiero, semita**
 wall: **muro**; **pariete**; **muralia, vallo**
 want: *v* **voler**; **desirar**; **mancar**; **carer**
 war: **guerra, bello**
 warm: *adj* **calide**; **tepide**
 warn: **prevenir**; **admoner**
 wash: **lavar**
 waste: **guastar**; **dissipar**; **dispender**
 watch: *n* 1. **horologio**; 2. **vigilia**
 wax: **cera**
 way: **via, cammino**; **maniera, modo**,
 guisa; **curso**;
 by the way: **a proposito**;
 by way of: **via**
 weak: **debile**; **fragile**; **insipide**
 wear: **portar**; **usar**
 weather: **tempore**
 Wednesday: **mercuridi**
 week: **septimana**
 weigh: **pesar**; **ponderar**
 welcome: *v* **dar le benvenita a**;
 □ *adj* **benvenite**

well: *n* **puteo**;
 □ *adv* **ben**;
 as well as: **tanto como**
 wet: *adj* **humide**;
 □ *v* **humectar, molliar**; **rigar**
 what: *adj* **que, qual**;
 □ *pron* **que, le qual**;
 □ *conj* **que**
 whatever: **qualcunque**
 wheel: **rota**
 when: **quando**
 whenever: **quandocunque**
 where: **ubi**; **quo**
 wherefore: **quare, quo**
 wherever: **ubique, ubicunque**
 whether: **si**
 which: *adj* **qual**;
 □ *pron* **que, le qual**
 while: **dum, durante que**
 whip: **flagello**
 white: **blanc, albe**
 who: **qui**; **que, le qual**
 whoever: **quicunque**
 whole: *adj* **integre, integral, indemne**,
 tote;
 □ *n* **total, toto**
 whom: **que, qui**
 whose: **de que, de qui, del qual, cuje**
 why: **perque, proque**
 wide: **large, late**
 wife: **sposa, uxor**
 wild: **salvage**; **fer**
 will: **voluntate, voler, grado**;
 [Law] **testamento**
 win: **ganiar, triumphar, vincer**
 wind: *n* **vento**;
 □ *v* **serpentar, bobinar, involver**;
 cargar (**un horologio**)
 window: **fenestra, vitrina, vitriera**
 winter: **hiberno**
 wire: **filo (metallic)**; **telegramma**

wise: **sage, sapiente**
 with: **con**
 within: **intra**; **in**
 without: *prep* **sin**; **extra**
 woman: **femina**
 wonder: *v* **meraviliar**; **esser curiose**;
 demandar se
 wonderful: **meraviliose, prodigiose**;
 admirabile, delectabile
 wood: **ligno**; **foreste, silva, bosco**
 wool: **lana**
 word: **parola, verbo, vocabulo**;
 to give one's word: **dar fide**
 work: **labor, travaglio, obra, opera**;
 factura;
 works: **fabrica; mecanismo**;
 fortificationes
 world: **mundo, terra**
 worm: **verme**
 worry: **inquietude, anxietate, enoio**
 worse: *adj* **plus mal, peior**;
 □ *adv* **plus mal, pejo**;
 so much the worse: **tanto pejo**
 worth: **valor**;
 to be worth: **valer**
 worthy: **digne**; **meritori**
 wound: **vulnere, plaga**
 wrong: *adj* **incorrecte, false, improprie**;
 □ *n* **injuria, torto**;
 to be wrong: **haber torto**,
 non haber ration

 yard: **corte**;
 [Measures] **yard** [A]
 yellow: **jalne**
 yes: **si**
 yesterday: **heri**
 yet: **totevia**; **nonobstante**; **ancora**,
 etiam;
 as yet: **usque nunc, usque ora**;
 not yet: **nondum**
 young: **juvene**

Appendice 3

Textos exemplar

Colonisation del Nove Anglaterra

Alexis de Tocqueville

Extracto de : DEL DEMOCRATIA IN AMERICA

Traducite del texto original francese per Erich Berger

IL ES IN LE COLONIAS ANGLESE DEL NORD, MELIO COGNOSCITE SUB LE NOMINE de Statos del Nove Anglaterra, que se ha combinate le duo o tres ideas principal que forma le base del theoria social del Statos Unite.

Le principios del Nove Anglaterra se ha in le comenciamento expandite in le statos vicin; postea illos ha ganiate pauc a pauc le plus distantes, e finalmente, si il es permissibile exprimer se assi, illos ha ‘penetrate’ le confederation integre. Ultra le limites de isto, illos influentia nunc tote le mundo american. Le civilisation del Nove Anglaterra ha essite como iste focos incendite super le summitates, que, post haber expandite lor calor circa se mesme, tinge ancora de lor claritate le ultime confinios del horizonte.

Le fundation del Nove Anglaterra ha offerite un nove spectaculo; toto esseva ibi singular e original.

Quasi omne colonias ha habite como prime habitantes homines sin education e sin ressources, que le miseria e le misconducta pulsava foris del pais que les habeva vidite nascer, o speculatores avide e interpreditores industrial. Il ha colonias que non pote reclamar mesmo un tal origine. San Domingo ha essite fundate per piratas, e in nostre tempore le cortes de Anglaterra se carga de popular Australia.

Le emigrantes qui veniva establir se super le costas del Nove Anglaterra, pertineva omnes al classes opulente de lor patria matre. Lor reunion super le solo american presentava ab le origines le phenomeno singular de un societate ubi se trovava ni grande seniores ni plebe, e, pro assi dicer, ni povros ni ricos. Il habeva, proportionalmente, un plus grande massa de lumine expandite inter iste homines que intra alicun nation europeae de nostre dies. Omnes, forsan sin exceptar un sol, habeva recipite un education assatis avantiate, e alicunos inter illes habeva facite cognoscer se in Europa per lor talentos e lor scientia. Le altere colonias habeva essite fundate per aventureros sin familias; le emigrantes del Nove Anglaterra apportava con illes admirabile elementos de ordine e de moralitate; illes vadeva al deserto accompagnate de lor uxores e infantes. Sed lo que les distingueva super toto de omne alteros esseva le objecto de lor interpretata. Il non esseva le necessitate que les fortiava abandonar lor pais. Illes lassava ibi un

invidiabile position social e medios pecuniari assecurate. Non plus vadeva illes al nove mundo pro ameliorar lor situation e accrescer lor ricchessas. Illes se rapeva del dulcor de lor patria pro obedir a un necessitate purmente intellectual; expontente se al miserias inevitabile del exilio, illes voleva facer triumphar *un idea*.

Le emigrantes, o como illes mesme si ben se appellava, le peregrinos (*pilgrims*), pertineva a ille secta del Anglaterra, a que le austeritate de su mores habeva facite dar le nomine de puritan. Le puritanismo non esseva solmente un doctrina religiose; illo se confundeve etiam in alicun punctos con le plus absolute theorias democratic e republican. De illac illo habeva su adversarios le plus periculose.

Persequite per le governmento del patria matre, ferite in le rigor de lor principios per le progression quotidian del societate in le medio del qual illes viveva, le puritanos cercava un terra que esserea tanto barbare e tanto abandonate per le mundo que ibi il esserea ancora permittite a uno viver de su maniera e precar Deo in libertate.

Le passioness religiose e politic, que lacerava le imperio britannic durante tote le regno de Carolo Primo, pulsava omne anno nove greges de sectarios super le costas de America. In Anglaterra le foco del puritanismo continuava trovar se locate in le classes medie. Il es de intra le classes medie que sortiva le majoritate del emigrantes. Le population del Nove Anglaterra se accresceva rapidamente e durante que le hierarchia del rangos classificava le homines in le patria matre ancora de maniera despotic, le colonia presentava de plus in plus le nove spectaculo de un societate homogenee in omne su partes.

Le democratia, tal que le antiquitate non habeva osate soniar lo, exiva toto grande e toto armate del medio del vetule societate feudal. Contento de remover a longe de se germines de perturbation e elementos de nove revolutiones, le governmento anglese videva iste numerose emigration sin regrettar lo. Illo lo favorisava mesmo al limites de su poter e pareva a pena occupar se del destino de illes qui veniva super le solo american a cercar un asylo contra le duressa de su leges.

On poterea dicer que illo regardava le Nove Anglaterra como un region livrate al sonios del imagination, un region que on debeva abandonar al libere essayos del innovatores.

Le colonias anglese — e isto esseva un del causas principal de lor prosperitate — ha semper gaudite de plus libertate interior e de plus independentia politic que le colonias del altere populos. Sed in nulle parte iste principio de libertate esseva applicate plus completamente que in le Statos del Nove Anglaterra.

Le civilisation anglo-american es le producto de duo elementos perfectemente distincte que alibi se ha frequentemente facite guerra, sed que in America on ha succedite a incorporar de alicun maniera le un in le altere e a combinar miraculosemente. Io vole parlar del spirito de religion e del spirito de libertate.

Le ordine

Anton Chekhov

Traducite del texto original russe per Nicolai Rabeneck

REGISTRATOR COLLEGIAL LEV PUSTIAKOV, PRECEPTOR AL PROGYMNASIO militar, habitava juxta su amico, le locotenente Ledenzov. A iste ille se dirigeva le matino del nove anno.

“Ascolta, Grisha, lo que io vole demandar te,” ille diceva al locotenente post le costumari gratulationes del nove anno, “io non te importunarea si il non esseva assolutamente necessari. Presta me pro hodie, mi columbetto, tu ordine de Stanislas. Nam io dina hodie al domo del mercante Spichkin. E tu le cognosce, iste bandito Spichkin: ille adora ordines e omnes que non ha qualcunque in le butoniera o pendente al collo ille considera como quasi villanos. E de plus, tu sape, ille ha duo filias ... Nastia e Zina ... Io te preca como amico ... Tu me comprende, mi caro. Face me iste favor.”

Rubesciente e balbutiante Pustiakov presentava su demanda, intertanto reguardante timidemente le porta. Le locotenente blasphemava, il es ver, sed consentiva.

A duo horas post meridie Pustiakov vadeva in un fiacre al Spichkines; ille habeva le pellicia un pauc aperite e reguardava su pectore. Ibi radiava le auro e brillava le colores de email del Stanislas prestate.

“De un maniera o altere on senti pro se mesme plus de respect,” pensava le preceptor e tussettava. “Un parve cosa, pote valer cinque rublos al plus, e causa nonostante tante sensation!”

Quando ille arrivava al domo de Spichkin ille aperiva le pellicia largemente e se poneva sin haste a pagar le cochiero. Il le pareva que le cochiero se petrificava al vista del epaulettes, del buttones, e del Stanislas. Contento de se mesme Pustiakov tussettava e entrava in le domo. Quando ille se disvestiva de su pellicia in le antecamera, ille jectava un reguardo in le sala. Ibi un dece-cinquena de personas sedeva jam al longe tabula a dinar e mangiava. On audiva voces e le tintinnar de plattos.

“Qui ha sonate ibi?” se faceva audir le voce del maestro del domo. “Ah, Lev Nikolaich! Entra, io vos preca, vos es un pauc tarde sed non importa ... Nos nos ha justo nunc sedite al tabula!”

Pustiakov expandeva le pectore, levava le capite, e fricante le manos entrava in le sala. Sed ibi ille videva alique horribile. Al tabula, juxta Zina, sedeva su collega Tremblant, preceptor del lingua francese. Monstrar le ordine al francese significava provocar un multitude de questiones le plus desagradabile, significava facer se ridicule e contemptibile pro semper ... Le prime pensata de Pustiakov esseva de aveller le ordine o de curre retro; sed le ordine esseva attaccate multo solidemente e un retraite esseva jam impossibile. Hastivissimo ille coperiva le

ordine con su dextera, se faceva le plus parve possibile inclinante se disgratiousemente in un saluto general sin serrar le mano a alicuno, e se sedeva pesantemente super le sol sede non occupate exactemente opposite a su collega, le francese.

“Ha bibite nimis, evidentemente!” pensava Spichkin vidente su facie confuse.

Un platto de suppa esseva placiante ante Pustiakov. Ille prendeva le coclear in le mano sinistre, sed quia il occorreva a ille que in societate respectabile il non es permittite mangiar con le mano sinistre, ille declarava que ille habeva jam dinat e non poteva mangiar plus.

“Io ha jam mangiate ... *Merci* ...” ille balbutiava. “Io visitava mi oncle, le proto-presbytero Yeleiev, e ille me persuadeva de ... de ... dinar a presso de ille.”

Le anima de Pustiakov esseva plen de angustia constringente e de enoio irate: le suppa oleva tanto gustose e le sturion vaporate emitteva un odor inusualmente appetibile. Le preceptor tentava coperir le ordine con le mano sinistre pro liberar le dextera, sed etiam isto sembrava a ille non multo conveniente.

“On lo remarcara ... Alora mi bracio jacera super tote mi pectore como si io me poneva a cantar. Domino mie, si solmente le dinar esseva finite! Io pote dinar plus tarde al albergo!”

Post le tertie platto ille reguardava le francese timidemente, con un sol oculo, pro si dicer. Tremblant, qui pro alicun ration esseva multo confuse, reguardava Pustiakov e etiam non mangiava. E post que le duo habeva reguardate le uno le altero, illes deveniva ancora plus confuse e fixava le oculos super su plattos vacue.

“Ille lo ha remarcate, le porco!” pensava Pustiakov. “Io lo vide super su miserabile facie que ille lo ha remarcate! Le bandito es un intrigante. Jam deman ille informara le director.”

Le hospite e le invitatos mangiava le quarte platto e, como le fato lo habeva determinate, illes mangiava etiam le quinte ...

Un senior grande, con large nares capillute, con un naso curvate e oculos congenitalmente constringite, se levava. Ille passava le mano super su capite e exclamava:

“Eh — eh — eh ... io ... io ... eh propone, eh, biber al salute del damas hic presente.”

Le seniores se levava con ruito e elevava su bicarios. Un “hurrah” sonava a alte voces per tote le habitation. Le damas surrideva e se poneva a lassar toccar lor vitros. Pustiakov etiam se levava e prendeva su vitro in le mano sinistre.

“Lev Nikolaich, presenta per favor iste vitro a Nastasia Timofeievna!” se adresava un senior a ille e le passava al mesme tempore un bicario. “Persuade la de biber!”

A su plus grande horror Pustiakov esseva fortiate iste vice de poner su dextera in action. E finalmente le Stanislas con su banda crispate videva le lumine del die e luceva brillantemente. Le preceptor pallidiva, bassava le capite e reguardava timidemente verso le francese. Iste le reguardava equalmente con oculos surprise e questionante. Su labios se distorceva in un sorriso astute e le expression confuse desapareva lentamente de su visage ...

“Julij Avgustovich!” le hospite se adressava al francese. “Si il vos place, passa me ille bottilia!”

Indecisamente Tremblant extendeva su dextera verso le bottilia e ... oh, qual fortuna! Pustiakov percipiva un ordine super su pectore; e illo non esseva simplemente un Stanislas, illo esseva un integre Anna! Ergo etiam le francese habeva fraudate! Pustiakov erumpeva in risos de gaudio e finalmente se placiava confortabilmente super su sede ... Nunc non jam esseva necessari celar le Stanislas! Ambos esseva culpabile del mesme peccato e consequentemente le uno non poteva calumniar le altero o facer le risibile ...

“Ah, ah ... hm! ...” grunniva Spichkin quando ille videva le ordine super le pectore del preceptor.

“S-si!” diceva Pustiakov. “Il es sorprendente, Julij Avgustovich! Quante paucos inter nos esseva proponite ante le ferias! Como nos es numerose e totevia solmente vos e io ha recipite un! Es multo sur-pren-den-te!”

Tremblant nutava hilaremente e al mesme tempore exponeva le reverso sinistre de su jachetta ubi resplendeva le ordine de Anna del tertie grado.

Post le dinar Pustiakov se promenava per omne le cameras e monstrava le ordine al seniorettas. Su anima esseva leve e libere ben que le fame constringeva su stomacho.

“Si io habeva sapite aliquo de iste fraude,” ille pensava con invidia, reguardante Tremblant qui justo tunc parlava con Spichkin super ordines, “io me haberea simplemente attaccate un Vladimir. Qual damno que io non considerava illo!”

Solo iste pensata le inquietava. In omne altere respecto ille esseva integremente felice.

Visita al mercato

Apuleio

Extracto de: LE ASINO DE AURO

Traducite del texto original latin per Erich Berger

... POSTQUAM MI EFFECTOS ESSEVA DEPONITE IN MI CAMERA, IN MI VIA AL banios, io primo va al Forum Cuppedinis pro emer alicun comestibiles. Ibi io vide exponite pisces splendide. Habente demandate lor precio, io lo rejecta proque illo amonta a vinti-cinque drachmas ... e io los eme pro vinti. Como io va via, Pythias, mi condiscipulo in Athenas, crucia mi cammino. Post alicun tempore ille me recognosce e hasta verso me amicalmente. Ille me imbracia e me basia affabilemente. “Mi Lucio,” ille dice, “un longe tempore ha vermente passate depost que nos ha vidite nos; in facto il esseva le momento quando nos lassava nostre magistro Clytio. Sed que es le ration de tu viage a hic?” “Tu lo sapera deman,” io replica. “Sed que es isto? Gratulationes! Nam io vide tu escorta e iste virgas e tu habito que justo congrue con un magistrato.” “Io vigila super le precios del mercato e io es edil; e si tu desira emer alique, io lo fornira con placer.” Io declinava, perque io habeva jam emite satis pisces pro mi cena. Sed post haber vidite le corbe e succutite le pisces pro obtener un melior vista de illos, Pythias diceva: “A qual precio ha tu emite iste piscalia?” “A pena,” io diceva, “io poteva fortiar le piscator acciper vinti drachmas.” Habente audite isto, ille sasiva immediateamente mi dextera e me duceva retro al mercato del alimentos: “E de qui,” diceva ille, “ha tu emite iste vilitate?” Io le monstra un vetulo qui sedeva in un angulo. Immediatemente Pythias, in su capacitate de edil, crita a ille con voce multo aspere: “Non mesmo mi amicos e nostre hospites estranie tu sparnia, tu qui a un tal precio valuta ti ridicule pisces e qui reduce per le caritate del comestibiles le flor de Thessalia a un imagine de solitudine equal a un rocca. Sed tu non essera impunito. Io te facera saper de qual maniera le improbos debe esser corrigite sub mi autoritate.” E post jectar le contento del corbe super le solo, ille ordina a un official marchar super le pisces e fullar omnes. Contento de su severitate mi amico Pythias me consilia vader via e dice: “Me suffice, car Lucio, iste grande vergonia del vetulo.” Consternate per su actos e multo stupefacte, io vade al banios, private per le forte mesuras de mi providente condiscipulo e de mi moneta e de mi cena.

Energia

Watson Davis

Articulo del serie: IN LE FUTURO

Science News Letter, 1950, 13, p. 199

Traducite del texto original anglese per Erich Berger

ENERGIA ES NECESSARI PRO TOTO QUE OCCURRE IN LE MUNDO. IN TEMPORES passate le plus grande parte del energia applicate esseva fornite per le fortia muscular del homines e del animales domestic.

Hodie carbon, petroleo, aqua, e ligno nos da le grosso del fortia motor. Vostre musculos e mies es exempte de labor nimis dur.

Fundamentalmente tote le energia de nostre terra veni del sol. Le calor e le lumine del sol — octo minutas distante de nos in tempore de viage del radiation — es cosa vital.

Tote carbon e tote petroleo es lumine fossilisate del sol. Nos vive del energia immagazinate de eras passate. Nos expende extraordinari richessas accumulate eones ante que nostre ultime atavos cominciava evolver. Si nos non haveva tanto de illos, omne pecia de carbon e omne gutta de petroleo esserea como tante auro o uranium. Illos es irrenovabile.

Le energia que nos cape per subjugar le cadita de aqua retenite per grande dicas, es le production de iste anno. Ita etiam le ligno que nos arde usa un lumine solar relativamente recente, un energia solar que ha un etate de solo alicun annos. Le energia del homine veni del calorias de nostre alimento usualmente crescite solo alicun menses retro.

Per via experimental le fission del uranium — como in le bomba atomic — ha aperite un nove fundo de energia item irrenovabile e extrememente limitate malgrado le facto que un libra de materia integralmente convertite in energia fornirea tote le fortia electric del Statos Unite de America pro quasi un mense.

Nos certo non es al bordo penose de un carentia de energia sed un reguardo al futuro deberea inquietar nos pro le amor de nostre infantes.

Le carbon e le petroleo es si preciose a causa del substantias chimic que illos contine que il esserea logic de prohibir arder los pro obtener fortia motor. Nos prepara aperir le grande depositos de schistos petroleofere.

Nostre uso del importationes currente del lumine que le sol infunde super nos, es pietosemente inefficace. Le campos e silvas usa solmente un parve fraction del radiation que illos recipe. Sed nos non pote mesmo construir un fabrica si efficace como le folio verde.

Nos indige un tanto vigorose effortio de recerca super le energia pro le futuro como lo a que le germanos nos fortiava in le disveloppamento del energia atomic. Nos deberea consecrar a illo un milliardo de dollares e dece mille del melior cerebros. Nos debe:

- A. Discoperir le secreto del folio verde (photosynthese) e refacer lo chimicamente e mechanicamente con efficacia real.
- B. Cercar plantas, sia algas sia alteres, que pote melio capturar le lumine solar pro alimentos, productos chimic, e materias de combustion.
- C. Reexplorar le fortia motor veniente del differentias de temperatura in le oceano, del fluxu e refluxu, del sufflo del ventos, e del calor directe del lumine solar. Risos del vangloriose exploitatores de nostre amplissime provision de energia non deberea discourgiar nos.
- D. Studiar le sol e le stellas per trovar nove directivas concernente le conversion de materia in energia, nam illo es lo que provide de combustibile iste corpores flammante.
- E. Trovar elementos, ultra uranium e thorium, que contine usabile energia nucleari.

Le administration de recercas scientific

L. Sprague de Camp

ASTOUNDING Science Fiction, julio 1951, pp. 128 et seq.

Traducite del texto original anglese per Hugh E. Blair, illustrante le uso del ortografia regularizat, del participios passat irregular, e del distinction de infinitivos in -er e -ere. Vide §§15, 57, 79, 116, 134, 148.

SCIENTISTAS VARIA JUSTO COMO NOS ALTEROS. HA SAPIENTES E FATUOS, sobrios e dissipatos, solitarios e gregarios, cortesios e inciviles, puritanos e licentiosos, industriosos e pigros, et cetera. Como genere iles exhibi certe tendentias. Per exemplo, iles son totos de alte intelligentia. Le scientista pote essere stupide re certe cosas, ma il debe haver le basic potentia mental que es requisit pro devenir scientista; il non pote essere moron in le stricte senso psicometric.

Essente plus intelligente que le homines medie, forsan le scientistas tende anque a essere plus judiciose, ma isto non impedi alcunos inter iles de cadere in difficultates amorose, de essere decepte per obvie mistificationes e fraudes, o de imbraciar doctrinas pseudoscientific.

Le psicologo Sheldon pensa que le scientistas tende verso su tipo ectomorfic in lor fisico e cerebrotonic in lor temperamento. De lo que io ha viste de scientistas io so inclinat a concurre. Le ectomorfo es le homine magre, e le cerebrotonico es le individualista pensative, introvertite, nervose, quiet, e maestro de se mesme. Il ama laborar solo, prefere ideas a homines, e invetera ben, deveniente arugat e coriacee in vice de grasse de pancia e de gena.

De tot le homines, le scientistas son, in general, le individualistas le plus obstinat e refractori del mundo, comunmente inofensive ma capace de perseguere lor fines con le intensitat fanatic de un mania. Si non era assi, iles non vel jamais submittere se al longe e intense processo educational requisit a facere un scientista.

Ubi e como labora le scientistas? Un minoritat bastante parve — geologos, meteorologos, biologos, archeologos, et cetera — va via in expeditiones inter le quales iles labora in lor officios o instrue in scolas e universitates. Le resto labora in laboratorios governamental o privat. Le privates son los de companias manufacturari, de universitates, e de altere institutiones como museos e centros medical, e de alcun individuos ben proviste.

Laboratorios son raramente tan net e lucente como illos appare in le cinemas re scientistas nobile. In su vice illos son incombrat de pecias de cabo electric, de tubaje e vitraje, de supertos, de lunches de mecanicos e vetule magazines tecnic, de cinerieras facte de parafernales scientific disjectat, et cetera.

In multe sortas de labor ha un rude corelation inter le general habitos de labor de un homine — netitat, agradabilitat, punctualitat, et cetera — e le merito de su labor. Ma al scientistas isto non se aplica. Alcun bonissime scientistas son personas disordinat qui seque nul horario regular e qui grunni a totos. Es necessari un bon administrator pro ben evaluar le merito del homines sub il e pro transvider tal cosas superficial como lor disnetitat de parentia o lor caracter desagradabile.

Pois, como obtener un bon administrator? Question difficilissime! Si vostre scientista le plus competente es anque un bon administrator, vos es fortunat e non ha problema. Ma isto es infrequente, proque le qualitates que face le melior scientista son nulmente los del melior administrator.

Iste contradictiones e difficultates son minus evidente in laboratorios que face tests routinari de ingenieria. In tal organizationes un ingeniero manea un trupa de tecnicos sin grados in plus o minus le mesme maniera in que il vel manear un departamento de production.

Ma tan tosto que on admite alcun originalitat o pensamento, on ha “recerca”, e quanto plus recerca on ha, quanto plus “pur” le scientia es, tanto plus grande son le difficultates administrative. Ilos anque augmenta con le grandor del organization, atingente un maximo in le laboratorios del governamento e in los del grande companias privat.

Alcun veces, como io ha dicte, un bon scientista es anque un bon administrator, e in tal casos non existe problema. Ma altere veces on ha de concocere un schema special pro altiar tal o tal scientista (in paga e respectu) del rango subalterne al position superior que il merita sin actualmente ponere le in carga de un departamento. On le apela “consultante” o “ingeniero senior” o tal, e on le recompensa per dar le minus labor a papiro e plus libertate, in vice del reverso, le qual es le lot normal del executive.

Ecce un exemplo del absurditates inherente in iste paradoxo: Durante le secunde Guera Mundial haveva un fisico de fama mundial qui laborava al Projecto Manhattan a Los Alamos. Pro dar le un rango comensurat con su position in le campo scientific, le governamento del Statos Unit haveva de emplear le a un de su ratas le plus alte, le qual significava que quando le carta del organization era planat iste homine era le tertio in comando a Los Alamos. Ordinariamente isto significava nulo; le primo e le secundo maneava toto e permitteva al tertio seder in su sede a cerebrar. Ma veniva le tempore quando le primo e le secundo era ambos via al mesme tempore, e nostre heroe se trovava director non solo in teoria ma in practica. Un mantenitor entrava pro vider le director e dava al fisico un longe reporto re alcun hasardo periculose de incendio que il haveva trovat, le qual debeva essere adjustat immediatmente. Quando le mantenitor haveva finit, le fisico le reguardava vago e diceva: “Ma isto non ha cosa a facere con fisica!” E allora il tornava in alto le oculos e se retirava de nove al Nirvana del plus alte fisica mathematic.

Le lot del administrator scientific es bastante exigente. Il ha de ir tan lontan como possibile in dar a su scientistas le optime conditiones de labor, ma il pote raramente ir bastante lontan pro lor gusto. Iles vole laboratorios stockat con equipamento ilimitat que iles pote simplemente prendere del stockario sin mesmo signar un recepta. Sub tal conditiones le administrator non vel saper lo que ocore, e si le officio central veniva querere que faceva su genios pro justificar su expensa, il vel haver grande difficultat a replicar.

Al altere latere le administrator ha de guardar se contra le superorganization, un morbo que floresce in grande organizationes in general, e in departamentos governamental in particular. Ha personas qui ama cel parve cartas con lor lineas e cassas como un porco ama le fango. Si on les da un mano libere iles va elaborar tante relationes interserat, tante lineas de autoritat, e tante committees; iles va ordinar tante meetings e consultationes e memoranda in octuplicato que le organization es paralisat per mer complexitat.

Le superorganization es specialmente perniciose pro scientistas, qui generalmente ama laborar solo e qui ha in un certe grado devenit scientistas a fin de poter facere lo.

Uno qui tenta manear homines o activitates pro alcun proposito debe expectar difficultates, ma isto non es un ration adequat pro abandonar un projecto meritose. Pro succeder, un expedition o un laboratorio non debe essere un que non ha difficultates de personalitates o de administration ma un que atinge su objectivos in despecto de illos.

Indice

(Un numero refere al paragrapho. Un ‘-’ addite significa iste paragrapho e le sequentes.)

a:

usate pro exprimer
functiones dative 26, 76;
usate con infinitivo 84–

accento:

nulle accentos usate 1;
vide etiam SIGNOS DIACRITIC
regulas 10–;
in tempore futur 107;

accordo:

nulle accordo del adjectivos 32;
in appositivos 30;
in pronomines personal
de tertie persona 58, 61

accusativo:

vide 71–

adjectivo: 31-42;

possessive 64–;
demonstrative 78–;
participial 93-97;
postverbal 97;
numeral 118-127;
usate como pronomine
o substantivo 38-41,
etiam 64, 78;
comparation 34-38;
position 33;
nulle inflexion o accordo 32;
nomines proprie
con functiones adjectival 29;
substantivos usate
como adjectivos in anglese 28;
derivatos ab adjectivos 45-47, 140-144;
derivation de adjectivos 139, 142,
etiam 152, 154,
e vide COMPOSITION

adjectivos demonstrative e pronomines 78-79

adjectivos possessive 64, 65; presentation tabular 54

adverbio 43-53;

primari 44, 47;
derivate 45-47;
numerales adverbial 130;
expressiones adverbial 48;
position 52–;
comparation 50;
vide etiam PARTICULAS GRAMMATIC

affixos:

vide etiam COMPOSITION, DERIVATION, CONSTRUCTION DE VOCABU-

LOS, TERMINATIONES, GENERE
NATURAL, PREFIXOS, SUFFIXOS.
–Lista de affixos e elementos similar de
composition (tractamento principal es in
cursiva):
a- 158, 140;
-abile 152–, 145-147;
ad- 157;
-ada 138, 152, 154, 137, 145-147;
aero- 161;
-age 7, 138, 152, 154, 15, 137, 145-147;
-al 139;
-alia 138, 137;
-amento 152, 154, 145-147;
amphi- 158;
-an 139, 138;
-ana 138, 158;
-ano 138, 139;
-anta 118;
ante- 157;
-ante 93, 152–, 41, 141, 145-147;
anti- 157;
-antia 93, 152, 154, 141, 145-147;
apo- 158;
-ar (*adj*) 139;
-ar (*v*) 140, 154;
archi- 161;
-ari 139, 138;
-aria 138;
-ario 138, 139;
-astra 138, 137;
-astro 138, 137;
-ata 138, 137;
-ate 95, 139, 152–, 149–;
-ation 152, 154, 145, 149;
-ative 152, 153, 149;
-ato 138;
-ator 152, 149;
-atori 152–, 149;
-atorio 152, 149;
-atrice 152;
-atura 152, 154, 149;
auto- 157;
bi- 128;
cata- 158;
centi- 128;
circum- 157, 158;
co- 157;
con- 157, 158;
contra- 157;
deca- 128;
deci- 128;
di- 128;
dia- 158;
dis- 157;
dodeca- 128;
dys- 158;
-e 97, 152–, 145, 149;

ecto- 158;
 electro- 161;
 en- 158, 157;
 -ena 129;
 endo- 158;
 -ente 93, 152–, 41, 141, 145-147;
 -entia 93, 152, 154, 141, 145-147;
 ento- 158;
 epi- 158;
 equi- 161;
 -er 139;
 -era 138;
 -eria 138, 152, 154, 10, 137, 145-147;
 -ero 138, 137, 139;
 -esc 139, 137;
 -ese 138–, 41, 137;
 -esime 125, 10;
 -essa 138, 141, 137, 152;
 -eto 138;
 -etta 138, 137;
 -ette 142, 137;
 -etto 138, 137;
 ex- 157;
 exo- 158;
 extra- 157, 158;
 extro- 157;
 gran- 157;
 hecto- 128;
 hemi- 128;
 hepta- 128;
 hetero- 161;
 hexa- 128;
 homeo- 161;
 homo- 161;
 hydro- 161;
 hyper- 158;
 hypo- 158;
 -ia (non-accentuate) 138, 141, 152;
 -ia (accentuate super -i) 138, 141, 10;
 -ial 139;
 -ian 139, 138;
 -iana 138;
 -iano 138, 139;
 -iardo 118;
 -ibile 150, 152–, 145-147;
 -ic 10, 139, 138;
 -ica 10, 138;
 -icida 161;
 -icidio 161;
 -ico 10, 138;
 -icole 164;
 -iente 93, 152–, 41, 141, 145-147;
 -ientia 93, 152, 154, 141, 145-147;
 -ier 139;
 -iera 138, 137;
 -iero 138, 137, 139;
 -ifere 139, 10;
 -ific 10, 139, 140;
 -ificar 140, 137;
 -iforme 164;
 -il 138, 41;
 -ilingue 164;

-illion 118;
 -iloque 164;
 -imento 152, 154, 145-147;
 -in 139;
 in- 157, 140, 158;
 -ina 138–;
 -ino 139;
 inter- 157;
 intra- 157;
 intro- 157;
 -ion 152, 154, 139, 145, 148–;
 -iose 139;
 -ipare 164;
 -ipede 164;
 -isar 140, 15, 138;
 -ismo 138, 141, 140;
 iso- 161;
 -isone 164;
 -issime 36, 10, 137, 142;
 -issimo 47, 10, 137;
 -ista 138–, 141–, 140;
 -ita 138;
 -itate 141;
 -ite (subst) 138;
 -ite (adj) 95, 152–, 148–;
 -ition 152, 154, 145, 149;
 -itis 138;
 -itive 152, 149;
 -itor 152, 149;
 -itori 152–, 149;
 -itorio 152, 149;
 -itric 152;
 -itude 141;
 -itura 152, 154, 149;
 -ive 152–, 145, 148–;
 -ivome 164;
 kilo- 128;
 macro- 161;
 medie- 126;
 -mente 45, 130;
 meta- 158;
 micro- 161;
 milli- 128;
 mis- 157, 158;
 mono- 128;
 multi- 128;
 myria- 128;
 neo- 161;
 non- 157;
 -o (adv) 47, 130;
 octa- 128;
 -ographia 161;
 -ographo 161;
 -oide 138–;
 -ologia 161;
 -ologo 161, 10;
 -omana 161;
 -omane 161;
 -omania 161;
 -omano 161;
 -ometro 161;
 omni- 161;

-ophila 161;
 -ophile 161;
 -ophilia 161;
 -ophilo 161;
 -ophoba 161;
 -ophobe 161;
 -ophobia 161;
 -ophobo 161;
 -or 152, 145, 148–;
 -ori 152–, 145, 148–;
 -orio 152, 145, 148;
 -oscopia 161;
 -oscopic 161;
 -oscopio 161;
 -oscopo 161;
 -ose 139;
 -osis 138, 139;
 -otic 139, 138;
 paleo- 161;
 pan- 161;
 para- 158;
 penta- 128;
 per- 157;
 peri- 158;
 photo- 161;
 pluri- 128;
 poly- 128;
 post- 157;
 pre- 157;
 pro- 157;
 proto- 161;
 pseudo- 161;
 quadri- 128;
 quasi- 161;
 radio- 161;
 re- 157;
 retro- 157;
 -rice 152;
 semi- 128;
 sesqui- 128;
 sub- 157, 158;
 super- 157, 158;
 syn- 158;
 tele- 161;
 tetra- 128;
 trans- 157, 158;
 tri- 128;
 ultra- 157, 158;
 uni- 128;
 -ura 152, 154, 145, 148–;
 vice- 157

alphabeto: 1**anglese, tractos distinctive:**

vocales final obscure 3;
 substantivos usate como adjectivos 28;
 composition per juxtaposition 159;
 omission del pronomine relative 76;
 gerundio 83;
 'to' ante infinitivo 84;
 accusativo con infinitivo 90;
 formas de tempores progressive 80, 94

Anglese-Interlingua, lista de vocabulos:
 Section: 'Appendice 2'**apposition:** 30

articulo: 17-21;
 in uso pronominal 21;
 definite 17, 18, 21;
 indefinite 19-21

articulo definite 17–, 21;
 in uso pronominal 21

articulo indefinite 19-21;
 in uso pronominal 21

cambio orthographic:
 in derivation 137;
 in formationes plural 25

caso subjective:
 de pronomines personal 54-61, 63;
 de pronomines relative 76

comparation:
 de adjectivos 34-38;
 de adverbios 50;
 formas irregular 37

composition 155-162;
 per prefixos 156-158;
 per formas compositor 159-162;
 con numerales multiplicative 128;
 in conjunction con derivation 163–,
vide etiam 140

conditional 107–;
vide etiam 103

conjugation:
vide VERBO;
 nulle inflexion personal 98;
 tabula de conjugation 115

conjunctiones 165;
 expressiones conjuncional 166;
 punctuation in propositiones
 conjuncional 16;
vide etiam PARTICULAS
 GRAMMATIC

construction de vocabulos 135-166;
vide etiam DERIVATION

datas 132

dativo:
 exprime per preposition 26, 76;
vide etiam 71–

de:
 usate pro exprimer
 functiones genitive 26, 76;
 usate con infinitivo 84, 89

declination:
 nulle formas de caso del substantivos 26;
 nulle formas de caso de adjectivos 32;
 formas de caso de pronomines 54, 62–

derivation 135-154;
 ab substantivos 138-140;
 ab adjectivos 45-47, 140-144;
 ab verbos 145-154;
 de substantivos 138, 141,
etiam 152, 154;
 de adjectivos 139, 142,
etiam 152, 154;
 de adverbios 45-47;
 de verbos 140, 144,
 e *vide* COMPOSITION

desinentias:
vide TERMINATIONES

diphthongos 5

duple consonantes 6;
 elimination in orthographia collateral
 15a

duration de sono 12

esser:
 passivo auxiliar 112–;
 optional formas irregular 101, 104

expresiones:
 adverbial 48;
 prepositional e conjuncional 166

facer:
 ‘to cause (to do)’ e
 ‘to cause (to be done)’ 70, 88

femina, feminin:
vide GENERE NATURAL

forma familiar de adresse 57

formas de caso:
vide DECLINATION

formas irregular:
 de plurales in “vocabulos hospite” 25;
 de adverbios derivate 47, 49;
 de comparation 37;
 de themas de verbo 146, 148–, 152;
 Section: ‘Appendice 1’

genere grammatic:
 nulle genere grammatic in Interlingua
 23,
sed vide GENERE NATURAL

genere natural:
 in uso pronominal
 de articulos 21;
 in substantivos 24;
 in appositivos 30;
vide etiam PRONOMINES PERSONAL e
 ADJECTIVOS DEMONSTRATIVE;
 substituto pro genere in possessivos
 de tertie persona 65

genitivo:
 exprimit per preposition 26, 76;
 de pronome relative 76

grammatica minime:
 Section: ‘Introduction: Principios
 general’

haber:
 funciones auxiliar 105–;
 presente irregular optional 101

hora del die 133

imperativo 110–;
 infinitivo usate como imperativo 91

infinitivo 81-92;
 terminaciones 82;
 uso de preposiciones con infinitivo 84-89;
 position in relation a pronome 69;
 in questiones 92;
 pro themas general, *vide* VERBO

Interlingua-English Dictionary:
 relation al Grammatica de Interlingua,
 Section: ‘Prefacio al secunde edition’

intonation 12

majusculas:
 uso de majusculas 14

masculo, masculin:
vide GENERE NATURAL

neutre:
vide GENERE NATURAL

numerales 118-133;
 adverbial 130;
 cardinal 118-124;
 ordinal 125;
 collective 129;
 decimal 123;
 fractional 126;
 multiplicative 127;
 compositos multiplicative 128

nominativo:
vide CASO SUBJECTIVE

nomines proprie:
 uso de majusculas in 14;
 con funciones adjectival 29

ordine de parolas:
 position de adjectivo 33;
 position de adverbio 52–;
 position de pronomines 69-71, 73, 88;
 in questiones 116

orthographia 1-9;
 collateral 15;
 cambios in derivation 137

partes del discurso 17-133;
vide SUBSTANTIVO, ADJECTIVO, *etc.*

particula interrogativa 116;
 sequite per infinitivo 92

particulas grammatic 134

participio passate 95-97;
 position in relation a pronome 69

participio presente 93–;
 position in relation a pronomines 69

passivo 112-114;
 exprimit in constructiones reflexive 68;
 infinitivo passive 88

plural:
 de substantivos 25, 29;
 de adjectivos usate como
 pronomines o substantivos 39;
 de pronomines 61;
 plural optional de
 tempore presente de ‘*esser*’ 101

possessivo:
vide GENITIVO

prefixos 155-158,
etiam 161a, 164;
vide AFFIXOS pro lista complete

preposiciones 165-167;
 usate pro exprimer funciones
 de caso 26, 76;
 post infinitivos 84-86, 89;
 expresiones prepositional 166;
 duple preposiciones 167;
vide etiam PARTICULAS GRAMMATIC

principios:
 determinar le grammatica minime:
 ‘Introduction’

principios general:
 Section: ‘Introduction’

pronomines 54-79;
vide ADJECTIVOS DEMONSTRATIVE,
 PRONOMINES PERSONAL, *etc.*;
 position in relation a verbo 53;
 adjectivos usate como pronomines 38–,
etiam 64, 78

pronomines personal 54-63, 69-73;
 presentation tabular 54;
 genere de tertie persona e accordo 58, 61;
 indefinite 60;
 definite 61;
 formas de caso 63;
 position 69-71, 73;
 omission de 59

pronomines personal indefinite 61

pronomines reflexive:
 formas de 66;
 uso 67–;
 position 69-71, 73

pronomines relative 74-77;
 indefinite 21;
 punctuation in propositiones relative 16

pronunciation 1-12

punctuation 16, 52

question 116;
 uso de infinitivo in 92

sequentia de tempores 117

signos diacritic:
 non usate in vocabulos de Interlingua 1;
 in “vocabulos hospite” 9

subjecto grammatic 59

subjunctivo:
 non exprimit 80;
 forma exceptional ‘*sia*’ 111

substantivo 22-30;
vide etiam NOMINES PROPRIE;
 adjectivos usate como substantivos 38-41;
 substantivos anglese
 con funciones adjectival 28;
 derivatos ab substantivos 138-140;
 derivation de substantivos 138-141,
etiam 152, 154,
 e *vide* COMPOSITION

substantivation:
 de adjectivos 38-41,
 de demonstrativos 78,
 de numerales fractional 126,
 de numerales ordinal 125,
 de infinitivo 83

suffixos:
 postsubstantival 138-140;
 postadjectival 141-142, *etiam* 45;
 postverbal 145-154;
vide etiam 161b, 164
 e AFFIXOS pro lista complete

superlativo:
vide COMPARATION
 e SUPERLATIVO ABSOLUTE

superlativo absolute 36

syllabation 13

syntaxe:
 Section: ‘Introduction’

tabulas e expositiones:
 de pronunciation 4;
 comparation de adjectivos 37;
 adjectivos non substantivate in *-ol-a* 41;
 pronomines personal 54, 68;
 adjectivos possessive 54;
 formas de tempore passive 112;
 conjugation 115;
 numerales 116;
 formas compositorum numeral 128;
 particulas grammatic 134;
 suffixos 138-154, 161b, 164;
 prefixos 157-158, 161a

tempore futur 107–

tempore passate 102-104;
 optional forma irregular de ‘*esser*’ 104

tempore passate perfecte 105–

tempore presente 99-101;
 optional formas irregular 101

tempore presente perfecte 105–

tempores:
vide TEMPORE PRESENTE, TEMPORE
 PASSATE, etc.

tempores composite:
vide TEMPORE PRESENTE
 PERFECTE, TEMPORE PASSATE
 PERFECTE, TEMPORE FUTUR,
 CONDITIONAL;
 position de pronomine
 in tempores composite 70

terminaciones:
 de substantivos 22;
 de adjectivos 31, 136, 164;
 de adverbios 47;
 de demonstrativos 78;
 de verbos 81, 146;
 foranee 136;
 in orthographia collateral 15h;
 in derivation 136;
 que exprime genere natural 39-41, 58, 78

textos exemplar:
 Section: ‘Appendice 3’

variante collateral de Interlingua:
 orthographia 15;
 formas special 57, 79, 116, 134;
 adjectivos participial 97;
 verbos in *-ere* 148;
 Section: Textos exemplar: “Le
 administration de recercas scientific”

verbo 80-117;
vide themas specific,
 tempores, modos, etc.;
 auxiliar 101, 104–, 108, 112–;
 duple thema 146-150, *etiam* 152;
 derivation ab verbos 145-154, *etiam* 83;
 derivation de verbos 140, 144,
e vide COMPOSITION.

verbos auxiliar:
 in tempores passate composite 105;
 in futuro e conditional 108;
 in le passivo 112

verbos de duple thema 148

vocabulos foranee 9

vocabulos hospite 9;
 in variante collateral 15;
 plural 25

Abbreviationes

In tanto que es possibile le utensiles usate in iste Grammatica es conventional o explicative in se ipse. Abbreviationes es utilisate solmente pro classificar frequente occurrentias grammatic e lexical:

[A] anglese
adj adjectivo
adv adverbio
art articulo
cf. confer [L], confere, compara
Co. compania
conj conjunction
dem demonstrativo
Dr. Doctor
EID *English-Interlingua Dictionary* [A]
etc. et cetera; “e altere compositos del
 mesme patrono.”
f feminin
[F] francese
[G] germano
[H] espaniol
[I] italiano
IALA *International Auxiliary Language
 Association* [A]
i.e. id est [L]; il es, illo es
IED *Interlingua-English Dictionary*
impers impersonal
Inc. [A] incorporate(d) [A]; societate per
 actiones
indef indefinite
inf infinitivo

interj interjection
interr interrogativo
ISBN *International Standard
 Book Number* [A]
[L] latino
m masculin
n noun [A]; substantivo
n. neutre
[P] portugese
part particula
pers persona
p.ex. per exemplo
Ph.D. Doctor in Philosophia
pp. paginas
pp participio passate
prep preposition
pron pronomine
refl reflexivo
rel relativo
Sr. senior
SUA Statos Unite de America
subst substantivo
v verbo